

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Rigorózní práce

Kolektivní správa práv autorských

Mgr. Tomáš Panáček

Leden 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil všechny prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

.....
Mgr. Tomáš Panáček

Obsah

Úvod	- 4 -
Kapitola I.: Stručný historický vývoj institutu kolektivní správy práv autorských	- 6 -
1.oddíl: Vývoj kolektivní správy ve světě.....	- 6 -
2.oddíl: Vývoj kolektivní správy v ČR.....	- 8 -
Kapitola II.: Pozitivní úprava kolektivní správy	- 13 -
1. oddíl: Prameny úpravy kolektivní správy.....	- 13 -
§ 1 Vnitrostátní prameny.....	- 13 -
§ 2 Mezinárodní smlouvy a dohody, právo ES.....	- 16 -
2. oddíl: Pojem kolektivní správy	- 18 -
3. oddíl: Legální definice kolektivní správy.....	- 20 -
§ 1 Základní charakteristika.....	- 20 -
§ 2 Předměty ochrany.....	- 22 -
4. oddíl: Zastoupení kolektivním správcem.....	- 37 -
5. oddíl: Práva povinně kolektivně spravovaná.....	- 44 -
6. oddíl: Kolektivní správce.....	- 54 -
7. oddíl: Právní vztahy v souvislosti s výkonem kolektivní správy	- 59 -
§ 1 Úvod.....	- 59 -
§ 2 Vztah kolektivního správce k nositelům majetkových práv autorských.....	- 60 -
§ 3 Vztah kolektivního správce k uživatelům předmětů ochrany.....	- 62 -
§ 4 Oprávnění kolektivního správce vůči nositelům práv a uživatelům předmětů ochrany	- 66 -
§ 5 Kolektivní a hromadné smlouvy	- 74 -
8. oddíl: Mediace	- 80 -
9. oddíl: Vztahy kolektivních správců k zahraničí.....	- 81 -
Kapitola III.: Užití chráněných statků prostřednictvím rozhlasových či televizních přijímačů v ubytovacích zařízeních.....	- 84 -
1. oddíl: Kolize s mezinárodními smlouvami, jimiž je ČR vázána	- 84 -
2. oddíl: Kolize s <i>acquis communautaire</i>	- 88 -
3. oddíl: Odpovědnost ČR za neprovedení směrnice.....	- 90 -
4. oddíl: Příčiny legalizace bezplatného užití předmětů ochrany v hotelových pokojích ... 92 -	- 92 -
Kapitola IV.: Organizace vykonávající kolektivní správu v ČR.....	- 93 -
1. oddíl: Úvod.....	- 93 -
2. oddíl: Jednotliví kolektivní správci.....	- 95 -
§ 1 INTERGRAM.....	- 95 -
§ 2 DILIA – divadelní a literární agentura.....	- 98 -
§ 3 GESTOR	- 100 -
§ 4 OOA-S.....	- 101 -
§ 5 OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním	- 102 -
Kapitola V.: Kolektivní správa v USA	- 120 -
Exkurz : Úprava kolektivní správy k dílům hudebním v USA.....	- 120 -
ASCAP	- 121 -
BMI	- 124 -
SESAC	- 125 -
HARRY FOX AGENCY - HFA	- 126 -
Závěr	- 127 -
PŘÍLOHA: Vzor ohlášky díla.....	- 130 -
Seznam použité literatury	- 132 -

Úvod

Kolektivní, dříve hromadná správa práv autorských a práv souvisejících s právem autorským je v našem státě stále novým institutem. Každá nová úprava si musí projít jakousi veřejnou zkouškou. Ne vždy lze přesně očekávat reakce těch, kterých se nově přijatá úprava dotýká. V případě kolektivní správy jsou pak kolektivní správci pod stálým tlakem veřejnosti, medií, ale i oprávněných osob – nositelů autorských práv.

Kolektivní správa autorských práv je upravena v zákoně č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). Lze říci, že zákon jako celek je velice zdařilý a kompatibilní s právem evropských společenství, až na jednu zásadní výjimku, která zasluhuje podrobnější právní výklad v samostatné kapitole této práce.

Oblast kolektivní správy je v dnešní době často diskutovanou záležitostí. Samotný princip kolektivní správy nabývá, a v dnešním digitalizovaném světě stále více bude nabývat, na významu. Princip užití díla a odměna za něj formou tzv. náhradních odměn je podle mého názoru jediným z možných řešení, které může být realizovatelné. Bylo by porušením základních práv na odměnu za užití kulturních hodnot, pokud by se autorům nedostávalo odměny za užití jejich vlastních výtvorů. Kolektivní správa je jakýmsi prostředníkem mezi tvůrcem těchto hodnot a jejich uživatelem. Ne vždy je dost dobře realizovatelné uzavření smlouvy se všemi autory a dalšími, kteří jsou nositeli svých majetkových práv. Uživatelé nemohou užít díla autorů bez jejich svolení, s výjimkami stanovenými v autorském zákoně (tzv. zákonné licence apod.). Na svou ochranu, a především pro efektivní uplatňování svých majetkových práv autorských, si autoři založili organizace, nad kterými mají téměř plnou kontrolu. Stát svou veřejnoprávní regulací „jen“ určuje určitá pravidla hry, aby nedocházelo ke zneužívání práv vůči uživatelům předmětů ochrany ani vůči samotným autorům¹. Ve své podstatě je princip kolektivní správy založen na určitém stupni abstrakce, pravděpodobnosti či odhadu. To proto, že ne vždy lze prostě užít přímou cestu – vydání – smlouva – peníze.

¹ Existuje však i model uplatňovaný např. ve Velké Británii, kde je působení kolektivního jednotlivých kolektivních správců zásadně upraveno pouze soukromoprávně. (Viz. Copyright, Designs, and Patents Act 1988, kapitola 8).

Pro efektivní ochranu nositelů majetkových práv autorských a práv s autorským právem souvisejících je třeba zvolit i leckdy ne zcela elegantní a přesnou cestu. Je tedy nutné vytvářet nástroje ochrany v zájmu efektivního fungování trhu s nehmotnými statky. Individuální správa je v podstatě nemožná, a proto je v některých případech dokonce kolektivní správa ze zákona jedinou možnou – povinnou formou, které se nelze vyhnout.

Dalším neméně významným aspektem institutu kolektivní správy majetkových práv autorských a majetkových práv souvisejících správy autorskými, je aspekt zahraniční. Národní kolektivní správci jednotlivých států po celém vyspělém světě mezi sebou v průběhu několika desítek let vytvořili systém těsné spolupráce v oblasti správy majetkových práv autorů. Jen stěží si lze představit, že by sám autor uplatňoval po celém světě svá majetková práva a požadoval od jednotlivých uživatelů jeho autorských děl odměny za jednotlivá užití. Díky takovéto zahraniční spolupráci mezi kolektivními správci se do značné míry podařilo prolomit zásadu tzv. *teritoriality*² autorského práva. Nově je však toto prolomení zásady teritoriality upraveno i v samotném autorském zákoně³, kdy prostě není možné jinak než exteritoriálně zajistit ochranu autorských děl užívaných určitým způsobem.

Kolektivní správa práv autorských a práv s autorským právem souvisejících by měla především svou činností naplňovat ustanovení čl. 34 Listiny základních práv a svobod tím, že bude chránit a uplatňovat majetkové právo autorské jakož i majetková práva související s autorským právem, současně však zajistí všem uživatelům těchto práv nerušený a právem dovolený přístup ke kulturnímu bohatství.

² Princip Teritoriality v autorském právu znamená, že se uplatňuje právo té země, kde k užití autorského díla dochází, resp., kde se o ochranu autorského práva žádá.

³ § 21 odst. (5) a (6)

Kapitola I.: Stručný historický vývoj institutu kolektivní správy práv autorských

1. oddíl: Vývoj kolektivní správy ve světě

Vznik institutu kolektivní správy je úzce spjat se vznikem samotné disciplíny autorského práva. Již koncem 18. století se začaly objevovat první organizace, přesněji řečeno sdružení, které si kladly za cíl posílit postavení autorů. Chápání tvůrčí činnosti, jakožto časově omezené práce, za kterou dostane autor odměnu, přestávalo být dostačující. Právo autora k dílu se stále více začínalo chápat jako cosi trvalého. Z tohoto vyplynulo také právo autora na odměnu za opakované užití jeho díla alespoň po dobu jeho života. Bývalo zvykem, že autor na zakázku napsal nějaké dílo a prodal jej objednateli. Šlo o jakousi předchůdkyni tzv. výhradní licence, přičemž objednatel, aniž by ve smlouvě uvedl rozsah užití takového díla, dílo neomezeně užíval. To bylo samozřejmě ke škodě autora.

Proto se také začaly objevovat první spolky, které právě úpravy licenčních smluv prováděly. Zprvu se tak dělo v oblasti dramatické tvorby a literatury. Ve Francii roku 1777 byla poprvé založena autorská společnost bojující za uznání práv autorů k jejich dílům. Nesla název *Ureu de la legislation dramatique*. Jak už vyplývá ze samotného názvu, šlo o ochranu práv dramatiků. V této době ještě nešlo o skutečnou kolektivní správu spojenou se zastupováním samotného autora, ale spíše o jakousi agenturní práci těchto organizací. Dbalo se především o to, aby byly dodržovány smluvní podmínky při poskytování daných děl. V roce 1837 dramatiky následovali spisovatelé založením spolku spisovatelů- *Société des gens de letters*. Mezi zakladatele spolku patřili významní spisovatelé jako A. Dumas, V. Hugo a další.

Důležitou historickou událostí, která vedla plně ke vzniku kolektivního spravování, byl soudní spor ze 40. let 18. století. V něm dva hudební skladatelé a libretista žalovali známé varieté v Paříži. Tamní orchestr hrál jejich skladby na jevišti při veřejné produkci. Při návštěvě tohoto podniku byli sami autoři vyzváni, aby zaplatili vstupné na své „vlastní“ představení, přičemž nikdy předtím nedostali žádnou autorskou odměnu. Takže varieté užívalo jejich dílo zcela zdarma a jakoukoli povinnost platit za veřejné užití cizího díla odmítalo. Soud tehdy kladně

rozhodl o právu na odměnu za užití autorského díla ve prospěch autorů. Tak bylo poprvé soudně přiznáno právo na odměnu za užití cizího díla a tím byl dán právní podklad pro výkon kolektivní správy autorských práv.

Z praktického hlediska tak vznikla nutnost založit organizace, jenž by začali za autory vybírat odměny, na které již měli soudně přiznané právo. Uplatňovat svá práva cestou určitého prostředníka bylo bráno za velmi praktické. V dnešní době digitálně propojeného světa je tento model téměř nevyhnutelný. Autor se tak mohl začít plně věnovat pouze své tvorbě a nemusel se starat navíc o právní záležitosti spojené s užíváním jeho díla. Kolektivní správa tak zcela určitě napomohla k rozšíření a ke zkvalitnění tvůrčí činnosti.

V roce 1850 byla ve Francii poprvé založena organizace vybírající odměny za užití autorských děl - *Société des auteurs, compositeurs et éditeurs de musique*. Následně začaly hojně vznikat zastupující společnosti i mimo Francii a počátkem dvacátého století dosáhla kolektivní správa mezinárodních rozměrů, kdy byla v roce 1926 založena mezinárodní konfederace společností autorů a skladatelů zvaná *Confederation internationale des sociétés d'auteurs et de compositeurs*, známá pod zkratkou CISAC⁴. Členy této konfederace byly téměř všechny státy západní a střední Evropy, včetně tehdejší ČSR. Na mezinárodní úrovni se státy sdružily do tzv. Bernské unie založené Bernskou úmluvou o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886.

Mezinárodní úprava podle této úmluvy byla založena na dvou hlavních zásadách - teritoriality a asimilace. Podle zásady teritoriality se autorskoprávní vztahy řídí vždy právem státu, pro jehož území se ochrana uplatňuje (*lex loci protectionis*). Zásadou asimilace chápeme uplatnění národního režimu, což znamená povinnost smluvního státu nakládat s příslušníky ostatních smluvních států jako se svými vlastními příslušníky. Za zmínku stojí v Úmluvě upravená možnost smluvních států vnitrostátním předpisem podmínit ochranu děl tzv. hmotným zachycením (nosič záznamu). Dále stojí za zmínku také ustanovení článku 6 bis..Tento článek umožňuje institucím oprávněným k zastupování ve výkonu majetkových práv (kolektivní správci) zastupovat autora po jeho smrti také v oblasti práv osobnostních, a to alespoň po dobu trvání práv majetkových.

⁴ Hartmanová D. – Kolektivní správa autorských práv a práv souvisejících s právem autorským, Linde

Článek 6 bis Bernské úmluvy:

odstavec 1. - *Nezávisle na majetkových právech autorských, a i po jejich postoupení, má autor právo uplatňovat své autorství k dílu a odporovat každému znetvoření, zkomolení nebo jiné změně díla, jakož i jinému zásahu do díla, který by byl na újmu jeho cti nebo dobré pověsti.*

Odstavec 2. - *Práva přiznaná autorovi podle odstavce 1 se po jeho smrti zachovávají alespoň do zániku majetkových práv autorských a vykonávají je osoby nebo instituce oprávněné k tomu právním řádem státu, kde se uplatňuje nárok na ochranu. Ty státy, jejichž právní řád platný v době ratifikace tohoto aktu nebo přístupu k němu neobsahuje ustanovení zajišťující ochranu všech práv uznaných podle odstavce 1 po autorově smrti, mohou však stanovit, že některá z těchto práv autorovou smrtí zanikají.*

Naše úprava ochrany osobnostních práv je obsažena v § 11 autorského zákona. Autorský zákon stanoví, že osobnostní práva zanikají smrtí autora. V odstavci pátém § 11 je úprava ochrany osobnostních práv širší než bernská, když stanoví, že u vyjmenovaných osobnostních práv se může po smrti autora ochrany domáhat kterákoli z osob autorovi blízká, ale i právnická osoba sdružující autory, jakož i příslušný kolektivní správce, a to i po uplynutí doby trvání majetkových autorských práv.

2.oddíl: Vývoj kolektivní správy v ČR

Podle toho, jak se u nás měnil politický systém, měnila se rovněž úprava kolektivní správy. Model kolektivního spravování prošel dlouhým a někdy dosti složitým vývojem. V prvopočátcích zavedení zastupování autorů ve světě nebyl na našem území žádný subjekt, který by chránil a vybíral odměny pro české autory. V té době byli někteří čeští skladatelé zastupováni vídeňskou AKM (Vítězslav Novák, Josef B. Foerster), jiní berlínskou STAGMOU (Antonín Dvořák, Josef Suk). Řada vážných skladatelů např. Bedřich Smetana či Zdeněk Fibich nebyla zastupována vůbec a přicházela tak o honoráře z veřejného provozování, které bylo v té době

jediným příjmem ochranných organizací⁵. O ochranných organizacích se počalo mluvit v souvislosti s užíváním populární hudby. Zprvu se skladatelé domnívali, že samotné zřízení a provoz ochranné organizace by byl velice nákladný a na výplaty odměn jednotlivým skladatelům by již stejně nezbylo.

Se vznikem samostatného státu nastala situace, kdy zastupování zahraničními svazy nebylo praktické. Vznikla nutnost založit si ochrannou organizaci vlastní. Recepční normou č. 11/1918 Sb. byl zajištěn plynulý přechod rakouského a uherského práva pro tehdejší Československo. Důležitou úlohu sehrál i podpis Saintgermainské mírové smlouvy v roce 1919, kterou se Československo zavázalo k ochraně autorských práv a k členství v Bernské unii z roku 1886. Tento závazek splnila republika až v roce 1921, kdy přistoupila k Bernské úmluvě v jejím berlínském znění z roku 1908.

Z popudu skladatelů populární hudby byla v roce 1919 založena první ochranná organizace – Ochranné sdružení československých skladatelů, spisovatelů a nakladatelů hudebních. K této naší první organizaci⁶ se dnes hlásí OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, i když tehdejší ochranná organizace zastupovala nejen autory hudby, jak je patrné z jejího názvu.

V právním řádu se první úprava kolektivní správy autorských práv objevila v zákoně č. 218/1926 Sb. o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském). Tento zákon výslovně přiznal hudebním autorům vysílací práva, což bylo mimořádně důležité, protože v té době nastupovala éra rozvoje rozhlasu u nás. Zákon přiznal hudebním autorům také to, čemu dnes laicky říkáme mechanická práva, čili právo na rozmnožování díla na hmotném nosiči záznamu. Ve svém ustanovení § 30 zákon zmiňuje ochrannou organizaci (v zákoně nazvanou odborné sdružení zabývající se vybíráním provozovacích honorářů) a autorům zastoupeným touto tuzemskou organizací přiznává proti pořadateli veřejného nedivadelního provozování nebo rozhlasu vedle nároku na náhradu škody nebo vydání obohacení rovněž „nárok na zapravení přiměřeného provozovacího honoráře“. V odstavci druhém byla upravena otázka kolektivních smluv a jejich přednost před sazebníkem odměn, tzn. že pokud měly obě strany uzavřenu kolektivní smlouvu o výši provozovacích honorářů, měla tato přednost před sazbou stanovenou ochrannou organizací.

⁵ www.osa.cz

⁶ Byla založena jako tehdejší s.r.o. dle zákona o společenstvech z roku 1906

Novelou původcovského zákona z roku 1936 byl zákon č. 218/1926 mimo jiné rozšířen o § 30a, jež upravoval výkon jednotlivých práv ochranným svazem. § 30a stanovil, že ministerstvo školství a národní osvěty může ochrannému svazu přiznat výhradní právo k udílení svolení k :

1. *veřejnému nedivadelnímu provozování chráněných hudebních děl s textem nebo bez textu a k veřejnému přednesu takových děl nástroji nebo jejich zařízeními určenými k mechanickému přednesu;*
2. *užití takových děl k přenesení na nástroje nebo na jejich zařízení určené k mechanickému přednesu;*
3. *šíření takových děl rozhlasem nebo jinými technickými prostředky a výhradní právo vybírat za udělené svolení honorář.*

S nástupem komunistického režimu po druhé světové válce nastal stav direktivního zasahování a kontroly nad činností kolektivní správy. Vše se odvíjelo od předem stanoveného plánu a základním vodítkem pro hospodaření byl plán na příští rok. Ministerstvo informací a osvěty vydalo vyhlášku č. 353/1952 Ú.l.⁷ Vyhláška se týkala ochrany původcovských práv k dílům literárním a k literární tvorbě. Vyhláška ve svém § 2 dávala oprávnění tehdy existujícímu kolektivnímu správci - Československému divadelnímu a literárnímu jednatelství, zapsané společenstvo s r. o. v Praze, citují:

- a) *udílet v oblasti působnosti autorského zákona za všechny původce nebo osoby, kterým přísluší původcovská práva, svolení*
 1. *k veřejnému provozování chráněných děl slovesných, dramatických, hudebně-dramatických, choreografických a pantomimických,*
 2. *k užití těchto děl k přenesení na nástroje nebo na jejich zařízení určená k mechanickému přednesu, jakož i k veřejnému přednesu takovými nástroji nebo zařízeními,*
 3. *k šíření těchto děl rozhlasem nebo jinými technickými prostředky,*
 4. *k předvádění zfilmovaných děl slovesných ve veřejných kinech,*
- b) *za udělené svolení vybírat pro majitele původcovských práv příslušný honorář.*

⁷ Vyhláška č. 353/1952 Ú.l., o zabezpečení ochrany původcovských práv k dílům literárním

Poplatné této době bylo, že samotná vyhláška neměla žádné zákonné zmocnění, nýbrž toto zmocnění bylo v kompetencích samotného ministra informací a osvěty⁸.

Vydáním nového zákona č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon) resp. vyhláškou č. 145/1954 Ú.I., která prováděla § 72 zákona č. 115/1953 Sb., byla vyhláška 353/1952 Ú.I. zrušena a s ní také původcovský zákon z roku 1926. Nový autorský zákon se nesl plně v socialistickém duchu ochrany zájmů pracujícího lidu a jeho základním nedostatkem bylo, že nerozlišoval mezi osobnostními a majetkovými právy autora. Zákon zavedl řadu státních zásahů do autorskopravní oblasti a již v §1 deklaroval jako cíl zákona kromě jiného, "*aby byla podnětována lidová tvorba sloužící zájmům lidu...*", a aby se autorská díla "*stala účinným nástrojem budování socialistické společnosti.*" Ministerstvu kultury dal možnost vydávat tarify, které by upravily výši autorských odměn a možnost udělovat souhlas k užití díla i proti vůli autora, atd.. Autorský zákon z roku 1953 měl však i jeden pozitivní rys. Zavedl ochranu práv výkonných umělců a v tom předběhl všechny ostatní lidově demokratické státy o mnoho let⁹. V roce 1954 byla založena ochranná organizace pro výkonné umělce OSVU, avšak z důvodů menší byrokratické zatíženosti byla přímo podřízena OSA. Následovalo období, kdy byla právní úprava kolektivní správy regulována přímo Ministerstvem kultury, které k tomuto vydávalo závazné prováděcí vyhlášky. Ministerstvo kultury vydalo v roce 1958 vyhlášku pod číslem 99/1958 Ú.I., o povolování veřejných koncertních a jiných hudebních produkcí, veřejných produkcí estrádních a artistických, podniků lidové zábavy, některých divadelních představení, výstav, přednášek a filmových představení a o výhradním oprávnění ochranných organizací autorských. Tato vyhláška byla zrušena až zákonem č. 165/1992 Sb., kterým se zrušují některé právní předpisy z odvětví kultury. Po pádu komunistického režimu bylo nutností celou úpravu kolektivní správy změnit a de facto se vrátit k prvorepublikovým zásadám výkonu kolektivní správy.

Ještě v roce 1965 vstoupil v platnost nový autorský zákon č. 35/1965 Sb. ze dne 25. března 1965, o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon). Tento zákon nahradil až dnes platný zákon č. 121/2000 Sb. Ve své části třetí v §§ 40 – 44 zákon upravoval postavení organizací autorů a výkonných

⁸ § 1 zákona č. 272/1949 Sb.

⁹ § 83 a násl. zák. č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon)

umělců. Zmíněné §§ 40 až 43 byly zrušeny novelou autorského zákona č. 318/1993 Sb. a § 44 zákonem č. 237/1995 Sb.

Do přijetí zákona o hromadné správě autorských práv č. 237/1995 Sb. bylo postavení ochranných organizací upraveno vyhláškou Ministerstva kultury ČR č. 241/1991 Sb., o výhradním oprávnění některých organizací zastupujících autory nebo výkonné umělce. Tato vyhláška prováděla § 44 autorského zákona z roku 1965 a ministerstvo tak přiznalo oprávnění k výkonu kolektivní správy pouze dvěma organizacím, a to OSA, tehdy ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním a nově zřízené organizaci INTERGRAM, nezávislé společnosti výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů.

Jak jsem již uvedl výše, v roce 1995 byl přijat samostatný zákon č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996. Přijetím tohoto zákona došlo ke zrušení spousty prováděcích vyhlášek včetně vyhlášky č. 241/1991 Sb., a vyhlášek upravujících do té doby výše sazeb odměn za jednotlivá užití. Pojem kolektivní správa práv byl nahrazen pojmem hromadná správa práv. Hromadná správa dle tohoto zákona byla definována v § 1 jako zastupování osob, jimž přísluší autorské právo nebo právo autorskému právu příbuzné vyplývající z autorského zákona¹⁰ (dále jen "nositel práva"), a to při výkonu práva na udělení svolení k užití děl, výkonů výkonných umělců, zvukových, obrazových nebo zvukově-obrazových záznamů anebo vlastních pořadů rozhlasových a televizních organizací (dále jen "předměty ochrany podle autorského zákona"), práva na odměnu za toto užití a při výkonu práva na slušné vypořádání.

Zákon č. 237/1995 Sb. nepozbyl platnosti, avšak celá jeho první část věnovaná hromadné správě byla zrušena. V platnosti zůstala pouze ustanovení zrušovací a ta, která se týkají změn zákonů. Přijetím zákona č. 121/2000 Sb. byl institut kolektivní správy zařazen do autorského zákona. Opouští se tak koncepce zavedená zákonem č. 237/1995 Sb., kdy tato oblast byla upravena mimo autorský zákon¹¹.

¹⁰ zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů

¹¹ Kříž, Holcová, Kordáč, Křestřanová – Autorský zákon a předpisy související (komentář), Linde Praha a. s. 2001

Kapitola II.: Pozitivní úprava kolektivní správy

1. oddíl: Prameny úpravy kolektivní správy

§ 1 Vnitrostátní prameny

Právní normy jakožto pravidla chování jsou obsaženy v pramenech práva. Pojem prameny práva je ustálený název pro formy objektivního práva. Pokud se dnes v právní vědě hovoří o pramenech práva, míní se tím zpravidla jen prameny ve formálním smyslu, tj. formy, v nichž je právo obsaženo a v nichž pak nalézáme právní normy.¹²

Pozitivní právní úprava institutu kolektivní správy práv autorských je obsažena v zákoně č.121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). Tento předpis je základním předpisem našeho právního řádu v oblasti autorskoprávní. Zákon č.121/2000 Sb. nabyl účinnosti dne 1. prosince roku 2000. Do konce roku 1999 byla kolektivní správa práv autorských upravena v samostatném zákoně č. 237/1995 Sb. o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů.

Pozitivně právní úprava kolektivní správy je tak nově obsažena nikoli v samotném předpise, nýbrž je součástí autorského zákona. Jedná se tedy o zcela novou úpravu, jak z hlediska obsahového, tak i z hlediska koncepčního. Autorský zákon nadále vychází z kontinentálního pojetí autorského práva, avšak základem se zde stává zásadní rozdělení autorských práv na práva osobnostní (morální) a práva majetková (formální). Toto pojetí rozlišující mezi morálními právy, na jedné straně, a právy čistě majetkovými, na straně druhé, má mimo jiné také význam z hlediska úpravy kolektivní správy.

I přes své krátké trvání byl autorský zákon do dnešního dne několikrát novelizován, a to zákony č. 81/2005 Sb., č. 61/2006 Sb., č. 216/2006 Sb. a č. 186/2006 Sb., z nichž posledně jmenovaný nabývá účinnosti 1.1.2007 a ostatní nabyly účinnosti dnem vyhlášení. Jedním z hlavních důvodů vydání

¹² Boguszak, J., Čapek, J. Teorie práva. Praha: Kodex Bohemia 1997, s. 27 a násl.

zmíněných novel byla rovněž nutnost provedení zákonných úprav v oblasti kolektivní správy. O jednotlivých úpravách se zmíním dále.

Autorský zákon vymezuje nově některé pojmy, jež doposud nebyly legálně upraveny v žádném předpise a byly spíše předmětem výkladu právní doktríny. Mezi tyto nově upravené pojmy patří především „autor“- coby fyzická osoba, vymezení pojmu „autorské dílo“, „spoluautorské dílo“ a v neposlední řadě samotný pojem majetkových práv. Tyto a další pojmy *expresis verbis*, vyjádřeny v zákoně, jsou důležitým základem pro pochopení a vůbec přesné definování institutu kolektivní správy. Ta je správou autorských práv *majetkových* a *majetkových* práv s autorským právem souvisejících s tzv. předměty ochrany. Předměty ochrany jsou zveřejněná nebo ke zveřejnění nabídnutá díla, umělecké výkony, zvukové nebo zvukově obrazové záznamy.

Osobnostní autorská práva, jakožto práva autora rozhodovat o zveřejnění svého díla (přesněji o prvním zpřístupnění vlastního díla veřejnosti), práva osobovat si autorství a také práva autora na nedotknutelnost jeho díla, v zásadě nejsou předmětem kolektivní správy.¹³ Existují však výjimky, kdy i osobnostní práva jsou předmětem výkonu kolektivní správy. Mezi základní osobnostní práva autora patří právo rozhodnout o zveřejnění svého díla. Mnohdy však autor smlouvou s kolektivním správcem poskytne tomuto správci oprávnění (svolení) k užití a ke komplexnímu nakládání s jeho dílem. Tak se i stane, že aniž by autor přímo souhlasil, poskytne kolektivní správce svolení třetí osobě (např. reklamní agentuře) k užití hudebního díla zastupovaného autora. Na tomto není nic neobvyklého, avšak při tzv. synchronizačních právech dochází právě k užití několika autorských děl najednou, i když samotné mohou existovat a nejsou vzájemně myšlenkově či koncepčně prvoplánově propojeny. Tak se tedy může stát, že autor hudby najednou uslyší své dílo ve spojení např. s obrazovou složkou. Autor se tímto spojením může cítit pohoršen (spojení jeho hudby s reklamou na prací prášek, či rostlinný tuk, ba dokonce spojení jeho díla s vulgárními či pornografickými obrazovými záznamy. S takovým „nežádoucím“ zveřejněním nemusí autor souhlasit a jistě se může cítit právem pohoršen. Nemohu než uvést, že takovéto situace nastávají. Právě výrobci reklam či filmového díla poptávají mnohem raději u kolektivních správců, než u jednotlivých

¹³ pozn. Osobnostní práva v rámci dobrovolné kolektivní správy práv autorských a práv souvisejících..

autorů, jednak je jednání se správcí rychlejší a jednak je mnohdy takovéto užití levnější. Kolektivní správce by tedy měl postupovat při spravování svých práv nejenom s péčí řádného hospodáře¹⁴, ale i s jistou ohleduplností či úctou k zastupovanému autorovi. Kolektivní správce by se měl tedy vždy žadatele o užití zastupovaných práv dotazovat, k jakému účelu budou užity, resp. s jakým dalším dílem či jiným výtvoem¹⁵ bude spojováno.

Institut kolektivní správy je z hlediska systematického upraven v obecném zákoně a je jeho nedílnou součástí. Je proto velice důležité dobře porozumět všem pojmům v autorskoprávních vztazích upravených, abychom mohli dobře porozumět i úpravě kolektivní správy a správně vyložit jednotlivé ustanovení zákona týkající se kolektivního spravování.

V dnešní době panuje u široké veřejnosti dost (velmi kritický názor na kolektivní správu, přesněji na instituce kolektivní správy vykonávající. Většinou tento negativní postoj vyplývá především z nepochopení samotného smyslu kolektivního spravování práv autorských, tak jak je stanoven v zákoně. K tomuto tématu se však vrátím v dalších částech mé práce.

V zákoně č. 121/2000 Sb. (dále jen autorský zákon) je kolektivní správa upravena v hlavě IV. pod názvem *Kolektivní správa práv* v paragrafech 95 až 104. Každý z paragrafů upravuje určitou oblast kolektivního spravování. § 95 stanoví účel a pozitivní i negativní definici kolektivní správy. Další ustanovení pak upravují a definují práva kolektivně spravovaná a stanoví dále, která práva jsou tzv. povinně spravovaná, kdo je to kolektivní správce a jaké náležitosti musí správce k výkonu kolektivní správy splňovat. Upraveny jsou také vztahy mezi kolektivními správci a zastupovanými nositeli práv. Vztah mezi uživateli předmětů ochrany a kolektivními správci je upraven v § 101, kde jsou stanoveny náležitosti kolektivních a hromadných smluv, kterými správce poskytuje licence k užití předmětů ochrany. Tento paragraf dále stanoví výjimky z této zásady. K usnadnění uzavírání těchto mnohdy velice rozsáhlých kolektivních smluv je v zákoně stanovena možnost využít zprostředkovatele kolektivních a hromadných smluv (§ 102). V § 103 je upraven *dohled*¹⁶ Ministerstva kultury nad výkonem kolektivního spravování práv autorských a práv souvisejících s právem autorským.

¹⁴ § 100 odst. 1, písm. a) autorského zákona

¹⁵ Změrně zde uvádím pojem „výtvor“ např. pro plagiáty

¹⁶ dle původního znění „dozor“ ministerstva. Změněno novelou č. 216/2006 Sb.

Paragraf 104 autorského zákona upravuje velice důležité pravidlo rozdělování odměn vybraných kolektivním správcem, a to ve vztahu k § 25 a § 37 autorského zákona.

§ 2 Mezinárodní smlouvy a dohody, právo ES

V oblasti autorského práva je Česká republika vázána řadou mezinárodních smluv. Pokud tyto smlouvy ratifikovala, je povinna také dodržovat z ní plynoucí závazky. Jde zejména o tyto mezinárodní smlouvy a dohody:

1. Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (WPPT), Ženeva 1996
2. Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl (revize Paříž 1971),
3. Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a televizních a rozhlasových organizací - Řím 1964,
4. Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském (WCT), Ženeva 1996,
5. Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS), kterou ČR uplatňuje od 1. 1. 1996,

Autorský zákon vyšel ve sbírce zákonů ještě před vstupem ČR do EU, přesto v mnohém předběhl dobu a zahrnul ve svém znění i připravované návrhy směrnic ES. .

Jelikož je Česká republika jako člen EU povinna transponovat směrnice ES do svého právního řádu, bylo nutné autorský zákon s těmito směrnicemi harmonizovat¹⁷. Oblast autorského práva a práv s ním souvisejících je upravena osmi směrnicemi ES resp. EHS:

1. Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů, v platném znění,
2. Směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a na půjčování, jakož i o některých právech souvisejících s právem autorským v oblasti duševního vlastnictví, v platném znění,

¹⁷ Zákon č. 216/2006 Sb., kterým se mění autorský zákon

3. Směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci některých pravidel z oboru práva autorského a práv s ním souvisejících vztahujících se na satelitní vysílání a na kabelový přenos,
4. Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv s ním souvisejících, v platném znění,
5. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází,
6. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti,
7. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla,
8. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o vymáhání práv duševního vlastnictví.

Autorský zákon upravuje věcnou působnost v ustanovení § 107. Rozhodující je státní příslušnost, kde nerozhoduje pobyt nositele práva, pokud je státním občanem ČR. Do jaké míry se vztahuje ustanovení AZ na díla, umělecké výkony, zvukové a zvukově obrazové záznamy cizích státních příslušníků? Tuto otázku upravuje již zmiňovaný § 107, který ve svém druhém odstavci stanoví, že na cizí státní příslušníky, popř. na osoby bez státní příslušnosti, se tuzemská úprava vztahuje podle mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána, a která byla vyhlášena ve sbírce zákonů resp. ve sbírce mezinárodních smluv. Pokud by však ke konkrétnímu subjektu mezinárodní úprava chyběla, lze užít české úpravy za předpokladu zaručení vzájemnosti. V odstavci třetím § 107 je upraven postup, kdy není splněna ani jedna z výše uvedených podmínek. V takovém případě je rozhodující, zda-li došlo k prvnímu zveřejnění díla nebo výkonu na území ČR, anebo má-li autor či výkonný umělec na území ČR bydliště.

2. oddíl: Pojem kolektivní správy

Avšak zpět k úvodnímu ustanovení hlavy IV. Autorského zákona. Autorský zákon zde definuje, co se rozumí pojmem kolektivní správa práv autorských, a nově upravuje účel kolektivní správy. V odst.1. § 95 je zákonem stanovený účel definován jako kolektivní uplatňování a kolektivní ochrana *majetkových práv autorských a majetkových práv souvisejících s právem autorským*, na straně jedné, a dále pak umožnění zpřístupnění těchto majetkových práv veřejnosti, na straně druhé.

Z tohoto tedy vyplývá, že kolektivní správa slouží nejen autorům a dalším oprávněným nositelům autorských práv, ale i uživatelům těchto práv tím, že jim poskytuje oprávnění legálně nakládat s chráněnými právy. Tímto dává kolektivní správa uživatelům právní jistotu, že po splnění daných podmínek vyplývajících ze zákona mohou tito uživatelé bez dalšího předměty ochrany legálně užít, aniž by byli za takové užití jakkoli postíženi.

Zde je provedeno jedno ze základních lidských práv přístupu ke kulturnímu bohatství. Otázkou zůstává efektivnost a dále pak samotné naplnění tohoto účelu. Z hlediska uplatňování a ochrany práv je v dnešní informační společnosti a doslova digitalizovaném prostředí dost komplikované vskutku přesně a beze ztrát vybírat poplatky za užití předmětů ochrany, tedy kolektivně uplatňovat práva. Do rukou prostých uživatelů se stále snadněji a zcela zdarma dostávají díla, která dozajista spadají pod autorskoprávní ochranu, avšak jejich ochrana je značně náročná, neboť mnohdy není znám onen uživatel autorského díla či uměleckého výkonu.¹⁸

Podchytit veškerá užití je téměř nemožné¹⁹. Nově upravený postih tzv. „prostředníků“ však s sebou může přinést aplikační problémy. Dle názorů odborné veřejnosti se může jednat o tzv. „dvousečnou zbraň“, kdy lze předpokládat, že české soudy se budou muset zabývat výkladem rozsahu nároku nově upraveného

¹⁸ Např. problematika sdílení souboru cestou tzv. „peer-to-peer“, neboli rovnocenné síťové komunikace, kdy dodnes není proti takovémuto prostředku, dle mého názoru, nelegálního šíření děl dostatečná a efektivní ochrana. Dnešní anonymní výměnné sítě peer-to-peer umožňují (legální i nelegální) výměnu souborů s prakticky nulovou mírou odpovědnosti jednotlivých uživatelů.

¹⁹ Novelou aut.z.č. 216/2006 Sb. došlo k zavedení nového hmotně právního nároku při porušení práv chráněných aut.z., a to vůči osobě provozující služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora. Viz. § 40 odst. 1 písm. f).

v § 40 odst. 1 písm. f), a to především z pohledu posouzení dostatečného stupně příčinné souvislosti mezi poskytováním služeb a porušováním autorských práv²⁰. Je úkolem obecné úpravy, jak tento trend zohlednit, a jak co nejpřesněji stanovit poměr mezi povinnostmi jednotlivých uživatelů předmětů ochrany korespondujícími s autorovými právy, zejm. práva na odměnu. Jinak řečeno lze vycházet z již zmiňované ústavní premisy, že každý člověk má ústavně zaručené kulturní právo k výtvorům, jakož i základní právo vlastnit majetek, a to hmotný i nehmotný, jež má i každá právnická osoba²¹.

Je velkým kladem dnešní zákonné úpravy kolektivní správy, že je pojmána z obou hledisek. Jednak z hlediska nositele práv a jednak z hlediska uživatele. Vždyť i ze samotného přirozeno-právního hlediska vyplývá nutnost zohlednit i postavení strany uživatele, i když by se mohlo na první pohled zdát, že kolektivní správa je určena pouze nositelům autorských práv, popř. práv souvisejících. V listině základních práv a svobod je jako jedno ze základních lidských práv obsaženo právo každého čerpat kulturní požitky, tedy těšit se z „plodů“ umění. Účelem tohoto přirozeného práva užívat plodů umění je dosáhnout a udržet harmonický vztah mezi tvůrci, na jedné straně, a uživateli, na straně druhé.

Z tohoto také vychází samotný účel kolektivní správy stanovený v zákoně. Toto přirozené právo je již obsaženo ve Všeobecné deklaraci lidských práv čl. 27 (1), ze které vychází také Listina základních práv a svobod. Při výkladu ustanovení o kolektivní správě, a nejen při něm, bychom tedy měli mít vždy na paměti tento přirozeno-právní princip, že autorské právo a plody z něj vzešlé by měly být k užítku jak tvůrcům, tak i veřejnosti. Podobně jako provozovatelé hromadných sdělovacích prostředků zpřístupňují veřejnosti zpravodajství, čímž naplňují právo veřejnosti na informace, tak uživatelé uměleckých děl, uměleckých výkonů a jejich záznamů zpřístupňují tyto ideální statky veřejnosti. Činí tak nejen ve svém majetkovém zájmu, ale též v zájmu ideálním, jehož důsledkem je naplnění práva veřejnosti těšit se z umění.²²

Byl-li by zákon a v něm obsažená jednotlivá ustanovení vykládána se znalostí těchto principů, nemuselo by docházet ke zbytečným rozporům mezi nositeli práv

²⁰ Tůma P, Právní zpravodaj č. 8/2006 – článek: Harmonizační novela autorského zákona si nechala prostor pro další novelu.

²¹ Telec I, publikovaný názor – zdroj ASPI, interní číslo 26456 (LIT)

²² Telec I., Přehled práva duševního vlastnictví- Lidskoprávní základy, Licenční smlouva, Brno 2002, nakladatelství Doplněk, s. 141, marg. 204

a jejich uživateli a jednotliví kolektivní správci by jistě nebyli u široké laické veřejnosti považováni za mírně řečeno „nepopulární“ instituce. V této souvislosti mám zejména na mysli dosti medializovanou problematiku užívání předmětů ochrany televizními přijímači v hotelových pokojích. Samotná problematika se právě dotýká tohoto širokého výkladu zahrnujícího mezinárodní úpravy a vztah těchto úprav k platným zákonům ČR. Na tomto místě se však této problematice nebudu věnovat a ponechám ji ze systematického hlediska této práce samostatné kapitole.

Základní ústavně právní principy, ze kterých vychází náš autorský zákon, jsou upraveny v Listině základních práv a svobod:

Čl.4

odst.(1) Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.

odst.(2) Zákonná omezení zákł. práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.

Čl.34.

odst.(1) Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněny zákonem.

odst.(2) Právo přístupu ke kulturnímu bohatství je zaručeno za podmínek stanovených zákonem.

3. oddíl: Legální definice kolektivní správy

§ 1 Základní charakteristika

Samotná zákonná definice kolektivní správy je obsažena ve druhém odstavci § 95 zákona č. 121/2000 Sb. Zákon výslovně stanoví, že kolektivní správou se má na mysli zastupování většího počtu osob, jimž přísluší některé z práv obsažených v bodech a), b) nebo c). tohoto ustanovení.

Těmito právy jsou především veškerá majetková práva autorská nebo majetková práva související s právy autorskými. Majetková práva autorská jsou upravena především v §§ 12 a násl. autorského zákona. Majetková práva související s právy autorskými jsou upravena v § 71 jako majetková práva výkonného umělce, v § 76 jakožto majetková práva výrobce zvukového záznamu a

v § 80, coby práva výrobce zvukově obrazového záznamu. Právní doktrína obecně považuje za jediné z práv souvisejících s právy autorskými právo výkonných umělců a výrobců zvukových nebo zvukově obrazových záznamů.

Kolektivní správou je také zastupování většího počtu osob, jimž přísluší ze zákona oprávnění k výkonu majetkových práv k dílu. Způsobilost být zastoupeným podle tohoto ustanovení má tedy i zaměstnavatel podle § 58 odst.1., neboť mu také vzniká ze zákona oprávnění k výkonu majetkových autorských práv. Dále pak objednatel autorského díla, na kterého zákon pohlíží jako na zaměstnavatele podle §§ 59 odst.2. a 61. Tento výčet oprávněných osob ze zákona není taxativní, je tedy možné nalézt i jiné oprávněné osoby, které by mohly být zastupovány kolektivním správcem, a to ze zákonného titulu. Novela č. 216/2006 Sb. rozšiřuje výčet osob, které vykonávají majetková práva k tzv. zaměstnaneckému dílu upraveném v § 58 Autorského zákona. Podobně je tomu rovněž ve vztazích uvnitř obchodních společností, a to mezi jejími statutárními orgány a společností samotnou. Společnost je v tomto případě rovněž považována za zaměstnavatele je tedy též nositelem majetkových práv k dílům, které vytvořil její statutární orgán na základě smlouvy o výkonu funkce²³.

Dalším možným titulem, ze kterého vzniká oprávnění být zastoupen kol. správcem, je smlouva. Ze smlouvy o poskytnutí výhradní licence vzniká oprávnění, pokud ji nabyvatel této výhradní licence získal buď od osoby, které náleží právo pod písmenem a) §95 odst.2. AZ, nebo ze zákona oprávnění podle písmene b) § 95 odst.2. AZ. Musí jít o smlouvu o poskytnutí výhradní licence, a to na celou dobu trvání majetkových práv. Podle § 27 autorského zákona trvají majetková práva po dobu autorova života a 70 let po smrti autora. Nesplnění této podmínky by mělo za následek to, že nabyvatel by nebyl nositelem práva a toto právo by náleželo autorovi. Podobně to platí rovněž u výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů s výjimkou jiné délky trvání majetkových práv²⁴.

Při sjednávání licenční smlouvy je tedy velice důležité stanovit, na jak dlouhou dobu bude licence poskytnuta. Další podmínkou je, že nabyvatel této výhradní licence má právo poskytnout třetí osobě podlicenci alespoň pro území České republiky. Jestliže pak nositel licence, která je jen krátkodobá, bude chtít být zastoupen kolektivním správcem v rámci kolektivní správy, nemůže se tak stát,

²³ Viz § 66 odst. 2 zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

²⁴ Viz § 73, resp. § 77 autorského zákona

protože by nesplňoval zákonné podmínky. Může se však nechat zastoupit mimo tento zákonný rámec, a to podle jakéhokoli smluvního zastoupení, např. podle smlouvy mandátní nebo komisionářské nebo jiného smluvního zastoupení.

§ 2 Předměty ochrany

Za předmět ochrany podle ustanovení § 95 lze chápat předmět, na který má nositel majetkových práv autorských a jiných práv výše zmíněných výlučné právo. Je to nehmotný statek vzešlý z duševní činnosti fyzické osoby. Podle charakteru činnosti rozlišujeme několik předmětů ochrany. Jedná se o autorská díla, umělecké výkony, zvukové a zvukově obrazové záznamy. Novelovou Autorského zákona č. 216/2006 Sb. došlo ke zpřesnění nadpisu § 2 Autorského zákona, kde byl nahrazen nadpis § 2 nazvaném „Dílo“ nadpisem novým a zpřesňujícím na „Autorské dílo“. Zákonodárce touto změnou patrně zpřesňuje název pro předmět ochrany, aby byl tento v dalším chápán jako dílo veskrze autorské. Došlo-li tedy ke změně předmětu ochrany, z díla na autorské dílo, soudím, že by se v dalším měla tato legislativní zkratka užívat i v dalších ustanoveních autorského zákona, paragraf 95 nevyjímaje. Zákonodárce však ponechává v § 95 autorského zákona pouze pojem dílo²⁵. Proto pojem dílo uvedený v § 95 budu nadále považovat za dílo autorské ve smyslu § 2 Autorského zákona.

1. Autorské Dílo

Důležitým a rovněž i typickým předmětem ochrany je autorské dílo. Zákonná definice autorského díla je upravena v § 2 aut. zák. První věta odst. 1. § 2. AZ obsahuje tzv. generální klauzuli, které musí vyhovovat všechna díla, pokud mají být předmětem práva autorského. Tato generální klauzule zní: „předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora (fyzické osoby) a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam.“ V další větě § 2 je obsažen

²⁵ Pozn. ...ke zveřejnění nabídnutým dílům, uměleckým výkonům...(Viz. § 95 odst. (2) Autorského zákona).

demonstrativní výčet děl. Dílo tedy musí splňovat hned tři společné znaky současně. Především musí jít o umělecké nebo vědecké dílo, dále pak musí být zásadně jedinečným výsledkem tvůrčí duševní činnosti autora a nakonec by mělo být vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. Nestačí tedy pouhý námět nebo myšlenka ba dokonce nápad v hlavě autora, pokud není ještě vnímatelný navenek. Jako nejběžnější příklad díla požívajícího ochrany kolektivním správcem je píseň, coby dílo hudební.

Zákon upravuje v § 1 odst.2 rovněž určitou výjimku z výše zmíněné generální klauzule, a to pro počítačové programy. Počítačové programy totiž mnohdy nesplňují jednu ze základních podmínek pro autorská díla, a to jedinečnost. Pro stanovení způsobilosti počítačového programu k ochraně jakožto autorského díla postačí jeho původ. Ochrany tak požívají i počítačové programy, které nejsou autorových jedinečným výsledkem jeho tvůrčí činnosti, ale jsou autorovým dílem původním. Z povahy většiny počítačových programů vyplývá, že tyto v sobě mnohdy zahrnují již chráněné prvky programů jiných, ale jako výsledek jsou považovány za nové, resp. původní.

Kolektivní správa se uplatňuje pouze k předmětům ochrany zveřejněným nebo ke zveřejnění nabídnutým. V § 4 aut. zák. definuje zveřejnění a vydání díla. V odst. 1. je definováno zveřejnění jako první oprávněné veřejné přednesení, provedení, předvedení, vystavení, vydání či jiné zpřístupnění veřejnosti. Výklad těchto pojmů je ponechán právní doktríně. Výčet možností zpřístupnění díla veřejnosti je pouze demonstrativní, a tak otevírá cestu dosud nepoznaným technickým možnostem, jak dílo zpřístupnit. Důležité je, že zde musí jít o prvé zpřístupnění díla veřejnosti a zpřístupnění musí být oprávněné.

Autorský zákon nedefinuje pojem veřejnost. Bude záležet na okolnostech konkrétních případů. Někdy by zpřístupnění, byť jen jedné osobě, mohlo být chápáno jako zpřístupnění veřejnosti. Otázkou zůstává, od jakého okamžiku je dílo zveřejněno. Bude záležet na konkrétních případech zveřejnění. Ze stanoviska soudního znalce JUDr. Jiřího Kordáče vyplývá: „Hudební produkci je třeba považovat za *veřejnou*, jsou-li hudební díla provozována, resp. umožněno jejich vnímání, pro individuálně neurčitý počet osob nebo i pro počet osob určitý, avšak přesahující okruh soukromé sféry pořadatele produkce, tvořící zpravidla okruh

členů jeho rodiny, resp. jeho osobních přátel či známých.²⁶ Např. jednou z podmínek k uzavření smlouvy o zastupování s ochranou organizací OSA je veřejné užití nejméně jednoho autorského díla. Za veřejné užití autorského díla je např. uvedení díla na koncertě, nahrávka na CD, vysílání v rozhlase či TV, zveřejnění na internetu apod.²⁷ Pojem zveřejněné dílo je tedy značně široký. S pojmem zveřejnění, resp. zveřejněné dílo, úzce souvisí rovněž pojem *veřejnost*. Autorský zákon tento pojem nedefinuje.

V určitých případech by se také mohlo stát, že nebude s určitostí jasné, kdo je autorem, neboť by se mohla vyskytnout např. dvě naprosto „stejná“²⁸ díla, o nichž by se tedy vedl autorský spor o jejich autorství. Jistě bude jedno z těchto děl plagiátem a druhé originálem. Zde v autorském právu neplatí tzv. princip priority, kdy by „rychlejší“ získal práva k dílu apod. Neexistuje totiž žádný institut přihlášení autorského díla na oficiálním základě, ba ani žádný oficiální rejstřík děl jasně prokazující původ. V § 6 aut.zák. se pojednává o tzv. domněnce autorství, která stanoví, že autorem díla je fyzická osoba, jejíž pravé jméno (pseudonym) je obvykle uvedeno na díle, je-li toto v hmotné podobě, a v případě nehmotných podob (píseň), je-li jméno uvedeno u díla v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem. Toto je zákonná domněnka a v případě sporu musí strana, které tato zákonná domněnka nesvědčí, prokázat opak. Osoba zapsaná v rejstříku předmětů ochrany tedy nemusí nést důkazní břemeno v případném soudním sporu o určení autorství. Navíc zákonem č. 216/2006 Sb. zákonodárce transponoval do právního řádu ČR část směrnice č. 2004/48/ES o vymáhání práv z duševního vlastnictví, kdy došlo k rozšíření § 26 občanského soudního řádu o další právnickou osobu, která je způsobilá zastupovat účastníka řízení v občanskoprávním řízení u soudu, jakožto zmocněnec. V občanském soudním řádu tak došlo k rozšíření výjimky, že zmocněncem v civilním procesu může být pouze fyzická osoba.

Vedle odborové organizace, Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a Antidiskriminačního spolku tak již nově mohou v civilních sporech o nárocích vycházejících z autorského zákona, o nárocích z ohrožení a porušení práv podle

²⁶Věra Popelková, *Ochrana práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů* (Intergram), Grada Publishing 1998, str. 55

²⁷www.osa.cz

²⁸Záměrně užívám uvozovky, jelikož jde o právně nesmyslný termín. Nemohou existovat dvě naprosto stejná díla. Jedním ze znaků autorského díla je jeho jedinečnost, originalita.

autorského zákona a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí práva podle autorského zákona vystupovat jako zmocněnci účastníků rovněž právnické osoby, k jejímuž předmětu podnikání, popřípadě činnosti, patří ochrana práv podle autorského zákona. Jedná se tedy zejména o jednotlivé kolektivní správce a dále pak o profesní právnické osoby ochrany těchto práv.²⁹ Nově se tak budou moci nositelé práv a držitelé licencí nechat zastoupit společným zmocněncem v občanskoprávním řízení k uplatnění svých nároků, jako náhradu škody, vydání bezdůvodného obohacení či nároku na zdržení se neoprávněného výkonu práva nositele.

Autorský zákon upravuje v § 40 a následující možnosti ochrany před neoprávněnými zásahy do autorského práva. Zůstává ovšem otázkou, zda-li bude v soudním sporu možno dokázat pravého autora. Pokud se neprokáže, že autorem díla je osoba odlišná od osoby zapsané v rejstříku, platí ona zákonná domněnka. Je výhodou autora, když uzavře s příslušným kolektivním správcem smlouvu o zastupování i z toho důvodu, že bude v tomto rejstříku evidován. Každý kolektivní správce je povinen vést rejstřík předmětů ochrany, k nimž kolektivně spravuje práva, pokud jsou mu však tyto předměty ochrany známy³⁰.

Zákon však kolektivním správcům neukládá takovýto rejstřík předmětů ochrany zveřejnit, ba dokonce jej na požádání uživatele poskytnout. Podle § 100 odst. 1. písm. e) je však kolektivní správce povinen vést rejstřík nositelů práv jak smluvně zastupovaných, tak i rejstřík nositelů práv přihlášených k evidenci. Kolektivní správce je povinen na náklady žadatele sdělit údaje o tom, zda-li zastupuje nositele práv k danému předmětu ochrany³¹. U některých správců (OSA) jsou seznamy k nahlédnutí i na jejich webových stránkách, ovšem nelze se na ně 100% spoléhat. Písemné potvrzení kolektivního správce dává jistou záruku. Na druhou stranu by jistě bylo nežádoucí, a jen obtížně realizovatelné, přihlašovat některá autorská díla do nějakého veřejného seznamu. Mohlo by dojít k ještě většímu zneužívání autorství ze stran přihlašovatelů. Poškozený autor má na rozdíl od občanskoprávní žaloby na určení podle § 80 občanského soudního řádu tu výhodu, že při jejím podání nemusí prokazovat naléhavý právní zájem. Jedná se tedy o žalobu na určení sui generis, o žalobu na určení svého autorství.

²⁹ Např. IFPI (Mezinárodní federace hudebního průmyslu), Česká protupirátská unie, různé umělecké agentury apod

³⁰ Viz § 100 odst. 1. písm. f)

³¹ Viz § 100 odst. (1), písm. g) Autorského zákona

Zpět ale k problému veřejnosti. V našem platném právním řádu nalezneme několik ustanovení týkajících se veřejnosti. Jelikož autorské právo je disciplína většinou spadající do odvětví práva soukromého, mohli bychom aplikovat občanský zákoník. Předpisy práva veřejného upravují pojem veřejnost také, je ale problematické aplikovat tyto při výkladu autorského zákona. Pojem veřejnosti je definován v tiskovém zákoně č. 40/2000 Sb. ve vztahu k tzv. veřejnému šíření periodického tisku. Tiskový zákon takto definuje veřejné šíření tisku jako jeho zpřístupnění předem individuálně neurčenému okruhu osob nebo i osob takto určených, pokud překračují okruh členů rodiny vydavatele, který je fyzickou osobou, a s ním spjatého okruhu osobních přátel³².

Zveřejnit autorské dílo je základním osobnostním právem autora. On má právo rozhodnout, zda-li své dílo zveřejní, či ne. Lze tedy shrnout, že zveřejnění díla je velmi důležitou právní skutečností rozhodnou pro rozsah a obsah autorskoprávní ochrany.

To, co se považuje za předmět zveřejněný nebo ke zveřejnění nabídnutý, zákon zčásti definuje také v poslední větě § 95 odst. 2. Toto ustanovení se však týká všech předmětů ochrany podle § 95 aut. zák.

Kolektivní správce zastupující autory hudebních děl je OSA - Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním. Pro oblast tvůrců děl literárních, dramatických, hudebně dramatických, choreografických a pantomimických je to občanské sdružení Dilia.

Jen okrajově na tomto místě zmiňuji dnes velmi diskutovanou a aktuální problematiku tzv. omezení práv autora či jiného nositele práv autorských a souvisejících ve prospěch provozovatelů ubytovacích zařízení v hotelových pokojích a rovněž provozovatelů zdravotnických zařízení, která úzce souvisí právě s pojmem „veřejnost“ ve smyslu sdělování autorského díla dle § 18 autorského zákona. Podrobněji v samostatné kapitole.

³² Viz. § 3 písm. f) zák. č. 40/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon)

2. Umělecký výkon

Dalším předmětem ochrany podle ustanovení § 95 odst. 2. autorského zákona je umělecký výkon. Podobně jako dílo je i umělecký výkon definován v autorském zákoně. Jeho definici nalezneme v ustanoveních § 67 a násl. Umělecký výkon je předmětem práva výkonného umělce. Práva výkonného umělce patří mezi práva související s právem autorským. Nejde tedy o autorská práva, ale pro svůj osobnostní základ mají k autorským právům blízko. Vychází se z toho, že i ony jsou projevem osobnostní a jedinečné povahy. S autorským dílem je umělecký výkon spjat ve vazbě, kdy samo dílo je vyjádřeno určitou formou a tou může být právě umělecký výkon.

Umělecký výkon je definován jako výkon herce, zpěváka, hudebníka, tanečníka, dirigenta, sbormistra, režiséra nebo jiné osoby, která hraje, zpívá, recituje, předvádí nebo jinak provádí umělecké dílo a výtvary tradiční lidové kultury. Musí tedy jít o provedení uměleckého díla. Výjimku tvoří výkon artisty, který nemusí svým výkonem provádět umělecké dílo. Musí zde však jít o výkon umělecký, z čehož plyne, že např. sportovní výkon akrobata - sportovce, byť má velice blízko k výkonu artisty, nemůže být považován za umělecký výkon. Pokud ale sportovní výkon sám je spojen s uměleckou choreografií, potom by mohl být považován za výkon umělecký. Určit pomyslnou hranici mezi ještě sportovním výkonem a již uměleckým výkonem je velice obtížné, kdy nelze tuto hranici jednoznačně stanovit. Vždy je nutné samotný výkon posuzovat samostatně.

Umělecký výkon je výkonem pouze fyzické osoby. Nemůže jít např. o výkon robota nebo zvířete, byť mnohdy velice originální a působivý. Není možné považovat jej za umělecký výkon a jako takový požívat autorskoprávní ochrany.

Výkon, aby naplňoval znaky uměleckého výkonu, musí provádět určité autorské dílo podle § 2 odst. 1. aut. zák. Samozřejmě bude jistě záležet na posouzení samotného díla, jde-li o dílo autorské. Mnohdy nastávají situace, kdy sám výkonný umělec přímo své dílo vytváří a zároveň tak vlastně podává umělecký výkon³³.

Autorské dílo vzniká přímo při přednesu, neboli při výkonu či provádění, např. při improvizaci hudebníků a nebo improvizaci herců. V těchto a dalších podobných případech jsou potom sami protagonisté zároveň autory a výkonnými umělci a na

³³ Např. improvizace v hudbě, divadle apod.

jejich výtvor se nahlíží ze dvou hledisek. Za prvé jde o předmět ochrany jako autorského díla. Osoba je potom tvůrcem-autorem díla. Za druhé jde o předmět ochrany, kterým je umělecký výkon a osoba jej vykonávající je výkonným umělcem. To má potom důsledky také v samotných právech, přičemž zanedbatelné nejsou ani odměny stanovené z těchto činností. V těchto případech jsou u nás tyto osoby zastupovány dvěma odlišnými kolektivními správci.

Důležitou skutečností je, že výkonný umělec při výkonu autorského díla nesmí neoprávněně zasahovat do osobnostních a majetkových práv autorových, nesmí snižovat hodnotu onoho díla a autor díla má právo dohledu nad plněním této povinnosti (autorský dohled), je-li to možné. Základním majetkovým právem autora je dále dílo užít. Tedy pokud by výkonný umělec chtěl použít cizí dílo, je povinen s autorem ujednat smluvně výkon práva toto dílo užít (§ 12 odst.1. aut. zák.). Autor je poté povinen strpět výkon práva dílo užít jinou osobou (výkonným umělcem) v rozsahu vyplývajícím ze smlouvy.

Podle mého názoru existuje především v oblasti hudebních děl značně právně citlivá skutečnost týkající se zpracování autorského díla. V § 2 odst. 4. aut. zák. je stanoveno, že předmětem díla autorského je také dílo vzniklé tvůrčím zpracováním díla jiného. V případě hudebníků, jako výkonných umělců, to ve značné míře znamená, že pokud dostanou svolení od autora dílo užít, musí jej užít v takové míře, aby to stále ještě bylo dílo původně vytvořené. Autor totiž jako své výlučné právo uděluje svolení své dílo rovněž zpracovat. To, kde je potom hranice mezi obyčejným přednesem díla a jeho zpracováním, je právě ona citlivá část, kterou by v konečné fázi musel rozhodnout nezávislý soud. Je proto vždy žádoucí, aby autor při uzavírání licenční smlouvy s výkonným umělcem toto případné zpracování vzal v potaz. Předejde se tak značným problémům a nejasnostem a při dnešním stavu zatíženosti justice by se zdánlivě zanedbatelné problémy mohly značně zkomplikovat.

Výkonný umělec má také svá osobnostní a majetková práva ke svému uměleckému výkonu. Osobnostní práva jsou v zásadě nepřevoditelná. Stejně jako autor, tak i výkonný umělec má právo na ochranu před každým znetvořením, zkomolením nebo jinou změnou svého výkonu, která by byla na újmu jeho pověsti. Novelou Autorského zákona č. 216/2006 Sb. tak došlo ke změně ustanovení § 70 odst. (4) s tím, že tzv. rozsah ochrany osobnostních práv výkonného umělce byl více kasuisticky zapracován. Minulá právní úprava hovořila obecně o právu

výkonného umělce na to, aby jeho výkon nebyl užíván jinou osobou způsobem nesnižujícím jeho hodnotu. Novelizované znění více zpřesňuje tzv. způsob užívání, který nesnižuje hodnotu původního výkonu. Toto zpřesnění vyplývá ze Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech³⁴ a dokonce jde dále, když právo na ochranu osobnostních práv dává každému výkonu výkonného umělce, na rozdíl od znění ve Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví, která takto chrání pouze živé, sluchem vnímatelné výkony nebo výkony zaznamenané na zvukových záznamech. Znetvořeny, zkomoleny ani jinak změněny nesmí být ani výkony artistů, mimů, tanečníků apod., které nejsou leckdy z povahy věci sluchem vnímatelné.

Jinak je tomu ovšem u práv majetkových. Ta jsou popsána v ustanovení § 71 AZ. Kolektivní správu na poli uměleckých výkonů, přesněji řečeno výkonných umělců, vykonává kolektivní správce INTERGRAM, nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů. Povinně kolektivně spravovaným právem jsou práva na odměnu a právo na užití předmětů ochrany kabelovým přenosem. Podrobněji k této problematice viz níže.

3. Zvukový a zvukově obrazový záznam či jiný záznam

Posledním z předmětů ochrany podle § 95 odst.1. je zvukový nebo zvukově obrazový záznam, přičemž i zde musí být splněna podmínka, že se musí jednat o záznam zveřejněný nebo ke zveřejnění nabídnutý. Co se myslí zvukovým záznamem je definováno v ustanovení § 75 a násl. a co je považováno za zvukově obrazový záznam je dále uvedeno v § 79 a násl. Autorského zákona. Oba předměty ochrany mají mimo jiné společné to, že jde o záznamy.

U zvukového záznamu jde o výlučně sluchem vnímatelný záznam zvuků výkonů výkonného umělce či jiných zvuků nebo jejich vyjádření. Ve druhém odstavci § 75 zákon nově upravuje i osobu výrobce zvukového záznamu. Zde došlo oproti minulému úpravě zákona č. 35/1965 Sb. k upřesnění. Podle nové právní úpravy je výrobcem zvukového záznamu také ten, kdo si nechá záznam na objednávku poříditi – objednatel. Ovšem i zde je možnost upravit smluvně

³⁴ Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (WPPT), Ženeva 1996., čl. 5 – Osobnostní práva výkonných umělců.

postavení stran při uzavírání smlouvy o dílo. Předmětem práva výrobce zvukového záznamu je výkon spočívající v zachycení zvuků.³⁵ Nejde zde tedy o tvůrčí výkon jako u výkonných umělců či autorů. Výrobce zde naplňuje své právo tím, že de facto nahraje (vytvoří) určitý umělecký výkon. S touto svou nahrávkou – tedy zvukovým záznamem – potom může nakládat jako s předmětem ochrany. Mohlo by se zdát, že se nejedná o předmět duševního vlastnictví. Zákon v této činnosti vidí určitou tvůrčí činnost spočívající právě v zaznamenávání zvuků (uměleckých výkonů). Jde tedy o nehmotný statek a na takový se tedy plně vztahuje Autorský zákon. Podobně jako u zvukového záznamu je upraven rovněž zvukově obrazový záznam a právo výrobce takového záznamu.

V dnešním moderním digitalizovaném světě však vzniká spousta dalších různých druhů záznamů rozdílných od zvukových či zvukově obrazových. Tyto záznamy jsou založeny především na bázi elektronické a další, které se mohou vyskytnout v budoucnu. Zákonodárce velice vhodně zahrnul tuto variantu možných dalších záznamů a rozšířil demonstrativně rozsah předmětů ochrany, za jejichž užití povinně vybírá odměny dle ustanovení § 96 odst. 1., písm. a), bod. 3. Zákonodárce však tzv. *jiné záznamy* neuvedl v § 95 odst. 2.. Logickým a systematickým výkladem lze však dojít k názoru, že i nad těmito předměty ochrany (jinými záznamy) je kolektivní správa vykonávána.

Na rozdíl od prvních dvou předmětů ochrany, není výrobce zvukových ani zvukově obrazových záznamů nositelem osobnostních práv, což vyplývá ze samotné povahy těchto předmětů ochrany.

Jak je patrné z výše popsaných předmětů ochrany, mají tyto mnoho společného a k řádnému užití jednoho z předmětů je mnohdy zapotřebí užití i předmět další. Tak např. pro řádné užití autorského díla v podobě písně je zapotřebí, aby toto dílo bylo plně využito, tedy, aby autorovi přineslo nějaký užitek, ať už v podobě finanční či morální. K tomu musí autor či jiná osoba autorské dílo provést nebo předvést. V mnoha případech jej autor sám i předvede. Je tedy současně i v postavení výkonného umělce se všemi právy k tomu náležejícími. Většinou však své dílo celé sám předvést nedokáže a tak jej předvede spolu s dalšími osobami (hudebníky, herci), kteří se tímto stávají výkonnými umělci a mají tedy svůj podíl na celkovém uměleckém výkonu. Bude záležet na dohodě

³⁵ Kříž, Holcová, Korda, Křest'ánová – Autorský zákon s komentářem, Linde 2001, str. 198

mezi těmito výkonnými umělci, jak velké podíly těm kterým hudebníkům připadnou. Při nakládání se svými právy lze využít tzv. společného zástupce podle § 68 AZ. Na volbě výkonných umělců potom zůstává jen, kdo oním zástupcem bude, zda umělecký vedoucí, nebo většinou hlasů tělesa zvolená osoba.

Společný zástupce vykonává svou činnost na základě přímého zastoupení, a to ze zákona, jde-li o uměleckého vedoucího nebo na základě plné moci, jde-li o osobu zvolenou. V tomto případě je nutno uzavřít s každým členem tělesa dohodu o plné moci. Tzn., že společný zástupce vystupuje v právních vztazích jménem zastoupeného a na účet zastoupeného. Podrobněji viz. § 22 a další občanského zákoníku. Společný zástupce tak vlastně jedná přímo za zastoupené i s příslušným kolektivním správcem, tj. uzavírá s ním smlouvu o zastoupení. Kolektivní správce pak zastupuje přímo výkonné umělce vlastním jménem, avšak na jejich účet. Kolektivní správce tak zastupuje na základě nepřímého zastoupení, kdy jedná s výkonnými umělci sdruženými v uměleckém tělese prostřednictvím společného zástupce. Tato konstrukce je velkým ulehčením při výkonu kolektivní správy. Společný zástupce tak prosazuje zájmy výkonných umělců efektivněji a rychleji. Samotné provedení díla by bylo dostačující v případě živého vystoupení a nebylo by třeba dalšího.

Majetková práva z takového ztvárnění by tedy náležela autorovi díla a výkonným umělcům, kteří dané dílo provedou. Pokud by ale mělo být toto autorské dílo zaznamenáno na nějaký nosič záznamu – médium (např. CD, LP, MC nebo minidisc), je třeba zahrnout také práva výrobce zvukového záznamu. Na takovém nosiči se záznamem např. koncertu hudebního díla váznou všechny tři práva náležící k daným předmětům ochrany. Tato práva si přitom nijak nekonkurují a jsou uplatňována odděleně. Z ustanovení § 105 autorského zákona vyplývá, že jak právo autorské, tak práva související s tímto právem nejsou nijak dotčena.

Uživatel těchto předmětů ochrany musí tedy zahrnout všechna tato práva, chce-li řádně předměty ochrany užívat. Chce-li tedy např. majitel restaurace pouštět hudbu ve své restauraci z herního zařízení (JukeBoxu), musí platit kolektivnímu správci odměny za veřejné užití předmětů ochrany. V tomto případě tedy odvádí odměny autorovi díla, výkonnému umělci a výrobci zvukového záznamu. Uživatel však musí odvádět odměny více kolektivním správcům.

Kolektivní správce OSA vybírá odměny pro autory a kolektivní správce INTERGRAM pro výkonné umělce a pro výrobce zvukových záznamů. Pro snadné

vyřízení věci by bylo snadnější odvést jen jednu částku, která by se potom přerozdělila podle daných pravidel. Bylo by nutno celý tento mechanismus placení legislativně upravit. V úvahu by mohlo přijít zřízení určitého *vypořádacího centra*, které by celou částku přerozdělovalo mezi dané kolektivní správce. Nedochovalo by tak k únikům, kdy uživatel zaplatí je jednomu kolektivnímu správci (většinou OSA) a další prostě opomene a spoléhá tak, že kontrola ze strany dalšího kolektivního správce jej mine. Jeden kolektivní správce totiž nemá právo kontrolovat, zda-li uživatel zaplatil za užití všech předmětů ochrany, není-li od ostatních kolektivních správců k této činnosti zmocněn či pověřen ve smyslu ustanovení § 97 odst. 5 autorského zákona. Ve své právní praxi jsem se v nedávné minulosti setkal s případem, kdy klient provozující restaurace, kasina a jiné herní zařízení vznesl dotaz, zda-li je povinen uzavřít pouze jednu smlouvu s jedním kolektivním správcem, a to i ve prospěch ostatních kolektivních správců. Konkrétně se jednalo o případ, kdy kolektivní správce OSA požaduje po uživateli podepsání jedné smlouvy, dle které by uživatel platil odměny jednak nositelům práv, které zastupuje OSA, ale i DILIA a OOA-S. OSA, jakožto kolektivní správce práv autorských k dílům hudebním zastupuje autory hudby a textů k hudbě.

Autorský zákon umožňuje, aby jednotliví kolektivní správci pověřili jiného kolektivního správce k zastupování dle § 97 odst. 5 autorského zákona³⁶. Zákon výslovně říká, že kolektivní správce může pověřit zastupováním při výkonu jím kolektivně spravovaných práv jinou osobu, je-li kolektivním správcem a je-li to účelné. Tak se stalo, že kolektivní správce DILIA, divadelní a literární agentura pověřila OSA, aby ji zastupoval při výkonu kolektivně spravovaného práva na provozování televizního vysílání autorských děl podle § 23 autorského zákona.

OSA je tak na základě tohoto oprávnění oprávněn jménem DILIA uzavírat smlouvy , ve kterých:

1. poskytne provozovatelům oprávnění k provozování televizního vysílání,
2. stanoví sám výši autorských odměn pro umělce zastupované OSA a DILIA v souladu s autorským zákonem,
3. získá oprávnění vybírat odměny,
4. získá oprávnění kontrolovat za DILIA veřejné hudební produkce provozování TV vysílání, apod.

³⁶ Toto pověření získal OSA od DILIA a OOA-S s účinností ode dne 1.1.2006.

V této souvislosti bych rád uvedl rozsah oprávnění DILIA. DILIA zastupuje autory děl literárních, dramatických, hudebně dramatických, choreografických, pantomimických, audiovizuálních (režiséry) apod. Pokud jde tedy o provozování televizního vysílání, jistě DILIA zastupuje autory tzv. audiovizuálních děl (AVD). Audiovizuální dílo je považováno za audiovizuální, byť není doprovázeno zvukem³⁷. Autorem AVD je jeho režisér. DILIA tedy nezastupuje pouze autory děl literárních či hraných, které jsou užívány v divadle, ale i díla, která jsou užívány v TV. Příkladem pro AVD je i videoklip, jehož autor je zastupován DILIA.

Podobně jako DILIA, i OOA-S je oprávněna vybírat pro autory děl výtvarných a architektonických včetně autorů obrazové složky audiovizuálních děl, takže opět je možné, že díla těchto autorů budou užita v rámci televizního vysílání. Rovněž OOA-S pověřila ve stejném rozsahu jako DILIA kolektivního správce OSA.

Mezi hlavní povinnosti kolektivního správce (tedy i OSA) vůči uživatelům předmětů ochrany je uzavírat s nimi smlouvy. Tyto smlouvy je kolektivní správce povinen uzavírat mimo jiné za přiměřených a rovných podmínek. Zákon nikde neuvádí definici přiměřených podmínek. Je v zájmu samotných uživatelů předmětů ochrany (provozovatelů nejrůznějších podniků, kde se na veřejnosti pouští TV) dbát co nejlépe o svá práva a tato hájit.

Při stanovování výše odměn musí kolektivní správce postupovat tak, aby nezneužil svého monopolního postavení. Dle mého názoru je výše odměny 500,- Kč/měsíc stanovené v sazebníku odměn pro OSA na velkoplošnou obrazovku v celku již delší dobu přiměřená, ovšem stejně vysoká výše odměny, odvedená dle sazebníku OSA kolektivním správcům DILIA a OOA-S, je podle mého názoru nepřiměřená, a to i vzhledem k tomu, že v dnešní době panuje dosti nepřehledná situace v oblasti právoplatnosti rozsahu kompetencí mezi DILIA a OOA-S, což může mít za následek, že by za stejné užití bylo dováděno dvakrát. Jednou kolektivnímu správci DILIA a jednou kolektivnímu správci OOA-S. V současnosti jsou totiž oprávnění odměnu pro autory obrazové složky audiovizuálních děl (tj. kameramany, architekty, scénografy a ostatní výtvarníky audiovizuálních děl) vybírat tyto dva kolektivní správci – DILIA a OOA-S. Oba kolektivní správci vidí příčinu problému na straně ministerstva kultury ČR, které dosti nepřesně stanovilo rozsah pro tyto jednotlivé kolektivní správce. OSA je skutečně oprávněn uzavírat

³⁷ § 62 odst. 1 autorského zákona

za tyto oba kolektivní správce smlouvy a současně stanovit výši odměn za užití děl prostřednictvím televizního vysílání, avšak rozsah a výši odměn je povinen projednat s uživatelem, tedy s provozovatelem restaurací, barů apod. Však v takovýchto zařízeních nedochází pouze k užívání pouze televizního vysílání, nýbrž většinou vysílání přes JUKEBOX či jiný přístroj, kdy k provozování televizního vysílání nedochází, byť jsou před JUKEBOX pouštěny videoklipy. Za tato užití vybírá odměny OSA za veřejné provozování velkoplošných zařízení videoprojekcí.

Na základě výše uvedeného lze mít za to, že DILIA a potažmo rovněž OOA-S jsou oprávněni k inkasu odměny prostřednictvím OSA, avšak v menším rozsahu ve srovnání s výší odměny OSA.

Výši autorské odměny za užití díla sjednává s uživateli příslušný kolektivní správce (OSA) podle sazebníku odměn. Každý z kolektivních správců si schvaluje svůj sazebník odměn po projednání s uživateli předmětů ochrany či jejich zástupci.

Riziko sankce pro provozovatele pro případ, že nebudou včas uhrazeny Osou navržené odměny, není žádná, pokud bude aktivně jednat s příslušným kolektivním správcem o ceně. Autorský zákon ve svém § 100a stanoví, že :

„Kolektivní správce, popřípadě jím zastoupený nositel práv, nemůže uplatňovat své nároky, pokud uživatel nebo osoba oprávněná hájit zájmy v ní sdružených uživatelů řádně a bez zbytečných průtahů vede s příslušným kolektivním správcem v souvislosti s takovým zásahem či ohrožením práva jednání směřující k uzavření smlouvy vyžadované tímto zákonem, nebo pokud souhlasí v této souvislosti s využitím zprostředkovatele podle tohoto zákona.“

Bude-li tedy kolektivní správce nárokovat jakoukoli škodu či jiné nároky, lze mu oponovat tím, že se nikdo nebrání placení, jen je potřeba dohodnout cenu tak, aby odpovídala realitě a zásadě přiměřenosti.

Podle autorského zákona je Ministerstvo kultury ČR oprávněno si vyžádat od kolektivního správce veškeré informace potřebné pro řádný výkon dohledu, zjišťovat, zda nedochází k porušování povinností ze strany kolektivního správce a ukládat opatření k nápravě, zjistí-li, že došlo při výkonu kolektivní správy k porušení Autorského zákona.

Neučiní-li kolektivní správce potřebnou součinnost (např. neodstranění závady), může (avšak nemusí) ministerstvo uložit kolektivnímu správci ke splnění povinnosti tzv. donucovací pokutu až do výše 100.000,-Kč, a to i opakovaně, v úhrnu však

maximálně 500 000,-Kč. Teprve poté, když kolektivní správce nesplní povinnosti uložené dle opatření ministerstva, může mu ministerstvo uložit pořádkovou pokutu až do výše 50 000,-Kč, a to i opakovaně, přičemž úhrn takto vybraných pokut nesmí přesáhnout částku 200 000,-Kč. Případná odpovědnost kolektivního správce tímto není dotčena. Ministerstvo tak může učinit i z podnětu jiné osoby, tedy i uživatele. Tyto pokuty jsou příjmem Státního fondu kultury České republiky a jsou vymáhány dle zákona o správě daní a poplatků. Pokud na základě výsledků jednání vzejde pochybnost, že snad OSA zneužívá svého dominantního postavení monopolu na trhu či porušuje autorský zákon, lze proti takovému jednání podat odůvodněné námitky přímo na ministerstvo kultury ČR.

Uživatel (provozovatel restaurace) tak má více možností, jak chránit svá práva při uzavírání smluv s kolektivním správcem. V případě, kdy by Ministerstvo kultury shledalo podnět poškozeného uživatele za oprávněný, mohlo by příslušnému kolektivnímu správci uložit povinnost k nápravě spočívající v uzavření řádné licenční smlouvy s poškozeným uživatelem, kde budou především upraveny výše odměn za jednotlivá užití. Ke škodě dnešní úpravy zákon tuto možnost formuluje pouze jako oprávnění Ministerstva kultury a ne povinnost.

Tuto variantu vybírání odměn by bylo možno aplikovat jen při společném užívání všech tří předmětů ochrany. Tedy v případech veřejného pouštění hudby ze záznamu apod. Další výhodou takového postupu by bylo i zjednodušení v rámci společného evropského ba dokonce celosvětového trhu, na kterém bude Česká Republika participovat. Při vybírání odměn by tak byla daná částka zaplacená za užívání práv zahraničního interpreta rozúčtována ve vypořádacím centru a jednotlivé její části by byly odeslány konkrétním kolektivním správcům přímo. Domácím kolektivním správcům by tak odpadla zahraniční agenda. Tímto způsobem by byl ve značné míře omezen princip teritoriality. Omezení, ne-li úplné zrušení principu teritoriality, bude jistě jedním z budoucích úkolů legislativy, která se bude muset vypořádat s integrací a globalizací také na poli práva autorského³⁸.

Dle vydaného rozhodnutí o udělení oprávnění ministerstvem kultury ČR ze dne 28.2.2001, č.j. 4449/2001 vybírá odměny za všechny autory a jiné nositele práv, s výjimkou práv výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově

³⁸ V současné době probíhají přípravy směrnice ES o kolektivní správě autorských práv a práv s autorským právem souvisejících.

obrazových záznamů jen jeden kolektivní správce – OSA, Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním.

Novelou č. 216/2006 Sb. bylo zčásti vyslyšeno těmto požadavkům na zjednodušení při vybírání odměn, avšak jen ve vztahu k odměnám za zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu dle § 25 autorského zákona a odměnám za půjčování originálů či rozmnoženin vydaných děl dle § 37 autorského zákona. Učiní-li tak ministerstvo³⁹, budou do budoucna vybírány odměny dle § 25 a 37 již jen jedním kolektivním správcem.

V minulosti byl podobný systém uplatňován za účinnosti autorského zákona č.35/1965 Sb. Vyhláškou č. 116/1991 Sb., kterou se upravovaly sazby odměn výkonných umělců a sazby náhrad výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů za užití zaznamenaných výkonů nebo zvuků a zvukových a zvukově obrazových snímků na veřejných produkcích prostřednictvím technických zařízení, bylo mimo jiné stanoveno, že vybírající organizací za všechny subjekty mající majetková práva bude OSA. Ta potom měla povinnost odvádět honoráře za umělecké výkony a za užití záznamů společnosti INTERGRAM. Zákonem č. 237/1995 Sb. o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů, byla s účinností od 1. 1. 1996 mimo jiné zrušena také vyhláška 116/1991 Sb. Od té doby postupují obě společnosti naprosto samostatně, a to i podle nového Autorského zákona č. 121/2000 Sb. Tento model nebyl životaschopný právě z důvodu absence nezávislosti, kdy za INTERGRAM vykonávala výběrčí práva OSA, jež je zaměřena na autory. Tímto zasahovala do sféry výkonných umělců, což nebylo z hlediska právní jistoty správné. Ono vypořádací centrum by bylo na jednotlivých kolektivní správcích nezávislé. Při stanovení podmínek výkonu pravomocí vypořádacího centra by se musela důkladně zvážit působnost této instituce. Domnívám se, že vzhledem k silnému integračnímu trendu, by případné zřízení nebylo neefektní. To je ovšem jen můj názor případné úpravy *de lege ferenda*.

³⁹ Autorský zákon v § 98 odst. (7) říká, že tak ministerstvo učinit „může“ !

4. oddíl: Zastoupení kolektivním správcem

Podle § 95 odst. 2. je kolektivní správou zastupování většího počtu osob, jímž přísluší určitá dále specifikovaná majetková práva a to v případě, pokud je jiný než kolektivní výkon práv nedovolený nebo neúčelný. Jinak než v zastoupení kolektivního správce nelze vykonávat tzv. práva povinně spravovaná obsažená v § 96 Autorského zákona.

Z povahy institutu kolektivní správy vyplývá, že jde o zastoupení nepřímé, kdy kolektivní správce zastupuje nositele práv svým vlastním jménem, avšak na účet zastoupeného. Náš právní řád nikde nedefinuje institut nepřímého zastoupení. Základním předpisem, který se užije v případě absence úpravy v Autorském zákoně, je občanský zákoník č. 40/1964 Sb. Zde je nutno také hledat podrobnější úpravu zastoupení. V §§ 22 a následujících občanského zákoníku je upraveno tzv. přímé zastoupení, a to buď ze zákona nebo ze smlouvy (na základě dohody o plné moci). Jak jsem již uvedl výše, přímé zastoupení je v případě kolektivní správy vyloučeno. Smyslem nepřímého zastoupení je přenesení účinků na toho, v jehož prospěch zástupce jednal.

V případě kolektivní správy ve prospěch zastupovaného, který uzavřel s daným kolektivním správcem smlouvu o zastupování. (I zde ovšem existuje výjimka, kdy správce zastupuje i takové nositele práv, kteří s ním žádnou smlouvu o zastupování neuzavřeli. K tomu později v kapitole nazvané Práva povinně kolektivně spravovaná).

Jde tedy pojmově buď o smlouvu příkazní – mandatum podle § 724 a následující OZ, nebo o smlouvu o obstarávání věcí § 733 a následující. Z povahy věci plyne, že se zde bude jednat o trvalý a opakující se právní vztah podobný smlouvě o obchodním zastoupení. Trvalý podobu a stálost smluvního vztahu založeného smlouvou s kolektivním správcem si mohou účastníci dohodnout v rámci smluvní svobody podle § 2 odst. 3. občanského zákoníku. Autorský zákon ani jiný zákon tuto možnost nevyklučuje.

Předešlá právní úprava obsažená v zákoně č. 237/1995 Sb. o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů hovořila v § 7 tohoto zákona o zastupování na základě smlouvy o zastupování. Zde nebylo výslovně uvedeno o jaký typ zastupování se jedná, avšak z povahy věci vyplývá, že se i zde jednalo

o zastoupení nepřímé. V opačném případě by bylo např. nemožné nechat se zastupovat ochrannou organizací před soudem. Právní vztah mezi nositelem práva a ochrannou organizací je obecným vztahem občanskoprávním, který vzniká smlouvou podle občanského zákoníku. Občanský zákoník však typovou smlouvu o zastupování neupravuje. V daném případě se tedy mohlo jednat rovněž o zastoupení přímé.

Nová právní úprava tento nejistý stav odstranila úpravou v § 100 odst. 1 písm. i), ve které kolektivnímu správci uložila povinnost při vymáhání nároků na náhradu škody, nároků z bezdůvodného obohacení z neoprávněného výkonu kolektivně spravovaného práva a nároků na zdržení se neoprávněného výkonu kolektivně spravovaného práva domáhat se vlastním jménem na účet zastupovaných nositelů práv. Podle ustanovení § 100 odst.3. kolektivní správce zastupuje nositele práv svým jménem a na jeho účet. Tato věta jasně odstranila pochybnosti ohledně formy zastoupení. Jak již jsem uvedl výše, otázku zastupování nositele práva v občanskoprávním řízení před soudy při uplatňování nároků na vydání bezdůvodného obohacení a nově i nároků na náhradu škody vyřešila novela č. 216/2006 Sb. rozšířením výčtu osob, které mohou jednat na účet jiné osoby před civilními soudy⁴⁰.

Kolektivní správu vykonává pro nositele práva kolektivní správce osobně. Zákon však připouští z této zásady výjimky v ustanovení § 97 odst. 5. Tyto výjimky jsou stanoveny taxativně a sjednání žádných jiných zákon nepřipouští, byť by se jednalo o smluvní dohodu mezi kolektivním správcem a nositelem práva. Výjimky sledují především účelný výkon kolektivní správy a snadnější vztahy se zahraničními ochrannými organizacemi. Kolektivní správce tak může pověřit zastupováním při výkonu jím kolektivně spravovaných práv jinou zahraniční osobu, která má oprávnění na svém území vykonávat kolektivní správu pro táž práva a tentýž druh za podmínek, že jde o výkon kolektivní správy. Dále může kolektivní správce pověřit výkonem kolektivní správy tuzemského kolektivního správce, sleduje-li se tím účelný výkon kolektivní správy. Tyto pověřené osoby potom jednají při zastupování svým jménem a na účet kolektivního správce, který je pověřil. Správci však nadále zůstává povinnost převést získané výnosy zastupovaným nositelům práv (§97 odst.7).

⁴⁰ Viz, § 26 Občanského soudního řádu.

Z hlediska úspornosti a minimalizace transakčních nákladů by v úvahu mohla přicházet možnost převodu výnosů získaných pověřeným zástupcem přímo nositeli práva. Tuto možnost však zákon nepřipouští. V případě sjednávání dohod mezi kolektivními správci, např. o rozdělování odměn, zde nejde o jednání narušující hospodářskou soutěž. Takto uzavřené dohody mezi kolektivními správci jsou přímo ex lege vyňaty z působnosti zákona č. 143/2001 Sb. o ochraně hospodářské soutěže.

Jak již jsem uvedl, zastupování nositelů práv se týká také zastupování před soudy. Z takového jednání před soudem je přímo odpovědný kolektivní správce. Při zastoupení nepřímém není problém, pokud ochranná organizace uplatňuje práva z porušení smlouvy, kterou uzavřela vlastním jménem s uživatelem.⁴¹ Problém však nastane v případě, kdy ochranná organizace žaluje nároky z neoprávněného užití. V těchto případech chyběl zákonný podklad být účastníkem řízení. Teleologickým a logickým výkladem se vycházelo z ustanovení § 7 odst. 1 písm. b) zákona č. 237/1995 Sb., kde byla kolektivnímu správci zákonem uložena povinnost odměny a náhrady za užívání vybírat. Kolektivní správce tak byl aktivně legitimován domáhat se u soudu pohledávky na odměnu. Zde se ovšem jednalo pouze o vymáhání sjednaných odměn. V případech neoprávněného užití ochranné organizaci aktivní legitimace chyběla.

Proti staré úpravě nový autorský zákon stanoví povinnost kolektivního správce vlastním jménem s péčí řádného hospodáře, odborně a v rozsahu uděleného oprávnění domáhat se vydání bezdůvodného obohacení rovněž z neoprávněného užití, ledaže se nositel práva tohoto nároku domáhá sám. K tomuto musí být však oprávněn. Tzn., že v případech povinně kolektivně spravovaných práv je toto samostatné domáhání se práv nepřipustné. Kolektivní správce také neporuší zákonem povinnost v § 100 odst. 1 písm. i), pokud by domáhání se nároků bylo nevhodné. Zákon dále nerozvádí, kdy je vymáhání nevhodné. Lze však dovodit, že by to bylo v případě, kdyby náklady soudního a jiných řízení převyšovaly vymáhanou částku.

Zákon jasně stanoví, že neoprávněným užitím se uživatel bezdůvodně obohacuje. Tedy autor má nárok na vydání tohoto neoprávněného užití a ne nárok na odměnu za takové užití díla. Minulý autorský zákon ve svém § 13 odst. 1.

⁴¹ Hartmanová D. Kolektivní správa autorských práv a práv souvisejících s právem autorským, Linde 2000, str. 59

uváděl, že autor má nárok na odměnu při každém užití jeho díla s výjimkami dále uváděnými v § 15 citovaného zákona. Zda se jednalo o vydání odměny za užití díla nebo o vydání bezdůvodného obohacení, nebylo jasně formulováno. Tato otázka byla důležitá především z hlediska určení věcné působnosti soudů ve sporu z neoprávněného užití díla. Novelou č. 216/2006 Sb. došlo k rozšíření výčtu nároků, kterých je kolektivní správce povinen se vlastním jménem a na účet nositele práv domáhat.

Věcně příslušným soudem ve sporech o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí práva podle Autorského zákona, je krajský soud⁴². Krajský soud dále rozhoduje i o dalších nárocích vyplývajících z Autorského zákona.

Bezdůvodné obohacení je upraveno v hlavě třetí § 451 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. Právo na vydání bezdůvodného obohacení není Autorským zákonem omezeno, resp. toto právo podle zvláštních předpisů zůstává nedotčeno. Nový Autorský zákon stanoví v díle pátém také pravidla pro výpočet výše bezdůvodného obohacení. V § 40 odst. 3 AZ se uvádí, že výše bezdůvodného obohacení na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence jinak obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem. Zákon tímto stanoví určitou sankci za porušení povinnosti uživatele odvést odměny za užití chráněného díla. Otázkou do diskuze zůstává samotná výše dvojnásobku odměny. Podle mého názoru je dvojnásobek obvyklé ceny za licenci nedostačující. Tato částka by měla být mnohonásobně vyšší, aby plnila svou sankční funkci.

Možné nejasnosti při aplikaci novelizovaného znění mohou nastat, bude-li kolektivní správce uplatňovat u civilního soudu vlastním jménem nárok na náhrady škody. Dle povahy samotného předmětu ochrany jako nehmotného statku je vyloučeno, aby byla na nehmotném statku způsobena věcná škoda. Nehmotný statek je svou povahou nezničitelný, na rozdíl od věcí hmotných. Otázkou tedy zůstává vymáhání nároku na náhradu škody ve formě tzv. ušlého zisku, ne však škody skutečné. Ovšem i v této otázce zůstává několik nejasností.

Kolektivní správce je ze zákona definován jako, cituji: „ten, kdo získal oprávnění k výkonu kolektivní správy“⁴³. Může jím být toliko právnická osoba, která

⁴² § 9 odst. 2, písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

⁴³ Viz § 97 Autorského zákona

vykonává kolektivní správu jako hlavní předmět své činnosti. Dále je v Autorském zákoně výslovně stanoveno, že kolektivní správa není podnikáním. Kolektivní správce vykonává kolektivní správu nevýdělečně⁴⁴. Při uplatňování nároků na náhradu škody v podobě ušlého zisku dochází k rozporu, protože samotný kolektivní správce žádného zisku při své činnosti kolektivní správy dosáhnout nemůže, neboť jeho činnost není podnikáním, a navíc svou činnost vykonává nevýdělečně. Dle mého názoru kolektivní správce žádnou škodu žalovat nemůže, jelikož nevytváří zisk! Proto ani směrnice ES 2004/48/ES nerozlišuje mezi škodou, bezdůvodným obohacením či jinou újmou a užívá pro tyto újmy jednotný pojem „damages“ přeloženo jako „náhrada škody“⁴⁵, přičemž z této směrnice vyplývá, že může jít o všechny výše uvedené případy⁴⁶. Jako možnou alternativu z nabízených dvou zvolil zákonodárce uplatnění tzv. paušální náhrady ve výši licenční poplatků (autorské odměny). Směrnice však přesněji hovoří o dvou alternativách, kdy druhou alternativu zakotvenou v novelizovaném § 40 odst. 4 autorského zákona lze použít ve „vhodných případech“. Zákonodárce však tyto dvě alternativy uvedené ve směrnici ES 2006/48 neposkytuje a udává pro výpočet ušlého zisku pouze druhou alternativu odvozenou jako paušální částku ve výši autorských odměn. První alternativa uvedená v čl. 13 směrnice 2006/48 je spíše vhodná pro výpočet výše bezdůvodného obohacení.

Mnohem závažnějším problémem se však jeví institut povinně kolektivně spravovaných práv. Minulá právní úprava obsažená v zákoně č. 237/1995 Sb. tuto problematiku řešila nejasně a celá tato oblast musela být řešena interpretací, která nebyla jednotná. Tím se logicky do této úpravy vnášela právní nejednotnost a nejistota. O co vlastně šlo? Paragraf sedm odstavce třetího dnes již derogovaného zákona č. 237/1995 Sb. zněl: *„nezastupovaným nositelům práv je ochranná organizace⁴⁷ povinna vyplatit odměny a náhrady, které pro ně vybrala, a to za dobu tří let zpětně od okamžiku, kdy o to nositel práva požádal a prokázal, že k užití předmětů ochrany podle Autorského zákona v této lhůtě došlo“*. Toto ustanovení bylo vykládáno jako legitimace k oprávnění vybírat odměny i za nezastupované nositele práv.

⁴⁴ Viz § 100 odst. (2) Autorského zákona

⁴⁵ zdroj Eur-lex

⁴⁶ Směrnice ES 2004/48/ES o vymáhání práv duševního vlastnictví, ČL 13.

⁴⁷ pozn. autora – pozitivní právní úprava od označení „ochranná organizace“ upustila a nadále užívá pojmu kolektivní správce

V praxi se proto řešila velmi citlivá otázka dotýkající se jak nositele práv, tak i uživatele předmětů ochrany. Komu vlastně měli provozovatelé veřejných produkcí odvádět odměny, pokud užívali dílo nezastupovaného autora? Existovala nějaká možnost ze strany autora vybírat své odměny bez ochranné organizace? V demokratické společnosti a v právním státě je jedním ze základních principů také princip svobody rozhodování, ze kterého vychází také svobodná vůle uzavřít či neuzavřít nějakou smlouvu. Nikdo přece nemůže být znevýhodněn jen proto, že neuzavřel smlouvu s kolektivním správcem. Již jsem se zmiňoval výše, že takový postup by byl v rozporu rovněž se základním lidským právem na ochranu výsledků tvůrčí duševní činnosti. Bylo tedy nutné řešit problém vztahu mezi kolektivním správcem a nezastupovaným nositelem práv. Ze znění zákona č. 237/1995 Sb. totiž nebylo jasné, jestli měl kolektivní správce oprávnění vybírat odměny i za nezastupované nositele práv. Za této situace docházelo k častým, přinejmenším nestandardním postupům kolektivních správců.

Tímto si také tehdejší organizace vybuďovaly v povědomí laické veřejnosti značně negativní pozici, která jim bohužel zůstala dodnes. Tento stav ještě potvrdila vyhláška Ministerstva kultury č. 115/1991 Sb. , o úpravě odměn a náhrad *oprávněným subjektům* za užití předmětů ochrany podle Autorského zákona pořízením zvukové nebo zvukově obrazové rozmnoženiny a veřejným půjčováním snímků pro osobní potřebu. Ve své podstatě chápala za *oprávněné subjekty* pouze zastupované nositele majetkových práv⁴⁸.

Zákon o hromadné správě nevyklučoval možnost uzavřít s ochranou organizací smlouvu jako nevýhradní zastoupení. Záleželo tedy na konkrétní smlouvě o zastupování, zda-li se nositel práv vzdá oprávnění osobně užít svého díla, povolit jeho užití nebo zda-li si tuto možnost ponechá. V takovém případě mohl sám nositel přímo udělit souhlas k užití svého díla. Jestliže pak uživatel neměl uzavřenou smlouvu ani s příslušným kolektivním správcem ani s nositelem práva, porušil tak zákon tím, že takové dílo užil neoprávněně. Měl-li však uživatel uzavřenou dohodu s kolektivním správcem, že ten vybere odměny i pro jím nezastupovaného nositele práva, bylo možno tuto situaci řešit následovně:

1. Uživatel si individuálně dohodl s nositelem práva možnost jeho předměty ochrany užít a zároveň, že odměnu zaplatí kolektivnímu správci, u kterého si ji

⁴⁸ Viz. § 4 vyhlášky č. 115/1991 Sb.

potom tento nositel práv vyzvedne. V tomto případě by šlo o převzetí dluhu (§534 OZ) a kolektivní správce by tímto převzal závazek uživatele. Zůstává otázkou, jaké by si kolektivní správce strhl režijní náklady. Tato možnost byla však zbytečně složitá.

2. Uživatel si nedohodl s nositelem práva nic a užil předmět ochrany bez souhlasu. Šlo tedy o neoprávněné užití. Kolektivní správce by však i v tomto případě musel vyplatit nositeli práva odměnu, jak to vyplývalo z ustanovení § 7 odst.3 ZHRS. Kolektivní správce tímto přistoupil k závazku (§ 534 OZ) uživatele vyplatit odměnu za neoprávněné užití (dnes jen bezdůvodné obohacení).

3. Uživatel neměl od nositele práva souhlas k užití jeho předmětů ochrany, avšak jeho užití bylo oprávněné. Jednalo se o případ tzv. úplatných zákonných licencí, které zákon upravoval pouze pro výkonné umělce (§ 37 č. 35/1965 Sb.). I v tomto případě ochranná organizace vyplácela odměny nositeli práva. Tato úplatná zákonná licence se vztahovala pouze na vysílání televizí nebo rozhlasem.

Řešení tohoto problému přinesl nový Autorský zákon č. 121/2000 Sb.. Nyní je kolektivní správce obecně oprávněn zastupovat pouze ty nositele práv, kteří s ním uzavřeli smlouvu o zastupování. Zároveň však v taxativně uvedených případech zastupuje ex lege i nositele práv, kteří s ním žádnou smlouvu uzavřenou nemají. Zastupovat však musí za rovných podmínek všechny nositele práv ve vymezeném rozsahu.

Zákon nově zavedl v ustanovení § 96 institut povinně kolektivně spravovaných práv. V takových případech už nositel práva nemá možnost ani oprávnění vybírat odměny za užití svých předmětů ochrany sám. V dnešní době stále více se rozvíjejícího technologického procesu a možnostech přístupu k předmětům ochrany se jeví tento přístup jako nejvíce uspokojivý. Zda-li existují i jiné možnosti, či alespoň vylepšení, se pokusím vysvětlit níže.

5. oddíl: Práva povinně kolektivně spravovaná

Úprava kolektivní správy práv je velmi diskutovanou záležitostí a z velké části právě díky tzv. povinné kolektivní správě práv. Tato povinně spravovaná práva jsou omezena na tzv. mechanická práva, tzn. práva na odměnu a na přiměřenou odměnu za užití předmětů ochrany určitým způsobem a na práva na užití předmětů ochrany kabelovým přenosem. V Autorském zákoně jsou tato práva uvedena v § 96. Jde především o užití, ke kterému není třeba souhlasu nositele práv, avšak toto užití není bezplatné (tzv. úplatné zákonné licence). Nositel práva má nárok na odměnu za takové užití a právě vybírání, přerozdělování a vyplácení těchto odměn zajišťuje kolektivní správa, resp. jednotliví kolektivní správci. Odměny za užití chráněných děl jsou v současné době jedním z nejvýznamnějších příjmů, které nositelům práv plynou. Jde o tzv. náhradní odměny, které jsou vybírány podle procentní sazby od povinných osob.

Jde o tato práva, za jejichž užití náleží autorovi popř. jinému nositeli práv odměny :

1) právo na odměnu za užití uměleckého výkonu, který je zaznamenán na zvukový záznam, přičemž tento záznam musí být vydán k obchodním účelům. Toto užití se děje vysíláním rozhlasem nebo televizí, anebo přenosem rozhlasového či televizního vysílání (zásadně jde o práva výkonných umělců);

2) právo na odměnu za užití zvukového záznamu, vydaného k obchodním účelům a opět jako u užití uměleckého výkonu jde o užití buď rozhlasem nebo televizí nebo přenosem rozhlasového či televizního vysílání (tato práva náležejí zásadně výrobcům zvukových záznamů);

3) právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu či jiného záznamu (např. elektronická kniha)⁴⁹, a to přenesením obsahu záznamu na nenahraný nosič takového záznamu. Zákon rozděluje toto právo podle typu rozmnoženiny s tím, že na jedné rozmnoženině může váznout hned několik práv různých nositelů. Tak na hudebním nosiči (CD) vydaném k obchodním účelům mohou váznout práva autora

⁴⁹ Viz. bod 76 Důvodové zprávy k zákonu č. 216/2006 Sb.

hudby, textu, dále pak práva výkonných umělců a práva výrobců zvukového záznamu.

4) V dalším případě se jedná o podobná práva jako u bodu 3 s tím rozdílem, že jde o dílo graficky vyjádřené. Jde tedy o právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu na podkladě grafického vyjádření jejím přenesením pomocí přístroje ke zhotovování tiskových rozmnoženin (kopírky) na jiný hmotný podklad. Ve většině případů půjde o kopírování či tisknutí děl na papír. Je důležité si uvědomit, že zde nemusí jít o rozmnožování originálů děl⁵⁰.

5) Právo na odměnu za opětný prodej originálu uměleckého díla. V tomto případě je podmínkou prodej provozovatelem galerie, dražebníkem nebo jinou osobou při výkonu svého podnikání. Prodávající je ze zákona povinen oznámit prodej originálu příslušnému kolektivnímu správci, včetně skutečné ceny za dílo. Toto právo je rovněž označováno jako tzv. *droit de suite* (právo na slušné vypořádání). Právo na odměnu nepřísluší nositeli práva při soukromém prodeji mezi vlastníkem a nabyvatelem jak soukromými osobami, jak vyplývá z ustanovení § 24 odst.1) Autorského zákona.

6) Novelou Autorského zákona č. 216/2006 Sb. byl rozšířen výčet práv o právo na odměnu za půjčování originálu nebo rozmnoženiny vydaného díla veřejnými knihovnami v souvislosti s úpravou tzv. zákonné knihovní licence upravené nově v § 37 Autorského zákona.

Zákon v následujícím písmenu b) Autorský zákon uvádí další práva odlišná od práv na odměnu, která jsou povinně kolektivně spravována. Jsou to práva na přiměřenou odměnu za pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla či výkonu výkonného umělce zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam. I zde by bylo vhodné rozšířit rozsah předmětů ochrany i na tzv. *jiné záznamy*, jako je tomu u práv na odměnu.

Právo na užití předmětů ochrany kabelovým přenosem je uvedeno jako poslední povinně kolektivně spravované právo. Výjimky, kdy kolektivní správce

⁵⁰ Autorský zákon výslovně stanoví pojem „rozmnoženiny díla“, viz. § 96 odst. (1), písm. a), bod. 4.

povinně nespravuje užití kabelovým přenosem jsou, je-li kabelově přenášený zvukový záznam vydán k obchodním účelům a dále s výjimkou případů, kdy právo na kabelový přenos vykonává vysílatel ke svému vlastnímu vysílání, bez ohledu na to, zda jde o jeho vlastní práva nebo o práva, která vykonává na základě licenční smlouvy uzavřené s nositelem práva. Autorský zákon klade povinnost provozovatele kabelového přenosu při vzniku oprávnění k takovému přenosu oznámit tuto skutečnost příslušnému kolektivnímu správci.

Základním principem povinné kolektivní správy je zákonné zastoupení nositelů práv příslušným kolektivním správcem. Nositelé práv jsou povinně (ze zákona) zastupováni právě ve věcech výkonu výše uvedených práv a dále pak i v případech vymáhání nároků na náhrady škody a na vydání bezdůvodného obohacení vzniklých z neoprávněného výkonu takto kolektivně spravovaného práva uživatelem. Nositelé práv tak nemají možnost spravovat tato taxativně určená práva samostatně. Kolektivní správce tak vlastně vykonává jedno z nejdůležitějších majetkových práv autorů z moci zákona a nositel práva nemá v zásadě možnost o tomto svém právu nijak rozhodovat. Kolektivní správce ze zákona vybírá odměny od uživatelů předmětů ochrany a povinných osob a záleží do značné míry na samotné iniciativě nositelů práv, zda budou mít z tohoto majetkový prospěch (evidence, ohlášení apod.).

Nositel práv chráněných Autorským zákonem, která jsou povinně spravována, nemá možnost tato svá práva vykonávat individuálně, ba dokonce se těchto práv vzdát. Mám na mysli především případ tzv. licencí GPL. Licence GPL (General public licence) zjednodušeně říká, že ten, kdo danou věc stvořil, ji dává k použití všem bez nároků na odměnu a zároveň dovoluje všem ostatním ji měnit a používat ke svým vlastním dílům a produktům. Může dané dílo jakkoli zpracovat. Tento typ jakési bezplatné licence je hojně užíván v informačních technologiích a v užívání nejrůznějších software. Podle Autorského zákona se na počítačový program hledí jako na dílo literární, resp. je tento program chráněn jako dílo literární viz § 65 Autorského zákona. Je to tedy předmět ochrany, který lze rozmnožovat a autor by z tohoto rozmnožování měl mít nárok na náhradní odměnu vybranou od uživatele příslušným kolektivním správcem. V tomto případě je i proti vůli nositele práva vybírána odměna za užití jeho díla.

Existuje i mnoho dalších případů v oblasti hudebního průmyslu, kdy se určité hudební skupiny samy rozhodnou své dílo v podobě např. nahrávek poskytnout

široké veřejnosti (televizním a rozhlasovým stanicím) a bez nároku na odměnu. Ze zákona však je toto nemožné pro rozpor se zákonem. Tato práva lze vykonávat pouze prostřednictvím kolektivního správce. Vykoná-li ten komu ze zákona patří kolektivně povinně spravované majetkové právo takové právo osobně, bude taková dohoda v příslušné části neplatná pro rozpor se zákonem.⁵¹

Tak by v případě dohody nositele práva s uživatelem došlo k neoprávněnému užití se všemi s tímto spojenými následky. U dobrovolně spravovaných práv může svá práva vykonávat nositel sám v závislosti na znění smlouvy o zastupování uzavřené mezi nositelem práv a kolektivním správcem. Pokud by nositel práva sám vykonával určitá dobrovolně spravovaná práva, které však je za něj oprávněn vykonávat kolektivní správce, šlo by v tomto případě jen o porušení smluvní a neplatnosti takového jednání by se musela strana domáhat u nestranného soudu, popř. jiného rozhodčího orgánu. V poslední době je rovněž tento postup hojně využíván při provozování nejrůznějších koncertů či produkcí, živě či pomocí zvukových záznamů vydaných k obchodním účelům. Zde se jedná rovněž o tzv. dobrovolně kolektivně spravovaná práva, které spravuje kolektivní správce OSA. Autor na uvedeném nosiči sám prohlašuje, že své hudební dílo dává bezplatně k dispozici. I tehdy má však pořadatel jisté povinnosti vůči kolektivním správcům⁵².

V odstavci třetím je stanoveno, že kolektivní správce přihlíží při rozdělování a vyplácení odměn či příjmů z vydaného bezdůvodného obohacení, které vybral při výkonu povinné kolektivní správy, pouze k zastupovaným nositelům práv, kteří s ním mají uzavřenou smlouvu o zastupování. Dále pak přihlíží k nositelům práv, kteří se za účelem vyplácení odměn k příslušnému kolektivnímu správci přihlásili k evidenci.

Zákon tedy pamatuje rovněž na nezastupované nositele majetkových autorských práv a práv souvisejících s právem autorským. Zde je vyjádřena zásada, že kolektivní správce je povinen plnit své povinnosti jen k nositelům práv, kteří jsou mu známi. Z logiky věci je jasné, že by takto mohl vyplatit určitou odměnu autorovi, o kterém nic neví, avšak zná jej. Ze zákona to však přímo nevyplývá. Je nutno tento odstavec třetí vykládat extenzivně s tím, že vybrané odměny by měly být vypláceny a rozdělovány všem kolektivnímu správci známým

⁵¹ Kříž, Holcová, Korda, Křesťanová: Autorský zákon s komentářem, Linde 2001, str.223

⁵² Viz § 100 odst 5 Autorského zákona.

nositelům, lépe řečeno zjistitelným nositelům práv. Je nerozhodné, jak se o užití práva nezastupovaného autora dozvěděl (identifikovatelné platby). Je totiž povinností kolektivního správce vykonávat svou činnost s péčí řádného hospodáře a zastupovat nositele práv za rovných podmínek.

Bližší je tato povinnost kolektivního správce upravena v § 101 odst. 10. Kolektivní správce tak nesmí působit pasivně a je povinen, rozdělují-li odměny, které vybral na základě hromadné smlouvy o zastupování, přímo jemu známé nositele práv vyzvat, aby se přihlásili k evidenci. To, jestli tak bude příslušný kolektivní správce s péčí řádného hospodáře činit, ukáže samotná praxe aplikace tohoto novelizovaného ustanovení.

V případě povinné kolektivní správy, kdy nositel práva nemá žádnou jinou možnost své právo vykonávat, než v zastoupení kolektivního správce, by bylo správcovo jednání zneužíváním jeho zákonného postavení, pokud by neodvedl získané odměny, i když by věděl, za jaké užití náleží (např. z adresné platby povinného by bylo jasné, jaký dílo užil). Konkrétně při výkonu kolektivní správy OSA, veškeré vybrané odměny za užití děl nezastupovaných autorů propadají po třech letech a stávají se majetkem této organizace. Je tedy v samotném zájmu nezastupovaných autorů přihlásit se k evidenci s povinností podat tzv. ohlášku díla (viz níže).

Za zvážení by tedy stálo, zda zohlednit autorovu vůli jeho dílo poskytnout volně. Samotný výkon práva na odměnu kolektivním správcem je určitě nejlepší cesta, jak uspokojit autorovy nároky vyplývající z užití jeho díla. V dnešní moderní společnosti by bylo takřka nemožné, aby si tyto své nároky autor sám vydobýval. Otázkou zůstává, je-li potřebné nebo nutné toto právo na odměnu povinně svěřit do rukou instituce s administrativním monopolem.

Z hlediska přehlednosti a právní jistoty je toto určitě správné řešení, existuje však riziko zneužití takového postavení. Kolektivní správa by měla fungovat zejména tam, kde je individuální výkon práv nemožný nebo hospodářsky nevýhodný. Z důvodové zprávy k Autorskému zákonu vyplývá, že by povinná kolektivní správa neměla zahrnovat výlučná práva upravená v Bernské a Římské úmluvě, která nemohou být omezena jen na právo na odměnu. I v případě kolektivně spravovaného práva na odměnu je povinná správa ospravednitelná, jestliže je však za daných okolností nepostradatelná.

Z právního hlediska je důležité rozlišovat mezi povinnou kolektivní správou a dobrovolnou kolektivní správou.

Jak už jsem se zmínil výše, u povinné kolektivní správy vzniká oprávnění kolektivnímu správci přímo ze zákona. Nositel tak z objektivních důvodů nemůže vykonávat tato taxativně určená práva sám. To však neznamená, že autor nemá žádné povinnosti spojené s výkonem povinně kolektivně spravovaných práv. Kolektivní správce v rámci povinné kolektivní správy vybírá od povinných osob paušálně již zmiňované tzv. náhradní odměny. Ty pak rozděluje mezi jednotlivé autory či jiné nositele práv podle svého rozúčtovacího (vyúčtovacího) řádu, který musí splňovat zákonné požadavky (§ 98 odst. (3), písm. c) AZ). Aby však autor díla, jež bylo v určitém rozhodném časovém období užito, obdržel část z vybraných náhradních odměn dle rozúčtovacího řádu, musí své dílo ohlásit a poskytnout kol. správci patřičné údaje týkající se díla, jakož se přihlásit do evidence, pokud není zastupován. Musí tedy splnit určité povinnosti. Tato díla nahlásí autor či nositel majetkových práv pouze jednou a nemusí ohlašování děl každý rok opakovat, pouze doplňuje své ohlášky o díla nová nebo dosud nenahlášená.

Autor či jiný nositel majetkových práv má poté v souladu s rozúčtovacím řádem a za naplnění podmínek, které jsou v rozúčtovacím řádu stanoveny (především užití díla v rozhodném období), nárok na podíl z výběru náhradních odměn v povinné kolektivní správě. Přihlášení se do evidence a ohlášení děl nemá jakýkoli vliv na způsob uzavírání licenčních smluv na užití těchto děl. Autor či nositel majetkových práv tak může uzavírat licenční smlouvy přímo nebo se nechat zastoupit kýmkoli. Stejně tak autor či nositel majetkových práv přihláškou do evidence a ohlášením svých děl nepodepisuje automaticky smlouvu o výkonu dobrovolné kolektivní správy a také ji podepsat nemusí.

U dobrovolné správy vzniká oprávnění vykonávat kolektivní správu na základě smlouvy o zastupování uzavřené mezi příslušným kolektivním správcem a nositelem práva.

Uzavření této smlouvy umožňuje kolektivnímu správci zastupovat autora při výkonu práv, jejichž individuální výkon je obtížný nebo prakticky nemožný. Kolektivní správce pak zpravidla uzavírá hromadné smlouvy s uživateli, kterým uděluje licenci k užití všech děl spadajících do repertoáru kol. správce. Na rozdíl od povinné kolektivní správy Autorský zákon přesně nestanoví, ve kterých případech užití autorských děl se institut dobrovolné kolektivní správy používá.

Hlavními kritérii jsou dle Autorského zákona účelnost, vůle většího počtu autorů k uzavření hromadné smlouvy s uživatelem autorských děl prostřednictvím kolektivního správce a v neposlední řadě i vůle uživatele autorských děl k uzavření takové smlouvy.

Takovými uživateli v praxi budou například hotely při provozování rozhlasového či televizního vysílání, dnes jen ve společných prostorách, či rozhlas nebo televize při svém vysílání mluveného slova, hudebně dramatických děl a audiovizuálních děl. Autor či nositel práv může svá práva vykonávat přímo, i když kupříkladu u provozování rozhlasového či televizního vysílání si to lze těžko představit, naopak u Českého rozhlasu to jistě bude časté.

Jak už jsem se zmínil výše, hlavním typem zastoupení při výkonu majetkových autorských práv je zastoupení smluvní. Autor popřípadě jiný nositel majetkového autorského práva tak uzavírá smlouvu s příslušným kolektivním správcem, ve které je určen rozsah zastoupení. V tomto případě se rozsah zastoupení pohybuje v oblasti dobrovolně kolektivně spravovaných majetkových práv. Je důležité si také uvědomit, kdo vlastně může s daným kolektivním správcem smlouvu o zastupování uzavřít. Způsobitou k uzavření smlouvy je jen ta osoba, které přísluší majetkové právo autorské nebo majetkové právo s autorským právem související a to originálně. Mohl by to však být také právní nástupce primárního nositele práva nebo osoba oprávněná k výkonu majetkových autorských práv přímo ze zákona (zaměstnavatel).

Primární nositel práva však může smluvně poskytnout výhradní licenci k výkonu svých majetkových práv třetí osobě. Podmínkou k tomu, aby tato osoba byla způsobilá k zastupování kolektivním správcem, je sjednání této výhradní licence na celou dobu trvání majetkových práv s právem poskytnout podlicenci alespoň pro území České republiky. Jestliže by licence nesplňovala dané požadavky, např. nebyla by výhradní, nebo jen na určitou kratší dobu, mohl by nabyvatel uzavřít s kolektivním správcem jakousi smlouvu o zastupování v rámci agenturní činnosti kolektivního správce⁵³. V žádném případě by nešlo o kolektivní správu⁵⁴.

⁵³ Kříž, Holcová, Kordáč, Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související (komentář), Linde Praha a.s. 2001 str 222

⁵⁴ Např. kolektivní správce Díla vedle své činnosti kolektivního správce, jakožto své hlavní činnosti, vykonává rovněž agenturní činnost, při které zprostředkovává uzavírání licenčních smluv na užití děl českých a zahraničních autorů.

Rozsah zastoupení při výkonu kolektivní správy je závislý na smluvním ujednání. V praxi se tyto smlouvy uzavírají velice rychle a snadno. Kolektivní správce má připravený vzor této smlouvy. Je otázkou, zda-li by mohl nositel práva při uzavírání vyloučit některé body navrhované smlouvy. Domnívám se, že v rámci smluvní svobody upravené v § 2 odst.3 občanského zákoníku, si mohou strany jakkoli dojednat rozsah smlouvy. V § 100 odst. 1 jsou upraveny povinnosti kolektivního správce k zastupovaným nositelům práva. V písm. c) daného odstavce je stanovena povinnost kol. správce zastupovat každého nositele práva v rozsahu s ním sjednaném a dále pak v písm. d) zastupovat všechny nositele práv za rovných podmínek.

Z toho tedy vyplývá, že při dodržení výše uvedených podmínek rovnosti k zastupovaným, může kol. správce rozsah dojednat s každým nositelem dle dohody. V žádném případě by nemělo jít o jednostranný akt kolektivního správce, kdy pouze předloží již vydanou smlouvu o zastupování. V praxi se tak ovšem děje a velký podíl na tom nese to, že samotní autoři či jiní nositelé práv nejsou právně či jinak odborně znalí této problematiky a raději vše bez větších potíží podepíší.

Pokud tedy nositel práva splňující všechny zákonné požadavky požádá o zastoupení, je kol. správce povinen toto zastoupení převzít. Zákon ukládá převzít zastoupení každého nositele práv za obvyklých podmínek. Co se myslí těmito obvyklými podmínkami dále nestanoví. Zákon však také nestanoví, že by tyto podmínky měl stanovit sám kolektivní správce. To znovu potvrzuje, že bude záležet na smluvním ujednání obou stran. Nositel práva tak může sjednat rozsah zastoupení užší než je rozsah všech jeho majetkových práv, která nejsou spravována ze zákona. Pokud by kolektivní správce odmítl toto zastoupení přijmout, domnívám se, že by zde mohlo dojít k jednání spějícímu ke zneužívání dominantního postavení na trhu.

Kolektivní správce má ze zákona administrativní monopol na výkon daných majetkových práv a nositel práva by tak neměl jinou možnost nechat se kolektivně zastoupit. Mohl by svá majetková práva vykonávat individuálně, popřípadě by mohl sjednat konkrétní zastoupení s uměleckou agenturou v rámci její agenturní činnosti.

Z praktického hlediska se domnívám, že individuální výkon majetkových práv je výhodný pro nositele práv zejména tehdy, pokud není jeho tvorba natolik užívána a on sám by byl schopen si celou záležitost spojenou s užíváním jeho

tvorby pohlídat. Doporučoval bych ale nezastupovanému nositeli práva zaevidovat se u příslušného kolektivního správce. Ten mu poté bude vyplácet odměny vybrané při výkonu povinné kolektivní správy (odměny za kopírování pro osobní potřebu apod.) a navíc mu bude vyplácet příjmy získané při domáhání se nároku k vydání bezdůvodného obohacení z neoprávněného výkonu kolektivně spravovaného práva. Naproti autor, pro něhož je individuální výkon obtížný nebo prakticky nemožný, uzavře smlouvu o zastupování při kolektivní správě svých majetkových práv.

Co se týče strany zastupující, je kolektivní správa v zásadě vykonávána osobně daným kolektivním správcem. Dle § 97 odst. 5 však existuje výjimka, kdy kolektivní správce může pověřit zastupováním při výkonu jím kolektivně spravovaných práv osobu jinou. Sleduje se tím především hospodárnost a efektivita výkonu kolektivní správy. Těmito osobami pověřenými k výkonu kol. správy mohou být zahraniční kolektivní správci pro táž práva nebo jiný tuzemský kolektivní správce, který získal k výkonu kol. správy oprávnění od Ministerstva kultury. Vše za podmínky, je-li to pro výkon kolektivní správy účelné. Pověření tak vzniká na základě písemné smlouvy (reciproční smlouvy mezi zahraničními kol. správci a tuzemským kol. správcem pro táž majetková práva). I v tomto případě jde vlastně o obstarávání majetkových záležitostí a pověření je založeno na nepřímém zastoupení. Pověřený kol. správce jedná v rámci zastupování svým jménem na účet kol. správce, který ho pověřil. Vztah mezi kol. správcem a zastupovaným nositelem práva není tímto pověřením samozřejmě nikterak dotčen.⁵⁵

Autorský zákon ve vyjmenovaných případech stanoví, že účinky hromadné smlouvy uzavřené kolektivním správcem v rámci dobrovolné kolektivní správy dopadají i na autory či jiné nositele majetkových práv, kteří neuzavřeli s kolektivním správcem smlouvu o výkonu dobrovolné kolektivní správy. Tito však mohou účinky hromadné smlouvy pro konkrétní případ nebo pro všechny případy vyloučit (viz níže).

Smlouva o výkonu dobrovolné kolektivní správy se uzavírá zásadně na všechna díla, která autor vytvořil v kategorii děl, jejichž užití hromadná smlouva

⁵⁵ S účinností od 1.1.2006 pověřil kol. správce Dilia kol. správce OSA, aby ji zastupoval při výkonu kolektivní správy práva na užití děl provozováním televizního vysílání dle § 23 AZ. K témuž právu byl OSA pověřen rovněž kolektivním správcem OOA-S

řeší. Tato smlouva se zároveň vztahuje na odměny vybrané pro nositele autorských práv při výkonu povinné kolektivní správy a autor, který uzavřel s příslušným kolektivním správcem smlouvu o zastupování při výkonu dobrovolné kolektivní správy, již nemusí podávat přihlášku k evidenci. V obou případech, tedy jak u přihlášení autora k evidenci nebo uzavření smlouvy o zastupování při výkonu dobrovolné kolektivní správy, je však třeba, aby autor ohlásil svá díla, a to na příslušných formulářích ohlášek.

Samotní kolektivní správci určují obsahové náležitosti takových ohlášek. (Formulář ohlášky díla pro autory hudby vydaný OSA je součástí přílohy této práce). Co se týká formy samotné ohlášky, je to podle mého názoru již překonaný a zastaralý způsob. V dnešní době informačních technologií a elektronického podpisu by mohla být tato cesta vyplňování formuláře a zasílání poštou nahrazena elektronickými prostředky. Mnoho autorů hudby oprávněně kritizují i některé náležitosti ohlášky. OSA např. ukládá skladateli hudby povinnost uvést nejméně osm taktů hudby v notovém zápise z důvodů vystižení charakteru a struktury díla. Mnoho autorů zejména populární hudby však nemá znalosti v hudební teorii a bylo by pro ně náročné své dílo zapsat do not. V závažnějších případech může nastat situace, kdy bude velice náročné i pro hudebně vzdělaného autora díla zapsat do not. Nové hudební trendy tomu jasně nasvědčují. Elektronická hudba plná různých zvuků ba dokonce pazvuků je podle mého názoru těžko notově zapisovatelná. Notový záznam nově nemusí být v ohlášce vyplněn, ovšem v tomto případě bude dílu přiřazena pouze základní bodová hodnota pro vyúčtování.

Pokud by však byla celá záležitost ohlášek zmodernizována, mohla by se tak napříště ohláška posílat v elektronické podobě a s přiloženým zvukovým souborem (např. MP3), na kterém by bylo dílo zaznamenáno. Aby nedocházelo k podvodům a nejasnostem, byla by tato ohláška opatřena elektronickým podpisem autora. Alespoň jako alternativa k dnešnímu modelu by to stálo za zvážení.

6. oddíl: Kolektivní správce

Autorský zákon definuje kolektivního správce jako právnickou osobu se sídlem na území České republiky, ve které se přímo či nepřímo (tedy prostřednictvím třetí osoby) sdružují nebo účastní nositelé práv, které při kolektivní správě zastupuje.

V odstavci prvním § 97 AZ se uvádí, že kolektivním správcem může být pouze ta právnická osoba, která získala licenci k výkonu kolektivní správy. Je tak zákonem upraven základní požadavek pro výkon kolektivní správy v podobě udělení licence Ministerstvem kultury.

Zákon dále uvádí, že kolektivní správa není podnikáním. Tedy právnická osoba vykonávající kolektivní správu nesmí tuto činnost vykonávat za účelem dosažení zisku (výdělečně), což je jeden ze základních znaků podnikání. Jinak má celou svou činnost vykonávat podobně jako při podnikání, a to soustavně, vlastním jménem a na vlastní odpovědnost⁵⁶. Z toho vyplývá, že činnost kolektivního správce nemůže podle platného práva vykonávat subjekt, který lze zřídit pouze za účelem podnikání. Kolektivní správce může tedy mít právní formu občanského sdružení podle zákona č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů. Dále by mohly přicházet v úvahu družstvo, dle § 221 a násl. obchodního zákoníku, vykonávající svou činnost za účelem zajišťování hospodářských, sociálních a jiných potřeb svých členů (výkon kolektivní správy by tedy podle mého názoru mohl spadat právě pod ony „jiné potřeby“) a obchodní společnosti, které mohou být založeny i za jiným účelem, než je podnikání. Tuto podmínku podle obchodního zákoníku § 56 odst.1 splňuje společnost s ručením omezeným a akciová společnost. V dnešní době všechny organizace vykonávající na našem území kolektivní správu mají právní formu občanského sdružení.

Hlavní činnost kolektivních správců nesmí být podnikáním. Zákon však neřeší případ, kdy by tato činnost byla vykonávána bez oprávnění uděleném ministerstvem kultury. V takovém případě by šlo o neoprávněný výkon kolektivní správy a zákon neupravuje postih za takový výkon. V případě, že by činnost kolektivních správců byla podnikáním, mohlo by se aplikovat ustanovení o neoprávněném podnikání. Pokud by však právnická osoba měla v úmyslu vykonávat svou činnost plně podle AZ, a tedy i nevýdělečně, použití ustanovení

⁵⁶ § 97 odst.3 Aut. Z

o neoprávněném podnikání by nepřicházelo v úvahu. Je otázkou, zda by v tomto případě nešlo i přesto aplikovat úpravu neoprávněného podnikání výkladem per analogiam iuris.

Právnícká osoba splňující výše uvedené podmínky může písemně požádat Ministerstvo kultury o udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy. Žádost musí splňovat podmínky stanovené v § 98 AZ. Dále pak je žadatel povinen přiložit doklady osvědčující její vznik a existenci, včetně všech náležitostí s tím spojených (odst.2 § 98). Žadatel je povinen přiložit k žádosti vzor návrhu smlouvy o zastupování s nositeli práv při výkonu kolektivní správy, návrh rozúčtovacího řádu obsahující způsob rozdělování vybraných odměn a pravidla pro jejich výplatu, vylučující svévolný postup při jejich rozdělování a přihlížející k uplatnění zásady podpory kulturně významných děl a výkonů. Tento požadavek v minulé právní úpravě chyběl. Tak má dozorující ministerstvo možnost plně posoudit správnost a spravedlnost rozdělování vybraných odměn.

V minulé právní úpravě neexistovala jakási předběžná kontrola způsobu rozdělování a tím byli kolektivní správci fakticky více nezávislími a pro jejich netransparentnost byli také mnohdy kritizováni jak ze strany uživatelů, tak zejména smluvně nezastoupených nositelů práv a nečlenů. Kolektivní správci jsou také povinni poskytovat Ministerstvu kultury kopie znění veškerých změn rozúčtovacího řádu. V zákoně není upravena povinnost správce zveřejnit svůj rozúčtovací řád.

Z hlediska větší věrohodnosti a transparentnosti by ovšem bylo toto žádoucí. Naproti tomu je věcí samotných nositelů práv, zda jsou ochotni své příjmy zveřejnit.

K žádosti o udělení licence je dále žadatel povinen přiložit také jmenný seznam nositelů práv, kteří projeví zájem o kolektivní spravování jejich práv žadatelem s uvedením jejich zveřejněných předmětů ochrany v rozsahu odpovídajícím správnímu řízení o udělení oprávnění a rovněž podobně seznam členů žadatele (v zásadě půjde o sdružení) s uvedením stejných informací jako u jmenného seznamu nositelů práv. Tedy mnohdy by se mohlo i stát, že jeden nositel práva bude uveden v obou těchto seznamech.

V neposlední řadě musí žadatel předložit odhad předpokládané výnosnosti kolektivně spravovaných práv a odhad nákladů na výkon kol. správy.

Ministerstvo kultury tak může následně porovnat skutečnou výši nákladů na chod organizace. Kolektivní správce vykonává sice kol. správu nevýdělečně, je

však oprávněn požadovat náhradu účelně vynaložených nákladů. Podle mého názoru by ministerstvo mohlo dokonce odejmout oprávnění, pokud by zjistilo, že si kol. správce z vybraných odměn ponechává více než je účelné.

Zůstává otázkou jak posoudit účelnost vynaložených nákladů. § 99 odst. 2 AZ opravňuje Ministerstvo kultury v rámci svého dozoru odejmout oprávnění, jestliže by kol. správce porušoval povinnosti uložené mu tímto zákonem. Jednou z povinností kol. správce je rovněž rozdělovat a vyplácet odměny pro nositele práv v souladu se svým rozúčtovacím řádem.

Na udělení oprávnění k výkonu kol. správy je ze zákona právní nárok při splnění všech zákonných požadavků. Dle § 98 odst. 6 Autorského zákona ministerstvo udělí oprávnění žadateli při splnění čtyř podmínek stanovených v písmenech a) až d) odstavce 6 § 98. Všechny tyto podmínky musí být splněny současně. Pokud jsou všechny čtyři zákonem stanovené podmínky splněny, je správní orgán povinen žadateli oprávnění udělit, neboť ze znění ustanovení § 98 odst. 6 „ministerstvo u d ě l í oprávnění žadateli“ je zřejmé, že za splnění zákonných podmínek je na udělení oprávnění právní nárok⁵⁷. Ministerstvo však uvádí opak, že na udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy právní nárok není⁵⁸. Rozhodování o udělení oprávnění se řídí obecnými předpisy o správním řízení, tedy zákonem č.500/2004 Sb., správního řádu. Avšak o tom, zda jsou splněny všechny zákonné podmínky pro získání oprávnění, rozhoduje ministerstvo na základě správního uvážení (zejména pojem „účelnosti“ je předmětem četných výkladů a rozporů). Uvážení však nemůže být užito jakkoli a jeho aplikace musí být také v souladu se zákonem.

Ministerstvo při posuzování žádosti rovněž zjišťuje, zda-li již na určitý výkon kolektivní správy nemá oprávnění jiná osoba. Pokud by tomu tak bylo, nemohlo by udělit oprávnění pro zákonnou překážku. Zákon tak zakotvuje v naší zemi zákonný administrativní monopol na výkon kolektivní správy pro určitý předmět práv. Tento model administrativního monopolu nebyl do účinnosti nového Autorského zákona č. 121/2000 zákonně upraven, byl však přijímán jako přirozený.⁵⁹ Ve všech členských státech EU je uplatňován tento model výkonu kolektivní správy vždy

⁵⁷ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 10.12.2003, č.j. 6 A 136/2001-80

⁵⁸ Tamtéž, str. 2, 3. odstavce, 1. věta

⁵⁹ pro oblast pořizování zvukových, obrazových či zvukově obrazových záznamů pro vlastní osobní potřebu přenesením jejich obsahu na nenahrané nosiče takových záznamů a pro pořizování rozmnoženin pomocí kopírovacích zařízení prostřednictvím třetích osob byl zákonný monopol upraven v § 5 odst. 2 z č. 237/95 Sb.

jedním kolektivním správcem na daném území a pro daný druh předmětů práv. Jako poznámku uvádím, že z judikatury Evropského soudního dvora vyplývá, že samotné podmiňování výkonu kolektivní správy souhlasem veřejnoprávního orgánu vyplývajícím z národního právního řádu není zřejmě považováno za překážku volného pohybu služeb, neboť ze strany orgánů EU doposud nedošlo v této záležitosti k zahájení jakéhokoli řízení⁶⁰.

Jde o model běžný v kontinentálním právu. Je ospravedlňován jeho účelností a efektivností. Podle tohoto názoru by konkurence na poli kolektivních správců způsobila nejasnost a roztříštěnost a tedy by nebyla efektivní. Jak funguje konkurence ve výkonu kolektivní správy se pokusím popsat v oddíle věnovaném fungování kolektivní správy ve Spojených státech amerických.

Pro kolektivní správce je výkon kolektivní správy majetkových práv autorských a práv souvisejících hlavní činností (§97 odst.4 Aut.Z.). Zákon nikde neříká, že by mělo být činností jedinou. Může vykonávat také činnosti vedlejší – nezahrnuté v oprávnění Ministerstva kultury⁶¹. Týká se to zejména činnosti agendážní apod., kdy kolektivní správce zprostředkovává zejména uzavírání smluv o poskytnutí licence. Kolektivní správce může také krátkodobě zastupovat jiná než kolektivně spravovaná práva. Pokud by však tuto agendážní činnost kol. správce vykonával, je potřeba k tomuto získat živnostenské oprávnění, neboť k tomu výkonu zákon nedává žádné oprávnění. Bude tedy potřeba jej získat dle předpisů o živnostenském podnikání.

Autor či jiný nositel majetkového práva tak uzavírá smlouvu o zastupování (např. agenturní smlouvu) s kolektivním správcem jako právnickou osobou spíše jako uměleckou agenturou. Tento typ je nejjednodušší smlouvou, kterou kolektivní správce uzavírá. Smlouvou o zastupování (mandátní smlouvou) se kolektivní správce vůči autorovi či jinému nositeli majetkových práv zavazuje, že za něj bude sjednávat a uzavírat nejrůznější druhy smluv a to především smlouvy licenční o konkrétním užití autorského díla nebo smlouvy o vytvoření díla. Vedle těchto základních povinností se zavazuje ještě k dalším povinnostem jako kupříkladu k vybírání podílových odměn, k jejich kontrole a k jejich výplatě autorovi či nositeli majetkových práv po odečtení režijní srážky na úhradu nákladů spojených se zastupováním autora či jiného nositele majetkových práv autorských.

⁶⁰ Tůma P., EMP Jurisprudence č. 3/2005, str. 4

⁶¹ Např. v USA naopak existuje řada společností vykonávajících kolektivní správu jako vedlejší činnost.

Výše režijní srážky je pochopitelně ve smlouvě též upravena a pohybuje se okolo 10-20%⁶². Smlouva však může mít dle přání autora či nositele majetkových práv různou podobu, tedy může být omezena na jedno či více autorských děl, na jednu či více kategorií děl, na jednu kategorii děl vůči jednomu uživateli či druhu uživatelů, na jeden či více způsobů užití nebo na různá teritoria. Smlouva může být i generální, tedy na všechny způsoby užití, pro všechna díla autora a pro celý svět. Smlouva se uzavírá na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s tříměsíční výpovědní lhůtou. Smlouvu o zastupování je též možno uzavřít pro případ neoprávněného zásahu do autorských práv (odlišných od práv povinně kolektivně spravovaných). Výše režijní srážky se v tomto případě pohybuje okolo 20%.

V žádném případě autor uzavřením smlouvy o zastupování v jakékoli podobě neohlašuje svá díla pro výkon kolektivní správy ani neuzavírá podpisem smlouvy automaticky smlouvu o výkonu dobrovolné kolektivní správy. Stejně tak se uzavřením generální smlouvy o zastoupení nestává členem žádného kolektivního správce viz. §95 odst.3.

Současná právní úprava umožňuje jednou získané oprávnění k činnosti kolektivní správy odebrat ve správním řízení. Orgánem oprávněným k tomuto je Ministerstvo kultury. Odnětí oprávnění je upraveno v § 99 AZ. V odstavci prvním je stanoveno, kdy ministerstvo oprávnění odejmout musí.

- a) Když ministerstvo dodatečně zjistí, že nejsou splněny předpoklady pro udělení oprávnění (nebo předpoklady následně odpadly). Ministerstvo tak může k odstranění nedostatků poskytnout přiměřenou lhůtu k nápravě a pokud ani poté nedostatky nejsou odstraněny, oprávnění odejme.
- b) Dále Ministerstvo kultury odejme oprávnění, pokud o to kolektivní správce požádá (odst.1 písm. b).

Dispozitivní úprava odejmutí oprávnění je obsažena v odstavci druhém.

Ministerstvo může, avšak nemusí oprávnění odejmout, pokud kolektivní správce porušuje povinnosti uložené mu tímto zákonem a nesjedná nápravu v ministerstvem stanovené přiměřené lhůtě. V případě odejmutí licence by však měl být okamžitě jmenován kolektivní správce nový a nebo rozšířeno oprávnění pro jiného kolektivního správce, protože jinak by nebylo možno některá práva

⁶² např. výše srážky u OSA dosáhla za rok 2005 cca 17%. Viz, Ročenka OSA 2005

vykonávat vůbec. (Práva kolektivně povinně spravovaná, kde je individuální výkon práv vyloučen).

Oproti obecnému správnímu řízení je v AZ omezen počet účastníků řízení o odejmutí licence pouze na kolektivního správce, jemuž má být oprávnění odejmuto. Nemůže to tedy být kdokoli, jehož práva mohou být rozhodnutím o odejmutí přímo dotčena, ba ani ten, kdo tvrdí, že může být rozhodnutím ve svých právech, právem chráněných zájmech nebo povinnostech přímo dotčen.

7. oddíl: Právní vztahy v souvislosti s výkonem kolektivní správy

§ 1 Úvod

Tak jako v mnoha jiných dvoustranných právních vztazích, tak i ve vztazích mezi uživateli předmětů ochrany a kolektivním správcem existují na obou stranách určitá práva a povinnosti. Z povahy kolektivní správy vyplývá, že jde vlastně o určitý speciální právní vztah mezi nositeli práva a uživateli předmětů ochrany, kde mezi těmito dvěma subjekty je jako třetí osoba právě kolektivní správce. Ten je nadán určitými právy a zároveň i povinnostmi jak ke svým zastupovaným, tak i k uživatelům předmětů ochrany. Tato práva a povinnosti mohou být dána přímo ze zákona nebo mohou vznikat na základě smluvním. Kolektivní správce je tak jakýmsi prostředníkem vztahů mezi dvěma právy. Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti a práva ke kulturnímu bohatství. Tato práva se navzájem střetávají a je třeba nalézt mezi nimi optimální rovinu. Kolektivní správce je ze zákona nadán právy a povinnostmi k tomu, aby mohly tyto vztahy co nejefektivněji fungovat a aby mohly být vybírány efektivně tzv. náhradní odměny od povinných osob. Toto je podle mého názoru základní účel kolektivní správy. Autorský zákon upravuje tato práva zejména v ustanovení § 100.

Jelikož by byl individuální výkon práv vzhledem k rozsahu a počtu užití, resp. počtu povinných osob neproveditelný, nevhodný a neúčelný, upravil zákonodárce tato práva jako práva povinně kolektivně spravovaná. Jejich výkonem pověřil výhradně kolektivního správce, který tato práva vykonává svým jménem a na účet zastupovaných nositelů práv. Protože nositelé práv nemohou tato svá

práva vykonávat individuálně, povinné osoby jsou povinny plnit své povinnosti ohledně náhradních odměn a žádat poskytnutí oprávnění k užití přímo u kolektivního správce. Veškerá tato práva a povinnosti by měla být upravena v zájmu obou stran, jak nositelů práv, tak i uživatelů předmětů ochrany, a také by měla být v souladu s mezinárodními závazky ve smyslu reciprocity, kdy se na cizího nositele autorských práv hledí jako na tuzemského.

§ 2 Vztah kolektivního správce k nositelům majetkových práv autorských

Nyní se krátce zmíním o povinnostech kolektivního správce k zastupovaným nositelům majetkových práv, jak je uvedeno v § 100 odst.1 AZ.

Kolektivní správce je povinen s péčí řádného hospodáře, odborně a v rozsahu uděleného oprávnění

- a) zastupovat každého nositele práv při výkonu jeho práva, které ze zákona kolektivně spravuje,
- b) převzít za obvyklých podmínek zastoupení každého nositele práv při výkonu jeho práva, pokud o to požádá a prokáže, že došlo k příslušnému užití předmětu ochrany, je-li nositel práva občanem České republiky,
- c) zastupovat každého nositele práv při výkonu jeho práva v rozsahu s ním sjednaném,
- d) zastupovat nositele práv za rovných podmínek.

Jak je patrné z dikce zákona, kolektivní správce nemůže sám rozhodnout, zda-li bude zastupovat určitého nositele práv. Při splnění zákonných podmínek má tedy takový nositel práv ex lege právo být zastupován a kol. správce s ním musí uzavřít smlouvu o zastupování. V tomto případě se jedná o institut tzv. *kontraktační povinnosti*.

Jako první z povinností zákon uvádí zastupování každého nositele práv, při výkonu těch práv, které spravuje ze zákona. Jedná se v tomto případě o již zmiňovanou povinnou kolektivní správu upravenou v § 96 AZ. Zákon tedy ukládá povinnost kolektivnímu správci zastupovat takřka každého nositele práv. Zde není třeba uzavírat smlouvu o zastupování.

U **právnických** osob půjde ve většině případů o společnosti, které získaly výhradní licenci s právem poskytnout podlicenci dle § 95 odst.2 písm. c) AZ. Mohli by to být **nejrůznější** nakladatelé a výrobci audiovizuálních děl - producenti. V zákoně je **uložena** povinnost zastupovat takové nositele práv, kteří splňují výše uvedené podmínky. Neznamená to však, že by kol. správce nemohl zastupovat i osoby jiné, **není** však povinen⁶³. Zákon toto nikde nevyklučuje a bude věcí samotného **kolektivního** správce, zda se rozhodne zastupovat např. cizího státního příslušníka **nemajícího** trvalý pobyt na našem území. Nesmí však již být zastoupen pro stejná práva podobnou organizací v zahraničí.

Co se **týče** povinností ve vztahu ke smluvnímu zastoupení nositelů práva, zákon klade **povinnost** kolektivnímu správci převzít zastoupení za obvyklých podmínek. **Obvyklé** podmínky nejsou nikde legálně definovány. V zákoně také nikde není **uvedeno**, kdo určuje tyto tzv. obvyklé podmínky. Bude do značné míry záviset na **smluvním** ujednání stran. V praxi je hojně užíván postup, kdy kolektivní správce **předloží** hotovou smlouvu o zastupování s tím, že rozsah práv dobrovolně spravovaných **je** v této smlouvě maximální.

Samotný **nositel** práva přistoupí k této smlouvě, aniž by mnohdy věděl, že si může některá **svá** práva vykonávat sám nebo pomocí **nejrůznějších** uměleckých agentur. **Pokud** by příslušný kolektivní správce odmítl uzavřít smlouvu, mohl by se tohoto práva **nositel** domáhat prostřednictvím soudu a žádat tak nahrazení projevu vůle soudem. **Obvyklé** podmínky by měly být brány jakožto obecně známé podmínky **uzavírání** smluv.

Další z **povinností** kolektivního správce vůči nositeli práva to jen potvrzuje, když stanoví, že správce je povinen zastupovat nositele při výkonu jeho práva v rozsahu s **ním** sjednaném (§100 odst. 1 písm. c)).

Veškeré **své** povinnosti, ať už k nositeli práva nebo k uživateli, je kolektivní správce **zavázán** vykonávat s péčí řádného hospodáře, odborně a v rozsahu uděleného **oprávnění**. V případě sporů bude soud zkoumat rovněž hledisko, zda-li kolektivní **správce** postupoval, jak mu zákon ukládá.

Za **zmínku** stojí také odpovědnost kolektivního správce. Ten by teoreticky neměl mít **možnost** zprostit se své odpovědnosti z důvodů neznalosti. Zákon tak zaručuje **alespoň** teoreticky odbornost a tedy profesionalitu ze strany kol. správce.

⁶³ Kříž, Holcová, Kordač, Křestřanová – Autorský zákon s komentářem, Linde 2001, str 231

Bylo by mylné domnívat se, že odborně a s péčí řádného hospodáře má kolektivní správce vystupovat jen ve vztahu k nositeli majetkových práv. Týká se to přinejmenším celého odstavce prvního § 100, tedy i vztahů k uživatelům předmětů ochrany. Novelou Autorského zákona č. 81/2005 Sb., která nabyla účinnosti dne 23. února 2005, a která se týkala ve značném rozsahu rovněž úpravy kolektivní správy, došlo k doplnění § 100 autorského zákona o odstavce 7 a 8, které byly následně novelou č. 216/2006 Sb. přečíslovány na odstavce 6 a 7⁶⁴, jelikož došlo ke zrušení odstavce 2 téhož paragrafu, jakožto diskriminačního ve vztahu k nositelům práv z členských zemí EU⁶⁵. Zmiňované odstavce 6 a 7 stanoví bližší podmínky při uzavírání smluv dle § 100 odst. 1 písm. h).

Předkladatelé vyčítali původní úpravě zákona č. 121/2000 Sb. mimo jiné údajný nerovný přístup kolektivních správců k nositelům majetkových práv ve srovnání s uživateli předmětů ochrany. Jak uvádí důvodová zpráva k novele Autorského zákona s poukazem na čl. 27 Všeobecné deklarace lidských práv, nelze ztrácet ze zřetele, že práva duševního vlastnictví se musí rozvíjet a směřovat ke stavu přiměřené rovnováhy mezi ochranou zájmů tvůrců na straně jedné a ochranou zájmů uživatelů duševního vlastnictví na straně druhé. Tato zásada je však dostatečně obsažena v již existujícím zákoně hned v paragrafu 95 AZ. Jinou věcí je samotné vykonávání zákona zaměstnanci kolektivních správců. Novelou č. 81/2005 Sb. tak došlo tedy ke zmírnění nerovnováhy ve smluvních vztazích mezi kolektivními správci a uživateli.

§ 3 Vztah kolektivního správce k uživatelům předmětů ochrany

Hlavní povinností kolektivního správce vůči uživatelům předmětů ochrany je uzavírat s nimi smlouvy. Tyto smlouvy je kolektivní správce povinen uzavírat mimo jiné za přiměřených a rovných podmínek. Zákon opět nikde neuvádí definici přiměřených podmínek. Bude v zájmu samotných uživatelů předmětů ochrany dbát co nejlépe o svá práva. Je základním lidským právem těšit se z plodů umění, a proto je zákonně toto právo zajištěno povinností kolektivních správců umožnit ho vykonávat. Existují však výjimky ex lege, kdy kol. správce povinnost uzavřít

⁶⁴ Viz kapitola kolektivní a hromadné smlouvy

⁶⁵ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 216/2006 Sb., bod 98.

licenční smlouvu s uživateli předmětů ochrany nemá. Uživatelé předmětů ochrany uzavírají s kolektivními správci individuální, hromadné nebo kolektivní smlouvy. Problematice kolektivních a hromadných smluv se budu věnovat v další kapitole této práce. Autorský zákon stanoví v již zmiňovaném § 100 odst. 1 písm. h) povinnost kolektivního správce uzavírat s uživateli předmětů ochrany nebo s osobami oprávněnými hájit zájmy v nich sdružených uživatelů nebo s osobami oprávněnými zastupovat zájmy uživatelů podle zvláštního právního předpisu⁶⁶ za přiměřených a rovných podmínek smlouvy :

1. o poskytnutí oprávnění k výkonu práva užít předměty ochrany, k nimž takové právo kolektivně spravují;
2. ve kterých se stanovuje výše a způsob placení odměn za užití uměleckého výkonu, zaznamenaného na zvukový záznam vydaný k obchodním účelům. Kolektivní správce povinně spravuje toto právo v případě užití vysíláním, a to rozhlasem nebo televizí a dále v případě užití přenosem televizního nebo rozhlasového vysílání. Při stanovování výše odměn musí kolektivní správce postupovat tak, aby nezneužil svého monopolního postavení. Celá věc má tedy i soutěžněprávní rozměr. Každý uživatel chráněného hudebního díla je povinen opatřit si předem od nositele práv souhlas k užití díla (licenci) a zaplatit za užití díla autorskou odměnu. Na uživatele se podle soutěžněprávních předpisů hledí jako na spotřebitele. Příslušný kolektivní správce má ze zákona monopolní postavení. Díky tomu jeho tržní síla dovoluje chovat se do značné míry nezávisle na spotřebitelích-uživateli.
3. Kolektivní správce je dále povinen uzavírat za přiměřených a rovných podmínek s uživateli předmětů ochrany smlouvy, kterými se určuje způsob placení odměn stanovených tímto zákonem.

Výši autorské odměny za užití díla sjednává s uživateli příslušný kolektivní správce podle sazebníku odměn. Každý z kolektivních správců si schvaluje svůj sazebník odměn po projednání s uživateli předmětů ochrany či jejich zástupci, pokud se nejedná o odměny, které stanoví právní předpis.⁶⁷

⁶⁶ Zákon č. 257/2001 Sb., knihovní zákon

⁶⁷ Pozn. Dle vládního návrhu novely autorského zák. mělo být vloženo zcela nové ustanovení § 102a pojednávající o sjednávání sazebníků odměn. Uživatelé si stěžovali především na to, že kolektivní správci sami zpracovali předem jednotlivé tarify odměn, aniž by při do procesu vytváření těchto odměn zapojili zástupce uživatelů. Novela měla mimo jiné zavést pravidla pro sjednávání návrhu sazebníků odměn, které jednotliví kolektivní správci připraví. Do určité míry podobný princip lze nalézt při kolektivním vyjednávání dle zákona č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání.

Absence podrobnější úpravy sjednávání výše odměn a rovněž nedůrazný dozor Ministerstva kultury nad výkonem kolektivní správy v původním znění zákona měla dle mého názoru rovněž za následek to, že sdružení hotelů prosadilo vyjmutí přijímačů televizního a rozhlasového vysílání na hotelových pokojích z povinnosti hradit za tyto autorskoprávní odměny, neboť základním motivem vzniku tohoto zákonného omezení pro hoteliéry byly právě nepřiměřené výše sazeb za provozování rozhlasového a televizního vysílání na pokojích hotelů a jiných ubytovacích zařízení. O tom, jaké má dnešní úprava § 23 Autorského zákona dopady z hlediska komunitárního práva, pojednává samostatná III. kapitola této práce.

Aby bylo možno porovnat a posoudit, zda-li kolektivní správce nezneužívá svého dominantního postavení na trhu, ukládá zákon nově povinnost zveřejnit vhodným způsobem umožňujícím i dálkový přístup pro jednotlivé způsoby užití předmětu ochrany návrh výše odměn nebo způsob jejich určení (§100 odst. 1 písm. s)). K upřesnění této povinnosti kolektivního správce došlo novelou Autorského zákona č. 81/2005 Sb. Cílem této změny bylo přesněji zobrazit podstatu smluvního vztahu mezi kolektivními správci a uživateli předmětů ochrany. Novelou byl opuštěn pojem „sazebník odměn“, který vycházel spíše z tradice monopolního výkonu kolektivní správy. Sazebníky jsou ze své povahy nepochybně návrhy výše autorských odměn a šlo tak tedy o terminologickou změnu.

Kolektivní správce by se totiž mohl dopustit jednání zakládající skutkovou podstatu právního deliktu zneužívání dominantního postavení ve smyslu § 11 odst.1 zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže. Ke spáchání takového deliktu by mohlo dojít tehdy, jestliže by kolektivní správce vynucoval po nabyvateli licence nepřiměřené podmínky ve vztahu k výši smluvních autorských odměn⁶⁸. Tohoto deliktu by se mohl kolektivní správce dopustit také tím, že by uplatňoval rozdílné podmínky při shodném nebo srovnatelném licenčním plnění vůči jednotlivým uživatelům (§11 odst.1 písm. c) zákona č 143/2001 Sb.)

Předpokladem naplnění této skutkové podstaty je způsobení újmy uživateli ve srovnání s jinými podobnými uživateli. Samotný uživatel by se tedy mohl obrátit na Úřad na ochranu hospodářské soutěže s podnětem o přezkoumání, zda-li kolektivní správce nezneužívá svého dominantního postavení. Autorský zákon

⁶⁸ I Telec – přehled práva duševního vlastnictví, str.143

přítom přímo uvádí, že dohledem ministerstva není dotčen dozor Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže podle zvláštního právního předpisu⁶⁹. Je třeba především pamatovat na to, že smlouvy s uživateli je kolektivní správce povinen uzavírat za přiměřených a rovných podmínek.

Ono samotné dominantní (monopolní) postavení není samo o sobě protiprávní. V okamžiku, kdy by tohoto postavení kolektivní správce zneužíval, by se mohly uplatnit prostředky ochrany dle zákona č. 143/2001 Sb. Úřad na ochranu hospodářské soutěže vykonává dozor nad tím, zda a jakým způsobem soutěžitelé plní povinnosti vyplývající pro ně ze zákona na ochranu hospodářské soutěže nebo z rozhodnutí Úřadu vydaných na základě tohoto zákona. Paragraf 11 odst.2 zákona č. 143/2001 Sb. upravuje postup Úřadu při výkonu jeho pravomocí. Zjistí-li Úřad při výkonu dozoru nebo z jiného podnětu, že došlo ke zneužití dominantního postavení, tuto skutečnost rozhodnutím deklaruje a zároveň tímto rozhodnutím takové jednání do budoucna zakáže. Úřad může soutěžitelům uložit pokutu do výše 10 000 000 Kč nebo do výše 10 % z čistého obrátu dosaženého za poslední ukončený kalendářní rok⁷⁰, jestliže úmyslně nebo z nedbalosti porušili zákazy stanovené v § 3 odst. 1, § 4 odst. 1, § 11 odst. 1 a § 18 odst. 1 zák. č. 143/2001 Sb. nebo nesplnili povinnosti stanovené v § 15 odst. 2. Při rozhodování o výši pokuty Úřad přihlédne zejména k závažnosti, případnému opakování a délce trvání porušování tohoto zákona (§ 22 odst. 2 zák. č. 143/2001 Sb.).

Vedle zmíněného Úřadu na ochranu hospodářské soutěže dozor vykonává také Ministerstvo kultury jako správní orgán. Dozor (nově dohled) Ministerstva kultury nad výkonem kolektivní správy je upraven v § 103 AZ. Ministerstvo je tak oprávněno si vyžádat od kolektivního správce veškeré informace potřebné pro řádný výkon dohledu, zjišťovat, zda nedochází k porušování povinností ze strany kolektivního správce a ukládat opatření k nápravě, zjistí-li, že došlo při výkonu kolektivní správy k porušení Autorského zákona.

Neučiní-li kolektivní správce potřebnou součinnost (např. neodstranění závady), může (avšak nemusí) ministerstvo, jak jsem již uvedl výše, uložit kolektivnímu správci ke splnění povinností tzv. donucovací pokutu až do výše 100.000,-Kč, a to i opakovaně, v úhrnu však maximálně 500 000,-Kč. Teprve poté,

⁶⁹ Viz. § 103 odst. 9 AZ.

⁷⁰ Viz. § 22 odst. 2 zák. č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže

když kolektivní správce nesplní povinnosti uložené dle opatření ministerstva, může mu ministerstvo uložit pořádkovou pokutu až do výše 50 000,-Kč, a to i opakovaně, přičemž úhrn takto vybraných pokut nesmí přesáhnout částku 200 000,-Kč. Případná odpovědnost kolektivního správce tímto není dotčena. Ministerstvo tak může učinit i z podnětu jiné osoby, tedy i uživatele. Tyto pokuty jsou příjmem Státního fondu kultury České republiky a jsou vymáhány dle zákona o správě daní a poplatků.

Uživatel tak má více možností, jak chránit svá práva při uzavírání smluv s kolektivním správcem. V případě, kdy by Ministerstvo kultury shledalo podnět poškozeného uživatele za oprávněný, mohlo by příslušnému kolektivnímu správci uložit povinnost k nápravě spočívající v uzavření řádné licenční smlouvy s poškozeným uživatelem. Ke škodě dnešní úpravy zákon tuto možnost formuluje pouze jako oprávnění Ministerstva kultury a ne povinnost. Bude tedy do značné míry záležet na správním uvážení ministerstva, zda-li přikročí k těmto opatřením. Legislativa by mohla i tuto povinnost ministerstva uzákonit.

Dohledem ministerstva není dotčen dozor Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže s ohledem na dominantní postavení kolektivních správců vyplývající ze zákona⁷¹.

§ 4 Oprávnění kolektivního správce vůči nositelům práv a uživatelům předmětů ochrany

Doposud jsem uváděl pouze povinnosti kolektivního správce vůči nositelům majetkových práv anebo uživatelům předmětů ochrany. Kolektivní správce je však ze zákona nadán i určitými oprávněními vůči nositelům práv a uživatelům předmětů ochrany, jež jsou rubem povinností nositelů práv a uživatelů předmětů ochrany.

Předně je nositel majetkového práva zavázán dodržovat povinnosti stanovené ve smlouvě o zastupování, pokud na tuto smlouvu přistoupil. Autor nebo jakýkoli jiný nositel práva stvrzuje svým podpisem na smlouvě o zastupování, že se zavazuje k dodržování podmínek smlouvy. Mezi základní povinnosti nositele majetkových práv patří povinnost písemně oznámit příslušnému kol. správci své

⁷¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 216/2006 Sb., bod 108.

dílo, pokud by mělo být zařazeno mezi tzv. předměty ochrany viz § 95 odst.2. Z této základní povinnosti vycházejí také jednotliví kolektivní správci při stanovení povinností ve smlouvě o zastupování.

Konkrétně OSA-Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním stanoví ve svých smlouvách o zastupování mimo jiné povinnost ohlašovat na předepsaných formulářích (již zmíněné ohlášky nebo tzv. filmové sestavy) svá zveřejněná nebo ke zveřejnění nabídnutá hudební díla a zhudebněné texty, jejichž správu OSA smlouvou o zastupování svěžuje. Podpisem smlouvy o zastupování nositel práva rovněž stvrzuje svůj souhlas se způsobem vyplacení a rozúčtování odměn. Dále jsou ve smlouvě upraveny povinnosti formálního charakteru, jak vyplnit danou ohlášku apod.

Je-li autor zastupován OSA, je také povinen oznamovat tomuto kolektivnímu správci veškeré změny týkající se jeho osoby tj. jméno, bydliště apod. Dle smlouvy se dále autor zavazuje předkládat OSA všechny smlouvy a ujednání, které se mohou svým obsahem dotýkat činnosti OSA nebo vyúčtování autorských odměn. Je otázkou dohody mezi oběma stranami, které další povinnosti bude smlouva obsahovat. V Autorském zákoně není přesně uvedeno, co a jaké všechny povinnosti musí nositel práva dodržovat. Bude to tedy věcí samotné smlouvy o zastupování.

Uživatel práva je také ze zákona zavázán plnit určité povinnosti vůči kolektivnímu správci. Tyto se především týkají informační povinnosti vůči kolektivním správcům a povinnosti součinnosti a spolupráce při výkonu kolektivní správy. Podle § 100 odst. 3 je uživatel předmětů ochrany povinen bez vážných důvodů neodmítnout poskytnutí informací potřebných pro řádný výkon kol. správy. Co se však rozumí pojmem „vážné důvody“? V zákoně není toto nikde vysvětleno, ba dokonce není v zákoně nikde uvedena sankce za porušení takové informační povinnosti. Specifikace tzv. vážných důvodů, jakož možnosti sankce za porušení informační povinnosti, by měla řešit samotná smlouva mezi kol. správcem a uživatelem.

Za situace, kdyby ani smlouva nic neupravovala, a kdyby došlo k porušení povinnosti ze strany uživatele, by se musel daný spor řešit soudní cestou podáním žaloby na nepeněžitě plnění. Zákon již neobsahuje ustanovení podobné §7 odst. 2 zrušeného zákona 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských a jim příbuzných práv. Toto ustanovení poskytovalo tehdejšími ochranným organizacím, jakožto

subjektům soukromého práva, možnosti v podobě veřejnoprávního oprávnění kontrolovat řádné a včasné plnění povinností uživatelů vzešlých ze smluv a také z předpisů Autorského práva. Jisté oprávnění veřejnoprávní povahy však platný Autorský zákon autorům, potažmo kolektivním správcům, přece jen přiznává. Jedná se o případy upravené v § 42 AZ. V tomto ustanovení AZ opravňuje autora požadovat od celních orgánů informace o obsahu a rozsahu dovozu a vývozu určitých druhů zboží. Autor má tak právo domáhat se určitých informací potřebných k ochraně svých práv nejen u soudu prostřednictvím nároku podle § 40 odst.1 písm.c) na sdělení údajů o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o její ceně a o ceně služby, která s neoprávněným užitím díla souvisí, o rozsahu a způsobu užití tohoto díla a o totožnosti zúčastněných osob. Dle § 42 se tak autor může domáhat informací k ochraně svých práv i u celních orgánů. Autor má právo požadovat od celních orgánů výše zmíněné informace týkající se zboží, které

- a) je rozmnoženinou jeho díla nebo zvukovým, zvukově obrazovým či jiným záznamem takového díla,
- b) má k pořízení takové rozmnoženiny sloužit jako nosič (nenahraný nosič),
- c) je přístrojem k zhotovení zvukových nebo zvukově obrazových záznamů nebo tiskové rozmnoženiny
- d) je pomůckami dle § 43 AZ (jde o pomůcky zamýšlené k odstranění, vyřazení z provozu nebo omezení funkčnosti technických zařízení nebo jiných prostředků k ochraně práv)

K tomu má autor právo nahlížet do celních dokumentů, aby zjistil, zda dovoz takového zboží k užití na území České republiky je oprávněný podle AZ, nebo aby zjistil údaje rozhodné pro uplatnění práv z tohoto zákona vyplývající⁷². Cílem tohoto veřejnoprávního oprávnění autora je zajistit co nejefektivnější ochranu jeho práv. Podle úpravy obsažené v odst. 3 tohoto ustanovení má takovéto právo nejen sám autor, ale rovněž příslušný kolektivní správce, jakož i jiná právnická osoba oprávněná hájit práva autorů.

Novela Autorského zákona zavádí možnost zajištění závadného zboží (věci, u kterých existuje podezření, že jejich držitel neoprávněně zasahuje do práva autorského) celním úřadem na dobu jednoho měsíce. Jde o nový procesní

⁷² Viz. § 42 odst.1 zák. č. 121/2000 Sb. autorský zákon

prostředek ochrany práv podle Autorského zákona. Pro zadržení věcí uvedených výše postačí, má-li celní úřad „podezření“. Na jak dlouhou dobu není přesně jasné, neboť zákon hovoří, že je tak možné zajistit věci na dobu 1 měsíce ode dne vydání rozhodnutí celního orgánu. Kdy orgán vydá rozhodnutí již zákon neřiká. Ukáže aplikační praxe, jak bude postup celních orgánů účinný a zda-li nebude zneužíván samotnou celní správou. Zákonodárce zvolil cestu novely Autorského zákona.

Při existenci zákona č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví jde o vznik další normy upravující práva celních orgánů ve vztahu k předmětům duševního vlastnictví

Další možnou obranou kolektivního správce je podání trestního oznámení na uživatele, který podle kolektivního správce svým jednáním naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu § 152 - Porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi. Tato cesta možné obrany proti nezákonnému postupu uživatele by se však měly užít jen zcela výjimečně a pouze až po vyčerpání všech možných dostupných prostředků ochrany občanskoprávní.

V této věci považuji za nezbytné zmínit nové a dle mého soudu i průlomové rozhodnutí Ústavního soudu ČR, ve kterém zcela jasně a srozumitelně podává svůj právní názor týkající se způsobu domáhání se práv kolektivním správcem při výkonu kolektivní správy. Jedná se o nálezy Ústavního soudu, který byl publikován dne 12.10.2006 pod č.j. 1 ÚS 69/06, který byl publikován ve Sbírce usnesení a nálezů ÚS ČSFR. Z tohoto nálezu vyplývá, že pokud má ustanovení § 18 autorského zákona sloužit jako podklad pro apriorní trestněprávní postih a vyplnit dispozici blanketní normy § 152 trestního zákona, musí být natolik přesné a ve svých důsledcích předvídatelné, aby bylo dostatečným vodítkem pro chování svých adresátů. Ústavní soud vyslovil názor, že **proti jednáním porušujícím práva vyplývající z občanskoprávních předpisů je třeba v první řadě brojit soukromoprávními prostředky podle zásady vigilanti bus iura. Při jejich nedostatečnosti uplatnit sankce správní, a teprve na posledním místě, jako ultima ratio⁷³, právo trestní.** Opačný přístup, tedy užití trestněprávního postupu, aniž by prostředky jiných právních odvětví byly použity, by byl v rozporu s již

⁷³ Trestní právo jako právo *ultima ratio*, tedy právo, jehož prostředky mají a musejí být užívány tehdy a jen tehdy, pokud užití jiných prostředků právního řádu nepřichází v úvahu nebo je zjevně neúčelné – Citace z nálezů 1 ÚS 69/06

naznačeným principem subsidiarity trestní represe, který vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě. Tento nálezn bude mít jistě velkou odezvu u široké odborné veřejnosti a především lze očekávat záporné reakce ze strany kolektivních správců, kteří si podáním trestního oznámením dosti zlehčovali vymáhání práv zastupovaných nositelů. Jednou z prvních reakcí na tento ústavní nálezn byl článek advokáta JUDr. Tomáše Sokola nazvaný příznačně „Justiční tobogán“, ve kterém autor mimo jiné poukazuje na rozdílnost právních názorů a nejednotnost v rozhodování české justice.⁷⁴

1. Povinnosti provozovatele veřejné hudební produkce, resp. provozovatele provozovny

V této podkapitole se zaměřím na postavení provozovatelů veřejných produkcí ve vztahu k nakládání s předměty ochrany. Je právně relevantní rozlišovat mezi provozovatelem samotného díla či uměleckého výkonu a provozovatelem provozovny či jiného prostoru. Předně se naskýtá otázka, kdo je vlastně podle autorského zákona považován za provozovatele veřejné produkce (např. hudební produkce). Obecně lze za provozovatele veřejné hudební produkce považovat pořadatele veřejné akce, při které dochází k veřejné hudební produkci. V praxi to často bývá osoba, která si např. pronajme veřejný prostor (sál), zajistí a objedná si výkonné umělce či diskžokeje a celou produkci organizuje – organizátor, na rozdíl od provozovatele provozovny, který je majitelem kulturního zařízení, či jinou osobou oprávněnou užívat veřejný prostor, ve kterém dochází k veřejné produkci. Mohou to být jak fyzické osoby, tak i nejrůznější kulturní agentury a spolky. Mohou jimi být také samotné obce pořádající plesy apod.

Zákon stanoví povinnost pro takového provozovatele provozovny, který poskytne provozovnu či jiný prostor k provozování nedivadelně provozovaného hudebního díla s textem či bez textu nebo uměleckého výkonu (dále jen "veřejná hudební produkce"), poskytnout příslušnému kolektivnímu správci údaje a součinnost potřebnou pro určení totožnosti provozovatele veřejné hudební produkce. V praxi tedy mohou nastat např. takové situace, kdy za majitelem provozovny v určité době po veřejné produkci přijde pracovník kolektivního

⁷⁴ Zdroj: <http://epravo.cz/> ze dne 24.11.2006

správce a bude po něm vyžadovat informace o pořadateli předmětné veřejné produkce. Novelou Autorského zákona č. 81/2005 Sb. došlo k odstranění domněnky, která přenášela na provozovatele provozovny v případě, kdy nesdělí kolektivnímu správci skutečného provozovatele, břemeno spočívající v povinnosti uhradit za skutečného provozovatele odměny.

Pokud by např. majitel provozovny skutečného pořadatele neznal a nebo by z nějakých důvodů jméno provozovatele nechtěl sdělit, musel by za užití chráněných děl zaplatit namísto skutečného provozovatele. Dle důvodové zprávy k novele č. 81/2005 Sb., která tuto nevyvratitelnou domněnku odstranila by změna měla odstranit tzv. neodůvodněné břemeno přenosu závazku vůči kolektivnímu správci z provozovatele veřejné hudební produkce na osobu, která k této produkci poskytla prostor, jímž je oprávněna disponovat. Navrhovaná právní úprava změny nemá na postavení kolektivního správce faktický vliv, neboť závazek provozovatele veřejné hudební produkce trvá a osoba, která k této produkci poskytla prostor, jímž je oprávněna disponovat, je povinna i tak kolektivnímu správci poskytnout údaje a součinnost potřebnou k tomu, aby kolektivní správce mohl efektivně pohledávku vůči provozovateli veřejné hudební produkce realizovat. Na rozdíl od zákonodárce se však domnívá, že původní znění odst. 5 (nyní odst. 4) nepřenášelo neodůvodněně na provozovatele hudebních produkcí povinnost k úhradě odměny (resp. dvojnásobku odměny ve smyslu § 40 odst. 2) Za zmínku stojí, že vládní návrh novely Autorského zákona č. 1111 obsahoval zákonnou konstrukci nevyvratitelné domněnky, kdy, pokud provozovatel provozovny nesdělí kolektivnímu správci, kdo je skutečným provozovatelem, bude považován za takového provozovatele on sám. V průběhu legislativního procesu však byla tato domněnka z vládního návrhu vypuštěna

Lze se oprávněně obávat, že v praxi bude docházet k situaci, kdy budou majitelé nejrůznějších podniků kolektivním správcům tvrdit, že nemají žádné zdání, kdo by mohl být skutečným provozovatelem, a že oni sami provozovateli nebyli. Prokázat jim opak nebude možné.

Za jistou legislativní a rovněž i aplikační mezeru považují to, že samotné znění § 100 odst. 4 neobsahuje žádnou sankci za neposkytnutí součinnosti při pořádání veřejné hudební produkce. Pořadatel hudební veřejné produkce, jakož i provozovatel prostor, kde se tato produkce koná, tak nemůže být za neposkytnutí informací potřebných pro zdárné vybrání odměn či bezdůvodného obohacení

nikterak potrestán. Taková imperfektní norma bude napomáhat nepoctivým organizátorům a provozovatelům prostor na úkor oprávněných zájmů nositelů práv.

Dle původní právní úpravy byli sami majitelé prostor motivováni ve svém vlastním zájmu zajímat se o totožnost pořadatelů a o to, zda mají od příslušného kolektivní správce souhlas k veřejnému provozování chráněných děl. Nyní, když jim nebude hrozit žádná sankce⁷⁵, nebudou k tomuto nikterak motivováni a majitelé práv nezískají nic.

V případech tzv. live music, tedy živé veřejné produkci hudebních děl, je situace komplikovanější ohledně povinnosti provozovatele oznámit produkci předem.

Autorský zákon stanoví, že dodavatel⁷⁶ živé veřejné hudební produkce je povinen předložit provozovateli živé veřejné produkce program produkce s uvedením jmen autorů a názvů děl, která mají být provozována, a to nejpozději 20 dnů před konáním produkce. Provozovatel živé veřejné hudební produkce je povinen tento program produkce s uvedením jmen autorů a názvů děl, která mají být provozována, oznámit příslušnému kolektivnímu správci, a to nejpozději 10 dnů před konáním produkce, pokud není ve smlouvě mezi provozovatelem a kolektivním správcem dohodnuto jinak. Nesplnění povinnosti takového dodání seznamu skladeb není rovněž nikde v zákoně ani jiném právním předpise sankcionováno.

Pro účelnější řešení považuji za nutné obě tyto tzv. ohlašovací lhůty zkrátit alespoň na polovic. V době emailů a elektronické komunikace si dokonce dovedu představit situaci, kdy by žádné lhůty nebyly a provozovatel by užití díla, či provozování živé hudební produkce oznamoval obecně den předem. Delší lhůty mají svůj praktický význam v tom, že kolektivní správce má dostatek času na případné ověření, zda-li užitá díla spadají do jeho rejstříků předmětů ochrany a rovněž na zajištění kontroly na místě samém. V dnešní době je již kolektivními správci zajištěna možnost ohlásit dílo elektronicky vyplněním tzv. on-line formuláře s uvedením seznamu skladem. Lhůty jsou však i nadále ponechány v platnosti.

V případech výše zmíněných live music upravovalo původní znění Autorského zákona tzv. legální domněnku spravování autorských práv. Domněnka spočívala v tom, že autorská práva k dílům živě veřejně provozovaným jsou

⁷⁵ Nejde ani o přestupek, ani o trestný čin.

⁷⁶ Zákon tento pojem nedefinuje. (výkonný umělec, agentura, manažer hudební skupiny apod.)

spravována kolektivními správci (OSA a INTERGRAM), pokud nebyla řádně a včas ohlášena. Za živé veřejné produkce jsou považovány např. koncerty, plesy s živou hudbou, taneční zábavy ale i kavářenské hraní apod. všude, kde je hudba hrána živě přímo výkonnými umělci.

V takovém případě byl provozovatel živé veřejné hudební produkce povinen dle původního znění Autorského zákona § 100 odst. 6. oznámit příslušnému kolektivnímu správci práv (tzn. OSA) program živé produkce s uvedením jmen autorů a názvů děl, která hodlá živě provozovat. Toto oznámení musel učinit nejpozději deset dnů před konáním produkce. Pokud toto oznámení provozovatel neučinil, nastaly ex lege právní důsledky legální domněnky spočívající v tom, že na produkci byla provozována pouze díla autorů, pro které kolektivní správce práva na živé provozování hudebních děl spravuje. Tedy účinky této domněnky spočívaly v tom, že se na veškerá provozovaná díla hledělo, jako by byla podřízena úplatné zákonné licenci získané od kolektivního správce práv.

Právně bylo důležité neopomenout toto ohlášení učinit i v případech, na které se povinnost sjednat licenci nevztahovala. Šlo rovněž o tzv. volná díla, ale také o díla autorů, kteří nebyli smluvně zastupováni. Zákonná dikce jasně stanovila povinnost oznámení učinit vždy. Provozovatel by tedy měl ve vlastním zájmu vždy učinit obsahově správné a včasné oznámení kolektivnímu správci.

Novelou Autorského zákona č. 81/2005 Sb. byla zákonná nevyvratitelná domněnka autorství odstraněna, což mělo za následek rovněž značné ztížení výkonů majetkových práv kolektivním správcem. Domnívám se, že obě výše uvedené povinnosti ve vztahu k provozování veřejných produkcí zasluhují komplexní úpravy. Nynější novelizované úpravy jsou dle mého názoru pouze krokem zpět, který sice poskytuje uživatelům více volnosti, avšak na úkor majitelů práv. Rovně samotné znění obou těchto odstavců je legislativně imperfektní, jelikož nejsou uvedeny žádné sankce ani následky nesplnění povinností ze strany uživatelů předmětů ochrany. Jedinou obranou kolektivního správce je soudní vymáhání splnění povinností provozovatele poskytnout součinnost, která při dnešním značném „zahlcení“ soudů jistě nebude nejefektivnější.

To ovšem neznamená, že již po učinění takového oznámení jsou veškeré autorskoprávní povinnosti splněny. U autorů, kteří nejsou smluvně zastupováni kolektivním správcem, a kteří si tudíž svá majetková práva uplatňují sami, získává provozovatel smluvní licenci k živému provozování přímo od nich, popř. od jejich

umělecké agentury, která je zastupuje. Je nutno takové oprávnění získat od každého autora provozovaného díla. Autor hudby může, ale také nemusí být současně autorem zhudebněného textu, proto je zapotřebí si oprávnění vyžádat zvlášť od každého autora, který se na hraném díle autorsky podílel⁷⁷.

V § 6 Autorský zákon stanoví další legální vyvratitelnou domněnku, podle které je autorem ta osoba, jejíž pravé jméno nebo nepochybný pseudonym je u díla uvedeno v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem. Tuto domněnku lze vyvrátit důkazem opaku, který samozřejmě ponese osoba navrhovatele.

Po formální stránce zákon nevyžaduje nějakou speciální formu a obsah oznámení. Platí tedy zásada bezformálnosti právních jednání upravená v občanském zákoníku. Písemná forma není podmínkou, lze ji však doporučit. Oznámení proto může být učiněno také telefonicky nebo jiným neformálním způsobem. Z daného učiněného projevu vůle však musí být jasně patrné, čeho se týká a nemělo by vzbuzovat pochybnosti. I proto lze raději doporučit písemnou formu, i elektronickou. Lhůta k učinění oznámení je lhůtou hmotněprávní. Nestačí tedy v poslední den lhůty oznámení odeslat příslušnému správci. Kolektivní správce se musí dozvědět o programu produkce nejpozději do deseti dnů před konáním produkce.

§ 5 Kolektivní a hromadné smlouvy

Se základními právy a povinnostmi mezi nositeli práv a uživateli předmětů ochrany bezpochyby úzce souvisí oblast licencí, tedy svolení k užití předmětů ochrany. Ve vztahu ke kolektivním správcům zastupujících autory a jiné nositele práv je nutno znát problematiku hromadných a kolektivních smluv. Svou povahou jsou vlastně hromadné a kolektivní smlouvy zvláštními druhy autorskoprávních licenčních smluv. Jsou to licenční smlouvy uzavírané kolektivními správci na jedné straně a uživateli popř. sdružením uživatelů na straně druhé. Kolektivní správce tak vystupuje jako nepřímý zástupce a je tedy subjektem těchto licenčních smluv sám. Pro tyto smlouvy platí především ustanovení § 100 odst.1 písm. h), § 100a,

⁷⁷ V praxi se řešil problém užití folklórní hudby, kdy kolektivní správce OSA vyžadoval zaplacení za užití lidových písní při veřejné produkci. Na zaplacení odměn měl OSA právo v případě, že taková hudba byla zpracována, tedy upravena, autorem zastupovaným OSA.

§ 101 a 102 Autorského zákona a dále také obecná úprava obsažená v §§ 46 a násl. AZ.

Autorské smlouvy jsou zvláštním druhem smluv občanskoprávních. Řídí se především Autorským zákonem. Pokud však AZ neobsahuje některé otázky, použije se obecná úprava obsažená v občanském zákoníku. V tomto případě půjde především o posuzování a výklad obsahu autorskoprávních smluv. Pro autorské smlouvy, jakož pro celé obligační právo, platí ustanovení § 35 o.z. týkající se v širším hledisku obecných náležitostí právních úkonů. Z tohoto vyplývá, že právní úkony související s uzavíráním autorskoprávních smluv je nutno vykládat zejména podle vůle toho, kdo daný právní úkon učinil. V případě uzavírání kolektivních a hromadných smluv je situace jasnější co se týče formy, neboť zákon ukládá u těchto smluv nutnost písemné formy⁷⁸. Důvodem pro to je především dosažení větší jistoty v těchto vztazích s ohledem na to, že hromadné a kolektivní smlouvy mnohdy nejsou svou konstrukcí jednoduchou právní záležitostí.

Minulá právní úprava nevěnovala přílišnou pozornost institutu kolektivních a hromadných smluv. Z tohoto důvodu docházelo také k mnohým nejasnostem v praxi, která se neměla o co opřít v zákoně. Minulý Autorský zákon č. 35/1965 Sb. znal pouze pojem „šíření díla“ a „smlouva o šíření díla“. Pojem licence a k tomu příslušných smluv nespécifikoval. Bylo nutno samotný pojem šíření díla vykládat a dovodit z celého obsahu tehdejšího autorského zákona. Autorský zákon z roku 1965 institut hromadné smlouvy zmiňoval pouze v ustanovení § 22 odst.1 v ustanovení upravující smlouvy a šíření díla : „ *podmínky šíření díla mohou obsahovat i hromadné smlouvy*“.

Další strohou úpravu bylo možno nalézt ve vyhlášce č. 115/1991 Sb. o úpravě odměn a náhrad oprávněným subjektům za užití předmětů ochrany podle Autorského zákona pořízením zvukové nebo zvukově obrazové rozmnoženiny a veřejným půjčováním snímků pro osobní potřebu (§ 2 odst. 2). Novelou č. 89 z roku 1990 bylo z autorského zákoníku vypuštěno direktivní ustanovení vyžadující k platnosti každé hromadné smlouvy schválení Ministerstva kultury ČR. Na tomto příkladu je zřetelně vidět, jak si stát ponechával kontrolu nad soukromoprávní oblastí. Jen stěží by se dalo hovořit o smluvní volnosti.

Kromě licenčních smluv individuálních, platný Autorský zákon upravuje

⁷⁸ Viz § 101 odst. 1 AZ

rovněž licenční smlouvy hromadné, tzv. blanketní licence. „Hromadnost“ je tu dána hromadností předmětů ochrany, které smějí být licenčně užity. V praxi se jedná o tzv. celý repertoár, který spadá do správy kolektivního správce. Často nebude a není ani možné jednotlivé předměty ochrany určit. Je tomu tak z mnoha důvodů. Např. u provozování diskoték a pouštění hudby pomocí technických zařízení mnohdy ani nebude možné přesně identifikovat užitá díla a výkony. Dochází k užití až několika set hudebních děl jedním licencionářem při jedné kulturní akci. Je proto velice často běžné, že hromadné smlouvy vznikají rovněž v souvislosti s rozhlasovým a televizním vysíláním nebo při jiném podobném provozování hudebních děl.

Je povinností kolektivního správce danou hromadnou smlouvu s uživatelem předmětů ochrany uzavřít podle § 100 odst.1 písm.h)..

Pokud by na straně uživatelů stála právnická osoba sdružující uživatele, pak tato právnická osoba uzavírá jako nepřímý zástupce uživatelů svým jménem, tzv. smlouvu kolektivní. Kolektivnost je tedy spojována s počtem uživatelů sdružených v určitou právnickou osobu. Jednotlivým uživatelům však vznikají práva a povinnosti vůči kolektivnímu správci přímo. Mnohdy bude docházet k takovým právním situacím, kdy jedna licenční smlouva bude mít charakter jednak smlouvy hromadné a jednak kolektivní. Ve většině případů kolektivních smluv půjde také současně o smlouvu hromadnou. Obojí se totiž podporuje společně sledovaným účelem. Celý tento právní vztah mezi jedním uživatelem a jedním nositelem práva se tak značně zjednodušuje a tak dochází k mnohem efektivnějšímu nakládání s ideálními statky.

Jedním z hlavních subjektů uzavírajících s kolektivním správcem hromadnou smlouvu bývá provozovatel nejrůznějších zařízení, kde dochází veřejně k pouštění televize či rozhlasu nebo kde se pouští veřejně hudba.

Především je nutno si přesně ujasnit pojem provozování vysílání dle § 23 AZ. § 23 AZ stanoví, že provozováním rozhlasového či televizního vysílání díla se rozumí zpřístupňování díla vysílaného rozhlasem či televizí pomocí přístroje k tomuto technicky způsobilém (televize, rádio). Jedná se tedy v tomto případě o druhotné užití vysílání ve veřejných prostorách.

Prvotní užití je tedy užitím pro soukromé účely obvykle v domácnostech. V případech pouštění a tedy zpřístupňování děl ve svých provozovnách je odpovědná osoba v pozici uživatele a zcela jasně jde o užití díla. Tato osoba je

tedy povinna uzavřít licenční smlouvu – vyžádat si oprávnění dílo užít a zaplatit autorské odměny⁷⁹. Provozovatel je tak povinen dle § 101 odst.9 písm. d) uzavřít s kolektivním správcem a jen s ním hromadnou smlouvu. Pro tuto hromadnou smlouvu (pro určité licence) platí zčásti vyvratitelná domněnka, že licence v ní obsažená pokrývá i předměty ochrany takových nositelů práv, kteří nejsou kolektivním správcem nikterak zastupováni. Ti jsou poté považováni za zastupované ze zákona.

Do jisté míry má tento institut blízko s úpravou povinně kolektivně spravovaných práv. Jedná se o již zmíněnou problematiku adresných plateb. Tzv. neidentifikovatelné příjmy jsou evidovány a následně přerozdělovány mezi zastupované nositele majetkových práv dle konkrétních rozúčtovacích řádů kolektivních správců. (Kritériem pro rozdělování neidentifikovatelných příjmů je např. množství vydaných nosičů). V souvislosti s povinně kolektivně spravovanými právy by se mohlo zastupování nezastupovaných nositelů práv na základně hromadných smluv jevit jako nespravedlivé a zneužívající jednání ze strany kolektivních správců. Nositel majetkového práva, jež není zastoupen, však může tuto zákonnou domněnku vyvrátit a tím vyloučit vliv kolektivního správce na jeho majetková práva.

Úprava v § 101 odst.9. upravuje v případě poskytnutí licence hromadnou smlouvou zákonnou domněnku jen pro určitou oblast užití předmětů ochrany. Jedná se o :

- provozování uměleckých výkonů ze zvukového záznamu vydaného k obchodním účelům nebo k provozování takových záznamů,
- nedivadelní provozování hudebních děl ze záznamu,
- oblast rozhlasového nebo televizního vysílání určitého druhu děl (ne však audiovizuální díla),
- provozování rozhlasového nebo televizního vysílání určitého druhu děl.
- půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla s výjimkou počítačového programu nebo k půjčování díla nebo výkonu výkonného umělce zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam a k půjčování takových záznamů,
- zpřístupňování díla zahrnující i zhotovení rozmnoženiny zveřejněného díla

⁷⁹ Výjimky tzv. hotelových pokojů jsou předmětem samostatné kapitoly.

knihovnou jednotlivcům ze strany veřejnosti na požádání podle § 18 odst. 2 Autorského zákona pro účely výzkumu a soukromého studia,

- živé nedivadelní provozování díla, pokud provozování díla nesměřuje k dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu,

Účinky hromadné smlouvy může tak smluvně nezastupovaný nositel práva vůči uživateli a příslušnému kolektivnímu správci pro konkrétní případ či všechny případy vyloučit. V praxi se však jen málokterý hudebník či jiný nositel práv o této možnosti dozví nebo ji dokonce využije. Pouze v případě provozování rozhlasového a nebo televizního vysílání je tato domněnka nevyvratitelná, protože účinky hromadné smlouvy zde nezastupovaný nositel práv vyloučit nemůže. Tak se tedy svými důsledky zejména pro uživatele předmětů ochrany tato nevyvratitelná domněnka právně podobá institutu povinně kolektivně spravovaných práv. Uživatel se tak v případě žádosti o povolení k provozování rozhlasového nebo televizního vysílání setká pouze s kolektivním správcem a jen ten s ním může licenční hromadnou smlouvu uzavřít.

K tomu, aby tzv. neidentifikovatelných příjmů bylo co nejméně, slouží ustanovení § 101 odst. 1. Kolektivní správce je oprávněn od uživatele požadovat údaje potřebné ke konkretizaci užitých předmětů ochrany.

Podle mého názoru je nedostatkem stávající právní úpravy, že toto kolektivnímu správci neukládá jako povinnost, nýbrž jako oprávnění. Není tedy nikde zaručeno, že kolektivní správce bude vyžadovat od uživatele informace ohledně užitých předmětů ochrany. Kolektivní správce totiž přerozdělí také ty získané příjmy, které nejsou adresné a opravdu se to i děje. Tento postup je ke škodě spravedlivému rozdělování a naplnění práva na odměnu za užití autorského díla či jiného předmětu ochrany. Zákon tak de facto ulehčuje práci jednak samotným kolektivním správcům, ale také uživatelům, pro které neexistuje žádná povinnost konkretizovat užitá předměty ochrany, pokud je k tomu kolektivní správce nevyzve, a tudíž si tak mnohem více svou činnost zjednodušují. V praxi se velice často stává, že sám pracovník kolektivního správce po uživateli (provozovateli) nevyžaduje přesnou konkretizaci užitých předmětů ochrany a jen se spokojí s náležitostmi nezbytnými pro výpočet výše celkové platby uživatele. Ta je následně rozdělena podle rozúčtovacích řádů, které neidentifikovatelné příjmy rozdělují.

Nositel majetkových práv, který není kolektivním správcem zastupován, je povinen, podobně jako u povinné kol. správy, přihlásit se k evidenci, pokud by chtěl získat odměny za užití jeho předmětů ochrany (§101 odst.10. AZ). Vychází se s myšlenky, že kolektivní správce může v podstatě plnit své povinnosti pouze k těm nositelům práv, kteří jsou mu známi. Nezastupovaný nositel práva tak má splnit další ze zákonných požadavků, pokud by chtěl, aby jeho právo na odměnu za užití jeho díla bylo naplněno. Pokud bychom však toto ustanovení měli vykládat ve prospěch především nositele práva, mělo by se také vykládat extenzivně. Extenzivním výkladem dojdeme k závěru, že kolektivní správce by měl být povinen vyplácet odměny všem identifikovatelným nositelům. Je už jedno, jak je konkrétní nositel práva identifikován, zda-li z identifikace uživatele, či plátce. I v těchto případech by vybrané příjmy měly být vyplaceny nositeli, byť se k evidenci nepřihlásil a zastupován není.

Jak jsem již nastínil v předešlé kapitole věnované vztahům kolektivních správců k nositelům a uživatelům předmětů ochrany, byl novelou Autorského zákona č. 81/2005 Sb. zásadně upraven § 100 a doplněn o odstavce 5 a 6. (Ve znění novely č. 216/2006 Sb.) Novelou byla kasuisticky zakotvena pravidla pro stanovení výše odměn. Odstavcem šestým bylo doplněno:

Při uzavírání smluv podle odstavce 1 písm. h) se přihlédne zejména k

- a) tomu, zda k užití předmětu ochrany dochází při výkonu podnikání nebo jiné hospodářské činnosti,*
- b) přímému či nepřímému hospodářskému nebo obchodnímu prospěchu, který uživatel získá z užití či v souvislosti s užitím předmětu ochrany,*
- c) charakteru a specifickým místa nebo regionu, ve kterém dochází k užití předmětu ochrany,*
- d) účelu, způsobu, rozsahu a okolnostem užití předmětu ochrany.*

Cílem těchto změn bylo již zmiňované posílení uživatelů předmětů ochrany a zabránění možného zneužívání monopolního postavení kolektivních správců. Existují názory, které považují za nepřijatelné, přihlížet při výpočtu odměn k majetkovému prospěchu uživatele⁸⁰, neboť je věcí podnikatelského rizika každého žadatele, zda-li se mu užití předmětů ochrany vyplatí či nikoli. Tento názor sdílím rovněž, ovšem pouze, jde-li o užití předmětů ochrany na akcích, které

⁸⁰ Tůma P. Právní rádce č. 1/2004, kriticky k novele Autorského zákona

jsou výdělečné. Rovněž nesouhlasím s tím, že by svůj majetkový prospěch (zisk) z pořádané akce musel uživatel kolektivnímu správci oznamovat. Nutnost změny a doplnění ve výpočtech výše odměn zcela jistě vytanuly z praxe a z nedůkladné aplikace zásady přiměřenosti jednotlivými správci⁸¹.

8. oddíl: *Mediace*

Z právní povahy smluvního vztahu mezi kolektivními správci a uživateli předmětů ochrany vyplývá, že strany mohou při vyjednávání navrhopvat podmínky a ujednání smlouvy, pokud by nebyly v rozporu se zákonem a jinými právními předpisy. Vztah mezi těmito stranami je rovný a každá ze stran je při uzavírání hromadných popř. kolektivních smluv vázána pouze právními předpisy.

Je jasné, že v mnoha případech vyjednávání dochází k častým neshodám a kontraktace mezi stranami se tak stává velmi obtížnou. Autorský zákon proto pro usnadnění kontraktace kolektivních nebo hromadných smluv legálně zakotvuje institut zprostředkovatele, jakožto mediátora mezi dvěma stranami. Z toho je také patrné, jak důležitý význam zákonodárce přikládá vztahům mezi kolektivními správci a uživateli předmětů ochrany. V Autorském zákoně je tento institut upraven v § 102 nazvaném Zprostředkovatelé kolektivních a hromadných smluv. Právní úprava před účinností Autorského zákona č. 121/2000 Sb. institut zprostředkovatelů neznala. V naší právní úpravě je dokonce tento institut pojímán rozsáhleji, co se týče působnosti zprostředkovatelů, než je běžně upravován v zemích EU.

Tento postup výslovně umožňuje směrnice 93/83/EHS ve vztahu ke kabelovému přenosu, avšak tento institut se jeví vhodným využívat i v jiných případech, kdy zprostředkovatel může pomoci k uzavírání předmětných smluv. Zprostředkovatele jmenuje Ministerstvo kultury z řad nezávislých odborníků. Strany tak mají právo a nikoli povinnost si daného mediátora zvolit. Pouze tehdy, nedohodnou-li se strany na konkrétní osobě zprostředkovatele, určí jej ministerstvo. Zprostředkovatelé jsou zapsáni ve veřejně přístupném seznamu zprostředkovatelů. Předmětem činnosti zprostředkovatelů je pomáhat při

⁸¹ Viz Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže sp. zn. S 68/97 ze dne 27.3.1997, dle kterého stanovení rozdílných podmínek při stejném plnění na úkor uživatelů předmětů ochrany je považováno za zneužívání monopolního postavení ze strany kolektivního správce.

vyjednávání stran, mohou také předkládat své vlastní návrhy. Za svou činnost má zprostředkovatel nárok na odměnu a na náhradu nutně vynaložených nákladů. Podle § 102 odst. 5. platí legální domněnka přijetí zprostředkovatelova návrhu, pokud se strany k návrhu mediátora nevyjádří do třiceti dnů od předložení zprostředkovatelova návrhu.

V dnešní době je institut zprostředkovatele využíván značně, i když a v seznamu zprostředkovatelů na internetových stránkách ministerstva kultury ČR jsou zapsáni jen dva zprostředkovatelé. Podle zákonodárce by tento institut měl preventivně působit proti zneužití postavení kolektivních správců. Lze jej proto při potížích spojených s uzavíráním kolektivních nebo hromadných smluv doporučit ve spojení s dalšími právními nástroji⁸².

9. oddíl: Vztahy kolektivních správců k zahraničí

Kolektivní správce neplní svou zákonnou povinnost zastupovat nositele majetkových práv jen vůči českým občanům. Svou povinnost vykonává také vůči občanům zahraničním a osobám bez státní příslušnosti. Tyto vztahy jsou běžně upraveny tzv. recipročními smlouvami, jež zajišťují a usnadňují právní vztahy mezi našimi uživateli a cizími autory, popř. jinými nositeli práv. Jednotliví kolektivní správci uzavírají tyto reciproční smlouvy se zahraničními kolektivními správci, kteří zastupují své nositele práv ke stejným nebo podobným předmětům ochrany.

Podle AZ vykonává kolektivní správce svou činnost většinou samostatně a nemůže se nechat dále pro výkon činnosti zastoupit. Z tohoto pravidla však existují dvě výjimky upravené v § 97 odst. 5 AZ.

V odstavci 5 § 97 AZ jsou upraveny dva případy, ve kterých může kolektivní správce pověřit zastupováním při výkonu jím kolektivně spravovaných práv jinou osobu. Toto ustanovení je nezbytné právě zejména z hlediska recipročních smluv uzavíraných s kolektivními správci vykonávajícími správu v různých zemích. Reciproční smlouvy umožňují, aby např. český uživatel hudebních děl získal přístup k celosvětovému repertoáru jen prostřednictvím kolektivního správce se

⁸² Kontaktní adresy na zprostředkovatele lze obdržet přímo v samostatném oddělení autorského práva na Ministerstvu kultury ČR.

sídlem v ČR⁸³. To znamená, že např. cizí autor je tak chráněn i u nás a za jeho užití na našem území mu náleží autorskoprávní odměna. Podmínkou samozřejmě je, že tento cizí autor je ve své zemi také zastupován. Tamější kolektivní správce je oprávněn vykonávat svou činnost jen na svém území a proto se nechá zastoupit kolektivní správcem státu, ve kterém dochází k užití předmětů ochrany. Tak je tomu naopak ve vztahu k našim autorům a jiným zastoupeným nositelům práv, jež jsou hráni, resp. jejich díla jsou užívána v zahraničí.

Autorský zákon stanoví, že zastupování nositelů práv při výkonu jejich práva se musí dít za rovných podmínek u všech zastupovaných. To platí ovšem bezvýtku také o zastupování zahraničních nositelů majetkových práv. Právním nástrojem k tomu jsou již zmiňované reciproční smlouvy. Cizí nositelé práv zastupovaní kolektivním správcem požívají stejné zacházení, jaké se poskytuje nositelům práv sdruženým v osobě kolektivního správce, resp. občanům toho kterého státu. Důležité z hlediska rozličných hospodářských podmínek je chápání rovnosti v zastupování také v tom smyslu, že na užití předmětů ochrany zahraničních nositelů práv se uplatňují stejné sazby odměn a způsob rozdělování je také stejný jako při užití předmětů ochrany domovských nositelů práv. Je nerozhodné, že v jiných státech se za užití chráněných předmětů platí jiné ceny.

Vyšší tarify uplatňované v jednom státě, na rozdíl od nižších tarifů v jiném státě, nejsou zneužitím monopolu, neboť mohou odpovídat výlučnosti práv, rozsahu poskytnutých práv, hodnotě repertoáru a služeb poskytovaných kolektivním správcem a kupní síle uživatelů v tom kterém státě⁸⁴. V konečném výsledku však obvykle nositel práva obdrží ze zahraničí menší částku, než která by se za stejné užití vybrala v tuzemsku. Je to dáno také administrativní náročností a transakčními náklady spojenými s vedením evidence zahraničních nositelů apod..

Kolektivní správci jsou vázáni řadou mezinárodních smluv upravujících povinnosti při správě majetkových autorských práv a autorských práv obecně. S tím souvisí rovněž řada organizačních povinností kladených na kolektivního správce týkajících se právě evidence děl a informací.

Pro zjednodušení a sjednocení celé mezinárodní úpravy byly pro jednotlivé druhy práv vypracovány vzorové smlouvy. Pro provozovací práva smlouva

⁸³ Důvodová zpráva k aut. Zákonu č. 121/2000 Sb.

⁸⁴ Důvodová zpráva k Aut. zákonu č. 121/2000 Sb.

společnosti CISAC (Mezinárodní konfederace společností autorů a skladatelů), pro mechanická práva smlouva spol. BIEM (Mezinárodní úřad společností spravující práva k mechanickému zaznamenávání a reprodukcí hudebních děl). CISAC – The International Confederation of Societies of Authors and Composers - funguje hlavně za účelem zefektivnění a zlepšení ochrany práv autorů. K lednu roku 2004 CISAC reprezentuje a zastupuje 209 organizací zabývajících se kolektivní správou a to v 109 zemích po celém světě. CICAS tedy chrání více než 2 mil. autorů různých druhů děl z oblastí hudby, literatury, filmu, grafiky a apod.. Její aktivity jsou zaměřeny na zlepšení pozice autorů a na zlepšení pozice kolektivních správců. Se stále rostoucím významem internetu a globalizace se CISAC významněji zaměřuje také na pomoc a servis kolektivním správcům⁸⁵.

S rozvojem technologií spojených s masovým užíváním chráněných děl bez ohledu na hranice státu a s integracemi států je třeba hledat nová východiska a řešení. V oblasti kabelového a satelitního vysílání se již vychází z pravidla obsaženého ve Směrnici EHS 93/83⁸⁶. To říká, že souhlas k celosvětovému užití dává kolektivní správce, z jehož území začíná sdělovací řetězec k satelitu.

Problematikou šíření chráněných děl po internetu se zabývá také světová organizace duševního vlastnictví WIPO ve svých dvou smlouvách a) o autorském právu b) o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (tzv. internetové smlouvy). V podstatě je úprava šíření děl po internetu založena na udělení souhlasu kolektivního správce pro celý svět, což je ve svém důsledku opakem principu uzavírání recipročních smluv, založených na principu vzájemnosti a zastupování. Bude tedy nezbytnou povinností zákonodárců celou tuto záležitost upravit.

⁸⁵ zdroj: www.cisac.org

⁸⁶Směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se práva autorského a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu.

Kapitola III.: Užití chráněných statků prostřednictvím rozhlasových či televizních přijímačů v ubytovacích zařízeních

1. oddíl: Kolize s mezinárodními smlouvami, jimiž je ČR vázána

Zákon č. 81/2005 Sb., jenž nabyl účinnosti dnem vyhlášení, tj. dne 23. února 2005, novelizoval doposud nezměněný Autorský zákon č. 121/2000 Sb.⁸⁷. Zmiňovaná novela v podobě zákona č. 81/2005 Sb. do značné míry mění ustanovení týkající se výkonu kolektivní správy. Vydání této novely doprovázelo dosti zdoluhavé legislativní řízení, jež do značné míry ovlivňovali nejrůznější lobby v poslanecké sněmovně Parlamentu ČR zástupci uživatelů předmětů ochrany, kdy mělo být účelem především zkvalitnění a větší vyvážení postavení těchto uživatelů ve srovnání s nositeli práv autorských. Je možné se současně domnívat, že mezi okolnostmi vzniku novely byla rovněž jistá nespokojenost nad výkonem činností některých kolektivních správců a rovněž nad tehdy dozorovou činností Ministerstva kultury. Nicméně však podle názoru právní doktríny novela obsahuje ustanovení, která jsou v rozporu s mezinárodním právem a rovněž právem komunitárním.

Jedná se o tzv. vyjmutí přenosu rozhlasového a televizního vysílání z výlučného majetkového práva autorů, kdy tato výjimka byla zavedena ve prospěch provozovatelů hotelů a jiných ubytovacích zařízení⁸⁸.

Nejkontroverznějším ustanovením se touto novelou stalo ustanovení § 23 Autorského zákona, konkrétně doplnění tohoto paragrafu o větu druhou a třetí:

"Za provozování rozhlasového a televizního vysílání se podle § 18 odst. 3 nepovažuje zpřístupňování díla pomocí přístrojů technicky způsobilých k příjmu rozhlasového a televizního vysílání ubytovaným v rámci poskytování služeb spojených s ubytováním, jsou-li tyto přístroje umístěny v prostorách určených k soukromému užívání ubytovanými osobami. Za provozování rozhlasového a televizního vysílání se podle § 18 odst. 3 rovněž nepovažuje zpřístupňování díla pacientům při poskytování zdravotní péče ve zdravotnických zařízeních."

Novela Autorského zákona zákonem č. 81/2005 Sb. vzešla z iniciativy poslanců a vyvolala mnoho námitek právnické veřejnosti, ba dokonce podání

⁸⁷ Zákon ze dne 21. ledna 2005, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

⁸⁸ Senát výjimku rozšířil rovněž pro zdravotnická zařízení.

výzvy Komise evropských společenství, jakožto „vládního orgánu“ EU. Kritické tohoto novelizovaného ustanovení poukazují, že toto je v rozporu se zaručenými majetkovými právy autorů, a že tímto ustanovením dochází v českých právních předpisech ke stanovení výjimky, ve smyslu omezení rozsahu práv ve prospěch provozovatelů hotelů a jiných ubytovacích služeb.

Každý občan ČR má na území České republiky ústavně zaručené hospodářské právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost, tedy včetně poskytování ubytování. Hospodařit se svým majetkem přitom může bez dalšího. Hospodaří-li však s cizím majetkem, který mu nepatří, je povinován získat k tomu oprávnění od vlastníka⁸⁹. Přitom pod slovesem „hospodařit“ je potřeba chápat především slovo „podnikat“, či vykonávat činnost, která vede k dosažení zisku. Využívá-li tedy někdo k dosažení svého zisku majetek třetí osoby bez oprávnění, dopouští se tak do jisté míry protiprávního jednání. Užívat bez oprávnění vlastníka jeho věci lze ospravedlnit v zásadě jen ve výjimečných případech a za okolností, děje-li se tak ve veřejném zájmu a jen ve zvláštních případech. Užívání vlastnictví jiného by tak mělo být vykládáno vždy restriktivně ve prospěch tohoto vlastníka, do jehož práv je zasahováno.

Autora autorského díla ve smyslu definice stanovené v předpisech práva duševního vlastnictví je nutné především považovat jakožto za nositele práv. Jednak se jedná o práva osobnostní a jednak o práva majetková. Autor je oprávněn své dílo mimo jiné užít. Podrobným rozbořením § 12 odst. 4 Autorského zákona lze dojít k závěru, že pojem užití díla je potřeba vykládat a chápat jako veřejné užití díla. Autorskoprávně tedy nelze jednoznačně problematiku provozování rozhlasového a televizního vysílání v hotelových pokojích porovnávat či vykládat pouze v souvislosti s pojmem veřejný či soukromý, jak se mnohdy děje. Mnohem významnějším aspektem je aspekt využití samotného díla autora s cílem získat s takového užití hospodářský prospěch, např. zvýšení konkurenceschopnosti při poskytování hotelových služeb. V odborných kruzích bylo namítáno, že ustanovení věty druhé § 23 autorského zákoníku je v rozporu s řadou mezinárodních smluv upravujících práva a povinnosti osob⁹⁰.

⁸⁹ Teleg, I. : Právo autorské na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla /stanovisko pro OSA/

⁹⁰ Jedná se zejména o Bernskou úmluvu o ochraně literárních a uměleckých děl, vyhlášenou ve sbírce zákonů pod č. 133/1980 Sb.; Všeobecnou úmluvu o autorském právu, vyhlášenou ve sbírce zákonů pod č. 134/1980 Sb.; Smlouvou světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském, vyhlášená pod č.

Z hlediska aplikace právních předpisů na našem území je velice významné, jaký pramen práva tato oprávnění poskytuje. Jedná se o mezinárodní smlouvy upravující práva a povinnosti osob. Všechny tyto mezinárodní smlouvy jsou svou povahou smlouvy upravující základní práva a povinnosti osob, k jejichž ratifikaci dal souhlas Parlament ČR a jsou pro Českou republiku závaznými. Tedy ve smyslu čl. 10 Ústavy České republiky jsou tyto smlouvy součástí právního řádu ČR a při jejich aplikaci mají kolizní přednost před aplikací normy stanovené v zákoně, tedy před zákonem.

Především lze vycházet z Bernské úmluvy z roku 1971⁹¹. Byť je tato mezinárodní úmluva staršího data, přiznává již autorům stejná základní práva jako nově přijaté a ratifikované mezinárodní smlouvy a předpisy ES. Článek 11 bis upravující veřejné šíření zní :

(1) Autoři literárních a uměleckých děl mají výlučné právo udílet svolení:

(i) k vysílání svých děl rozhlasem či televizí nebo k jejich veřejnému sdělování jakýmikoliv jinými prostředky sloužícími k bezdrátovému šíření znaků, zvuků nebo obrazů;

(ii) k jakémukoliv veřejnému sdělování po drátě nebo bezdrátově díla vysílaného rozhlasem či televizí, uskutečňuje-li toto sdělování jiná organizace než původní;

(iii) k veřejnému sdělování díla vysílaného rozhlasem či televizí tlapačem nebo jakýmkoliv jiným obdobným zařízením k přenosu znaků, zvuků nebo obrazů.

(2) Zákonodárstvím států Unie se vyhrazuje, aby stanovila podmínky výkonu práv uvedených v odstavci 1, avšak účinnost těchto podmínek bude přísně omezena na státy, které je stanovily. V žádném případě nesmějí být na újmu osobních práv autora ani na újmu práv autora na přiměřenou odměnu, kterou určí, není-li dohody, příslušný státní orgán.

(3) Není-li opačného ujednání, nezahrnuje svolení udělené podle odstavce 1 tohoto článku svolení k pořízení záznamu díla vysílaného rozhlasem či televizí pomocí zařízení sloužícího k záznamu zvuků nebo obrazů. Zákonodárstvím států Unie se však vyhrazuje, aby upravila režim efemérních záznamů pořizovaných rozhlasovou či televizní organizací vlastními prostředky a pro své vlastní vysílání. Tato zákonodárství mohou rovněž dovolit

33/2002 Sb.m.s.; Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví, která je přílohou 1C k Dohodě o zřízení světové obchodní organizace, vyhlášení pod č. 191/1995 Sb.

⁹¹ Vyhlášená ve sbírce zákonů pod číslem 133/1980 Sb., jako VYHLÁŠKA ministra zahraničních věcí ze dne 8. července 1980.

úschovu těchto záznamů, pokud mají výjimečnou dokumentární povahu, v úředních archivech.

Český Autorský zákon tak brání autorům udělit jiné osobě oprávnění k výkonu autorova majetkového práva dílo užít, a to konkrétně majetkového práva autorského na sdělování autorského díla veřejnosti, jde-li o práva na provozování rozhlasového televizního vysílání autorského díla.

Pro úplný výklad není tedy rozhodné stanovit, co znamená „sdělování díla veřejnosti“, ale spíše posoudit, zda-li omezení autorova práva je či není legální a legitimní.

Zasahovat do práv člověka (autora) lze jen ve výjimečných případech a pokud možno v co nejmenší míře. Vykládat pojem „sdělování veřejnosti“ je nutné vykládat v souvislosti s mezinárodními úmluvami⁹². Jinými slovy, je-li příjem určen širokému publiku (třebaže jde jen o jednoho hosta v hotelovém pokoji), za účelem dosažení zisku, je dílo určeno komukoliv z veřejnosti⁹³. Hoteliér totiž poskytuje své služby veřejnosti! Osobou, která si k užití autorských děl musí vyžádat svolení autora, je tedy tento hoteliér. To, že ubytovaní z řad veřejnosti přijímají vysílání v soukromí, tedy např. v hotelovém pokoji, není z hlediska autorského práva irrelevantní. Pro jasnější či jednodušší objasnění nám může pomoci příklad užívání hudby na veřejných WC ve městech či v taxi.

Provozovatel takového veřejného WC nebo taxi mnohdy pouští pro uživatele z reproduktorů hudbu. Jen stěží si lze představit intimnější či více soukromější prostředí, než –li WC. Taxi rovněž člověk nesdílí s cizími osobami, pomínu-li řidiče. Provozovatel však za takové pouštění hudby svým „klientům“ odvádí autorské odměny vybírané kolektivním správcem. Jinými slovy řečeno, pro užití hudby na svých záchodcích musí mít svolení nositele majetkových práv autorských.

Je ke škodě věci, že žádná mezinárodní smlouva ani jiný právní předpis nedefinuje pojem sdělování díla veřejnosti. Patrně proto, aby poskytnutím pevné definice nedocházelo k obcházení práv nositelů.

Existují názory, že uživatelem ve smyslu Autorského zákona není samotné hotelové zařízení, které vlastní televizní přijímače a tyto umístilo do svých hotelových pokojů, aby je mohli hosté užívat, ale že těmito uživateli jsou právě

⁹² Viz poznámka pod čarou č. 79

⁹³ Ubytovaná osoba

jenom hoteloví hosté. Tento názor nesdílím, neboť se domnívám, že tito hoteloví hosté jsou už jen konečnými spotřebiteli, po kterých autor nemůže vyžadovat žádnou odměnu, podobně jako po účastnících veřejné produkce. Hoteliéra lze chápat jako konečného uživatele, který dál zakoupené vysílání nabízí prostřednictvím TV a rozhlasu v hotelových pokojích svým hostům. Host poté samoobslužným způsobem dílo užívá jako spotřebitel. Hoteliér platí za to, že zvyšuje svým hostům komfort v bydlení. Dělá to proto, aby přilákal mimo jiné více klientů. Činí tak za účelem hospodářského prospěchu, byť nepřímého.

Podobně jako nakladatel platí nemalé částky za vydání díla (licenci), aby poté knihu někdo koupil a nakladatel profitoval z prodeje těchto knih. To, že vybaví své pokoje televizemi či rádií, je jeho vlastní podnikatelský záměr.

Zákonem stanovená výjimka ve prospěch provozovatelů hotelů tak není přípustná. Přípustnost výjimek je rovněž upravena v mezinárodních smlouvách⁹⁴ a v zásadě znamená, že

1. Mohou být užity jen ve určitých zvláštních případech (*certain special cases*).
2. Nesmí být v rozporu s obvyklým využíváním díla (*do not conflict with a normal exploitation of the work*).
3. Nesmí být na újmu oprávněným zájmům autora, nezpůsobují neospravedlnitelnou újmu oprávněným zájmům autora (*do not prejudice the legitimate interests of the author*).

Podle mého názoru lze výkladem těchto výjimek dospět k závěru, že výjimky omezující autora nesmí sledovat hospodářský prospěch uživatele.

2. oddíl: Kolize s *acquis communautaire*

Podobně jako rozpor s ustanoveními mezinárodních smluv, lze tento rozpor nalézt rovněž v právu Evropského společenství.

Dne 22. května 2001 nabyla účinnosti směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů práva autorského a práv s ním souvisejících v informační společnosti /dále též informační směrnice/. Dle Smlouvy o založení Evropského společenství článku 249, ve znění upraveném Niceskou

⁹⁴ Čl. 10 Smlouvy WIPO o právu autorském, jedná se o tzv. test o třech krocích, které musí být splněny, aby byly výjimky přípustné.

dohodou a Aktem o podmínkách přistoupení České republiky k Evropské unii /dále jen Smlouva SES/⁹⁵, jsou Evropský parlament, Rada či Rada a Komise oprávněny vydávat mimo jiné směrnice, které jsou závazné pro každý stát, kterému jsou určeny, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba formy a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům. Směrnice, jakožto typický pramen sekundárního práva EU je právní normou, kterou jsou členské státy povinny tzv. recipovat či implementovat v rozsahu určeném.

Teprve až úplnou recepcí či implementací obsahu směrnice do vnitrostátního práva členského státu dojde k úplné aplikaci směrnice⁹⁶. Vnitrostátní orgány pak používají tyto formy implementace (zákony, nařízení apod.), nikoli však směrnici samu.

Bezprostřední aplikace směrnice přichází v úvahu jen výjimečně, jakožto možné *nepřímé sankce Evropského soudního dvora*, jestliže členský stát řádně směrnici neprovede (o tom viz níže). Dle tohoto systému uskutečňování komunitárního práva je pak členský stát porušující svou povinnost provést směrnici zavázán poskytnout jednotlivcům práva obsažená ve směrnici přímo, bez použití špatně provedené normy vnitrostátního práva (zákona).

Zákonem č. 81/2005 Sb. byl novelizován Autorský zákon č. 121/2000 Sb. ustanoveními, která jsou v rozporu s právem ES, konkrétně s již zmiňovanou směrnicí 2001/29/ES. Dle názoru Komise ES je ustanovení § 23 Autorského zákona vyjímající hotelové pokoje z povinnosti požádat o svolení užití autorských děl prostřednictvím televizních a rádiových přijímačů v rozporu s ustanovením informační směrnice, konkrétně s článkem 3 upravujícím právo na sdělování děl veřejnosti a právo na zpřístupňování veřejnosti jiných předmětů ochrany. Článek 3 odstavec 1 informační směrnice zní:

Členské státy poskytnou autorům výlučné právo povolit nebo zakázat jakékoli sdělování jejich děl veřejnosti, po drátě či bezdrátovými prostředky, včetně zpřístupňování jejich děl veřejnosti takovým způsobem, že členové veřejnosti mohou mít k nim přístup z místa a v čase podle své individuální volby.

Dále článek 3 informační směrnice stanoví, že právo uvedené v prvním odstavci se nevyčerpá žádným aktem sdělování veřejnosti nebo zpřístupňováním veřejnosti. Zde je zachycena jedna z charakteristických vlastností nehmotných

⁹⁵ Smlouva SES je vyhlášena pod číslem 44/2004 Sb. m. s.

⁹⁶ Tichý, Arnold, Svoboda, Zemánek, Král – Evropské právo, 2. vydání

statků mající význam i v souvislosti s užíváním (druhotným) předmětů ochrany. Jedná se o tzv. potenciální ubiquitu⁹⁷, tj. schopnost nehmotného statku být kdykoliv a na jakémkoliv místě současně i následně vnímán a užíván neomezeným počtem subjektů bez újmy na podstatě či funkci nehmotného statku, lidově řečeno se „neopotřebuje“.

Informační směrnice mimo jiné provádí mezinárodní smlouvy, resp. závazky uložené Evropskému společenství, jakožto signatáři mezinárodních smluv. Jde především o Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o autorském právu a Smlouvu Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech. Proto by ani prameny práva ES neměly být nikdy v rozporu s těmito mezinárodními smlouvami, pokud je ES podepsala.

Jak tyto mezinárodní smlouvy vykládají pojem „sdělování veřejnosti“ jsem již zmínil výše. Druhotným použitím autorských děl přenášením vysílání do hotelových pokojů dochází ke sdělování těchto děl ubytovaným. Mezinárodní úmluvy nikde nezmiňují, že by povolení udělené autorem vysílateli stanice zahrnovalo rovněž povolení k užití při sdělování veřejnosti⁹⁸. Podle právního stanoviska generálního advokáta, pokud je příjem určený širokému publiku, pravděpodobně za účelem zisku, slyší dílo a jeho sdělení veřejnosti nová část přijímací veřejnosti⁹⁹. Proto dle sdělení Komise ES majitel hotelu, který přenáší vysílání do jednotlivých pokojů, provádí „sdělování veřejnosti“¹⁰⁰.

3. oddíl: Odpovědnost ČR za neprovedení směrnice

Podle mých zjištěných informací chystá Evropská komise, jakožto ochránkyně práva ES, žalobu proti ČR na odstranění nesouladu vnitřní normy s právem ES. Prozatím byla podána výzva ministru zahraničí s žádostí o vysvětlení v rámci tzv. předžalobního jednání mezi Komisí ES a ČR. Evropská Komise zkoumá, zda-li nedošlo k porušení základních smluv ES. Má-li Komise za to, že členský stát porušil právo Společenství, podá po uskutečněním předběžného řízení žalobu proti tomuto státu u Evropského soudního dvora podle čl. 226. Dle tohoto článku 226 Smlouvy ES:

⁹⁷ Z lat. *ubique*, všude

⁹⁸ Viz čl. 11bis Bernské úmluvy

⁹⁹ Viz stanovisko generálního advokáta ve věci C-293/98 odstavec 20.

¹⁰⁰ Výzva Komise ES – porušení Smlouvy č. 2005/4430

Má-li Komise za to, že členský stát nesplnil povinnost, která pro něj z této smlouvy vyplývá, vydá o tom odůvodněné stanovisko poté, co umožní tomuto státu podat vyjádření.

Nevyhoví-li tento stát stanovisku ve lhůtě stanovené Komisí, může Komise předložit věc soudnímu dvoru.

Dle Komise ES povinností, kterou ČR porušila, ve smyslu výše citovaného článku 226 Smlouvy ES, je povinnost stanovená v článku 249, druhém odstavci Smlouvy ES, provést směrnici.

Evropský soudní dvůr po podané žalobě zjistí, zda-li došlo k porušení Smlouvy ES ze strany ČR. Dojde-li ESD k závěru, že ČR skutečně Smlouvy ES porušila, učiní neprodleně veškerá opatření, aby došlo k zastavení porušování práva ES a uloží členskému státu učinit nápravná opatření. Nebude-li ani poté ČR respektovat rozhodnutí ESD, vydá ESD druhý rozsudek na návrh Komise, kde může uložit ČR povinnost uhradit paušální částku či penále, jejichž výši stanoví Komise vzhledem k povaze okolnostem¹⁰¹.

V konečném důsledku může dojít rovněž k tzv. nepřímé sankci, tj., že bude neprovedená část směrnice aplikována přímo mimo vnitrostátní pramen práva.

Od doby, kdy Komise ES vyzvala ČR k podání vyjádření, uběhlo již téměř 12 měsíců. Ve výzvě Komise ES poskytla Vládě ČR dvouměsíční lhůtu k podání vyjádření. Vyjádření Vlády ČR se mi bohužel nepodařilo získat, avšak soudě podle toho, že Komise připravuje žalobu, bylo vyjádření Vlády ČR patrně nevyhovující či nebylo podáno vůbec.

Je na škodu samotných autorů a jiných nositelů práv autorských a práv souvisejících, že je celá záležitost dosti zdlouhavá. Právní jistotě a samotné pověsti EU to nepomáhá. Administrativní rozsah je i v této věci typickým příkladem efektivity a rychlosti ES.

Novelou Autorského zákona č. 216/2006 Sb. ze dne 26. dubna 2006 nedošlo ke zrušení ustanovení části § 23 Autorského zákona. Patrně tak Parlament ČR pragmaticky vyčkává na samotné rozhodnutí ESD. Dle důvodové zprávy k novele Autorského zákona č. 216/2006 Sb. je tato novela a samotný Autorský zákon plně harmonizován s právem ES.

¹⁰¹ Viz. článek 228 Smlouvy ES

4. oddíl: Příčiny legalizace bezplatného užití předmětů ochrany v hotelových pokojích

V této části mé práce si dovoluji nastínit možné příčiny vzniku výše uvedeného stavu. V průběhu doby před 22. únorem 2005 kolektivní správci vybírali v souladu se zákonem odměny i za užívání televizních a rádiových přijímačů v hotelových pokojích. Odměny, které vybírali, však byly značně nepřiměřené. Hoteliéři se právem domáhali odstranění tohoto problému a usilovali o snížení sazeb odměn u samotných kolektivních správců, avšak marně. Situace došla až tak daleko, že hotelová lobby prosadila poslaneckou novelu č. 81/2005 Sb., která nerozumně vyňala užití autorských děl na hotelových pokojích pomocí přístrojů technicky způsobilých k příjmu rozhlasového a televizního vysílání z povinnosti za takovéto užití požadovat svolení (tedy odvádět odměny kolektivním správcům).

Pokud by kolektivní správci přistoupili na jednání se zástupci hotelů a sazby a způsob vybírání upravili, nemuselo dle mého názoru dojít k situaci, jaká je dnes. Náklady ČR na obhajobu před ESD jistě nebudou malé. Na druhou stranu bude jistě namístě danou situaci ve vztahu k ES jednou provždy vyřešit.

Domnívám se, že stížnostmi mnohých hoteliérů, že musí odvádět odměny kolektivním správcům za všechny pokoje v hotelu, i když např. kapacita hotelu je využívána pouze jen na 10%, byly v mnohém opodstatněné. Důraznějším dohledem Ministerstva kultury či Úřadu na ochranu hospodářské soutěže se mohlo těmto nepříjemnostem předejít. Nyní nezbývá, než očekávat rozhodnutí ESD v dané věci. Konečné rozhodnutí se však předpokládá v řádu několika let¹⁰².

Finanční dopad v neprospěch nositelů práv však mělo zavedení novely 81/2005 Sb. značný, kdy např. dle sdělení předsedy dozorčí rady OSA přineslo zákonné zproštění povinnosti platit autorskoprávní odměny za užití v hotelových pokojích až několik desítek milionů korun za rok 2005¹⁰³. I tak však OSA prokázal nárůst objemu vybraných odměn – inkasa za užití repertoáru OSA v porovnání s předchozími roky až na celkovou částku 575 434 000,-Kč.

¹⁰² Viz Ročenka OSA 2005

¹⁰³ Tamtéž

Kapitola IV.: Organizace vykonávající kolektivní správu v ČR

1. oddíl: Úvod

Jak jsem se zmínil v části věnované obecné úpravě institutu kolektivní správy, pro výkon činnosti kolektivního správce je potřeba státního souhlasu, tzv. oprávnění k výkonu kolektivní správy. Pro udělení této licence je potřeba splnit mimo jiné všechny zákonné podmínky stanovené v § 98 Autorského zákona. Oprávnění k výkonu kolektivní správy uděluje Ministerstvo kultury ve správním řízení. Žadatel má po splnění veškerých zákonných podmínek na udělení oprávnění právní nárok. Ministerstvo však může při rozhodování o udělení licence využít procesního institutu správního uvážení, jehož výsledek by však měl být řádně odůvodněn.

Kolektivní správu práv vykonává na našem území několik kolektivních správců, každý pro jiné předměty ochrany. Ti již tuto činnost vykonávali za účinnosti minulé právní úpravy. Po nabytí účinnosti Autorského zákona č. 121/2000 Sb. jsou oprávnění nabytá dle staré úpravy považována za oprávnění k výkonu kolektivní správy dle nového Autorského zákona č. 121/2000 Sb.. Toto upravují přechodná ustanovení § 106 odst. 7 Autorského zákona, jež stanoví:

„oprávnění k výkonu hromadné správy udělená podle dosavadních předpisů se považují za oprávnění ke kolektivní správě práv podle tohoto zákona. Obsah a rozsah těchto oprávnění uvede ministerstvo do souladu s tímto zákonem a vydá příslušným osobám do 90 dnů od nabytí účinnosti tohoto zákona oprávnění nová.“

Ministerstvo tak učinilo a v současné době vykonává činnost kolektivního správce pět organizací. Vydáním nových oprávnění tak přestal panovat nejistý stav, kdy podle některých nebylo dost dobře jasné, co jaká organizace vykonává a zda-li je k tomu vůbec oprávněna.

Je pravdou, že v současné době probíhá před soudem sporné řízení týkající se rozsahu oprávnění kolektivního správce Dilia a OOA-S, kdy si každý z těchto správců osobuje určitá práva kolektivně spravovat. V případě kolektivního správce DILIA se jedná o žalobu proti rozhodnutí správního orgánu (Ministerstva kultury ČR), dle kterého byla ve smyslu ustanovení § 98 odst. 5 a odst. 6 písm. c) Autorského zákona zamítnuta žádost DILIA ze dne 1.4.2005 o udělení oprávnění

k výkonu kolektivní správy k dílům výtvarných autorů obrazové složky zvukově obrazového záznamu, který nemá povahu audiovizuálního díla, tj. scénografů, architektů, kostýmních výtvarníků a jiných výtvarníků¹⁰⁴.

Jen pro úplnost uvádím, že Ministerstvo kultury ČR zamítlo žádost DILIA právě z důvodu a povahy monopolního výkonu kolektivní správy v ČR. Autorský zákon totiž stanoví, že Ministerstvo neudělí oprávnění k výkonu práva, jestliže již takové totožné právo již spravuje jiná osoba – jiný správce. V daném konkrétním sporu Ministerstvo kultury ČR zamítlo žádost DILIA z důvodu existence jiného kolektivního správce vykonávajícího kolektivní správu práv výtvarných autorů, a to právě Ochranné organizace autorské – Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektura a obrazové složky audiovizuálních děl /OOA-S/.

V zemích EU existují různé právní formy kolektivního správce od občanských sdružení, přes státní organizace až po osoby soukromého práva. § 97 Autorského zákona upravuje náležitosti, které musí splňovat kolektivní správce. Novelou Autorského zákona č. 261/2006 Sb. došlo ke zpřesnění pojmu nepřímého sdružování nositelů práv, když za takové nově Autorský zákon chápe sdružování prostřednictvím třetích osob. Mám za to, že tato doslovná úprava jen dala za pravdu právní doktríně, která právní pojem nepřímé sdružování vykládala jako sdružování prostřednictvím třetí osoby, nejčastěji zastupujícími agenturami.

V současnosti ochranné organizace autorské vykonávající kolektivní správu práv existují jako občanská sdružení, dle zákona č. 83/1990 Sb. ve znění zákona č. 342/2006 Sb..

Jak vyplývá z důvodové zprávy k Autorskému zákonu, princip sdružení nejlépe vyhovuje zásadě účasti zastupovaných nositelů práv na demokratickém řízení kolektivního správce a rozhodování o rozdělování vybraných odměn, jakož i o jiných významných otázkách, valnou hromadou všech zastupovaných nositelů práv¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Rozhodnutí Min. Kultury ČR ze dne 30.12.2005, č.j. 5361/1/2005

¹⁰⁵ Důvodová zpráva k zák. č. 121/2000 Sb. Autorský zákon

V další části této práce se zmíním o všech kolektivních správcích, kteří disponují zmíněným oprávněním Ministerstva kultury ČR

2. oddíl: Jednotliví kolektivní správci

§ 1 INTERGRAM

1. Oprávnění k činnosti

Prvním z pěti vykonavatelů kolektivní správy v ČR je občanské sdružení INTERGRAM – Nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů se sídlem: Na Poříčí 27, 110 00 Praha 1.

K výkonu kolektivní správy pro svou oblast činnosti je sdružení INTERGRAM oprávněno na základě rozhodnutí Ministerstva kultury ČR ze dne 22. 3. 2001 pod č.j. 3209/2001. Společnost INTERGRAM byla založena dne 15. 5. 1990.

2. Nositelé práv zastupování INTERGRAMem

INTERGRAM zastupuje výkonné umělce a výrobce zvukových a zvukově obrazových záznamů ve výkonu majetkových práv, která jim vyplývají z Autorského zákona, a to především tím, že za výkonné umělce a výrobce záznamů poskytuje oprávnění k výkonu práva užití jejich umělecké výkony a záznamy a vybírá od uživatelů odměny. Dle čl. III odst. 1) stanov společnosti INTERGRAM se členem společnosti může stát každá fyzická osoba, která je občanem České republiky, nebo má trvalé bydliště na území České republiky, je výkonným umělcem ve smyslu Autorského zákona či nahrává zvukové nebo zvukově obrazové záznamy, které se veřejně užívají ve smyslu ustanovení Autorského zákona. Za výkonného umělce se podle Autorského zákona považují osoby, jež vytvořily umělecký výkon. Z povahy věci jimi mohou být pouze osoby fyzické.

Autorský zákon uvádí ve svém ustanovení § 67 odst. 1 demonstrativní výčet osob, které jsou považovány za výkonné umělce. Jsou jimi herci, zpěváci,

hudebníci, tanečníci, dirigenti, sbormistři, režiséři nebo jiné osoby, které hrají, zpívají, recitují, předvádí nebo jinak provádí umělecké dílo včetně výtvorů tradiční lidové kultury. Z toho vyplývá, že tyto osoby mohou být zastupovány společností INTERGRAM, jen pokud provádí umělecké dílo. Zákon stanoví z tohoto pravidla jednu výjimku ve prospěch artistů. Ti jsou považováni za výkonné umělce, aniž by prováděli umělecké dílo.

Dle ustanovení § 75 odst. 2. AZ se za výrobce zvukového záznamu považuje fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost poprvé zaznamená zvuky výkonu výkonného umělce či jiné zvuky, nebo jejich vyjádření, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba. Je důležité si uvědomit, že za výrobce zvukového záznamu není považován výrobce gramodesek, „cédéček“, či jiných nosičů, na kterých je zachycen umělecký výkon. Tyto osoby jsou považovány za výrobce kopií zvukových záznamů. Za výrobce zvukově obrazového záznamu se dle ustanovení § 79 odst.2. AZ podobně považuje fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost poprvé pořídí zvukově obrazový záznam, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba.

Podle bodu 3 článku 3 stanov společnosti INTERGRAM se za členy společnosti považují také tzv. Kolektivní členové společnosti, jimiž jsou dosavadní členové společnosti, kteří INTERGRAM založili tj. IFPI ČR¹⁰⁶ a tyto profesní organizace: Herecká asociace, Svaz autorů interpretů, Umělecké sdružení ARTES, Unie profesionálních zpěváků ČR, Unie orchestrálních hudebníků ČR a Společnost koncertních umělců, člen AHUV. Zajímavostí u těchto Kolektivních členů společnosti je to, že jejich členství je založeno přímo stanovami a k jejímu vzniku tak není zapotřebí uzavření smlouvy o zastupování, jako je to potřeba u výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů.

3. Pravidla rozúčtování odměn

INTERGRAM vybírá odměny za užití předmětů ochrany od uživatelů a rozděluje je dle svého rozúčtovacího řádu mezi výkonné umělce a výrobce. V případech, kdy je výběr odměn prováděn společně pro výkonné umělce i výrobce, platí zásadně, že podíl výkonných umělců činí 50% a podíl výrobců rovněž 50% vybraných odměn. Tam, kde se odměny náležející výrobcům dále dělí

¹⁰⁶ Viz www.ifpi.cz

mezi výrobce zvukových záznamů a výrobce zvukově obrazových záznamů, platí, že podíl výrobců zvukových záznamů činí 50 % a výrobců zvukově obrazových záznamů 50 %. Rozúčtovací řád občanského sdružení INTERGRAM je umístěn také na webových stránkách této společnosti (www.intergram.cz), což je chvályhodné. Zákon nestanoví povinnost rozúčtovací řady zveřejnit¹⁰⁷, společnost INTERGRAM tak činí pro uživatele čistě ze své iniciativy a lze ji za to přidat velké plus.

Základním principem pro přerozdělování odměn je počet užitých minut. Ve srovnání s rozúčtovacím řádem OSA je tento mnohem přehlednější. Veškeré vybrané příjmy rozděluje do dvou skupin na tzv. identifikovatelné a neidentifikovatelné příjmy.

Podle rozúčtovacího řádu INTERGRAM lze mnohem jasněji zjistit, jak jsou rozdělovány příjmy neadresné (neidentifikovatelné). V případě výkonných umělců jsou tyto příjmy rozděleny z 85% všem výkonným umělcům (evidováni u spol. INTERGRAM) a z 15% speciální skupině tzv. umělcům "seniorům", kteří obdrželi na základě návrhu profesních organizací cenu Senior Prix. Společnost INTERGRAM tak nezvýhodňuje pouze některé zastupované, ale rozděluje veškeré „neznámé“ příjmy všem. Nerozlišuje tzv. zastupované a tzv. členy, jako je to u OSA. (Za zmínku by v této souvislosti stálo uvážení, zda-li OSA neporušuje ustanovení § 100 odst. 1 písm. d) Autorského zákona. Toto ustanovení říká, že kolektivní správce je povinen zastupovat nositele práv za stejných podmínek.)

Jak už jsem se zmínil výše, INTERGRAM rozlišuje při rozdělování vybraných odměn, zda-li jde o umělce, či výrobce. Podobný postup, jako pro umělce, existuje také pro rozdělování odměn za užití zvukových popř. zvukově obrazových záznamů. V případě neidentifikovatelných příjmů se tyto rozdělí poměrně k výši identifikovatelných příjmů. Při přerozdělování odměn nositelům práv je nutno také neopomenout režijní srážky, které slouží na chod společnosti, a na které má každý kolektivní správce nárok přímo ze zákona (§ 100 odst. 3 AZ). Výše režijních srážek se liší, zda-li jde o umělce či výrobce a dále pak, zda-li jde o identifikovatelné či neidentifikovatelné příjmy. Podle měřítka dosažených vybraných odměn je kolektivní správce INTERGRAM druhým největším hned po OSA.

¹⁰⁷ AZ stanoví pouze povinnost předložit rozúčtovací řád MK ČR k žádosti o udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy dle § 98 odst. 3.

§ 2 DILIA – divadelní a literární agentura

Rozhodnutím Ministerstva kultury ČR o udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy majetkových autorských práv č.j. 10690/97 ze dne 1.10.1997, č.j. 380/1/2001 ze dne 5.11.2001, č.j. 380/2/2001 ze dne 10.7.2002, č.j. 6860/2003 ze dne 6.5.2003, č.j. 380/2001 ze dne 3.6.2005 a rozhodnutí č.j. 5361/2005 ze dne 30.12.2005 bylo společnosti DILIA uděleno oprávnění k výkonu kolektivní správy majetkových práv autorských pro práva povinně kolektivně spravovaná (§ 96 AZ) a dále pro práva dobrovolně kolektivně spravovaná.

DILIA povinně kolektivně spravuje tato majetková práva:

- a) právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu díla literárního, dramatického, hudebně dramatického, choreografického, pantomimického, audiovizuálního, děl výtvarných autorů AVD, scénické hudby a dabingového díla na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu přenesením jeho obsahu pomocí přístroje na nenahraný nosič takového záznamu (§ 96 odst.1 písm. b. 3 AZ);
- b) právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu díla literárního a jiného díla uměleckého a díla vědeckého včetně díla kartografického a výtvarného na podkladě grafického vyjádření jeho přenesením pomocí přístroje ke zhotovování tiskových rozmnoženin na jiný hmotný podklad, a to i prostřednictvím třetí osoby (§ 96 odst. 1 písm. a) bod 4 AZ);
- c) právo na přiměřenou odměnu za pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla literárního, dramatického, hudebně dramatického, choreografického, pantomimického, audiovizuálního, děl výtvarných autorů AVD, scénické hudby a dabingového díla, zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam (§ 96 odst. 1 písm. b) AZ);
- d) právo na užití kabelovým přenosem díla literárního, dramatického, hudebně dramatického, choreografického, pantomimického, audiovizuálního, děl výtvarných autorů AVD, scénické hudby a dabingového díla (§ 96 odst. 1 písm. c) AZ)¹⁰⁸.

Tato povinně kolektivně spravovaná práva jsou ve většině případů právy na odměnu za (mechanická práva). DILIA však není oprávněna až na jednu výjimku

¹⁰⁸ www.dilia.cz

dané odměny od uživatelů vybírat. K tomuto je oprávněn za DILIA Ochranný svaz autorský, který pouze dané odměny vybere a následně je převede na účet DILIA. Ta je dále sama rozúčtovává. Výjimka, jež opravňuje společnost DILIA k vybírání odměn, se týká odměn za zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu díla literárního a jiného díla uměleckého a díla vědeckého včetně díla kartografického a výtvarného na podkladě grafického vyjádření jeho přenesením pomocí přístroje ke zhotovování tiskových rozmnoženin na jiný hmotný podklad, a to i prostřednictvím třetí osoby (§ 96 odst. 1 písm. a) bod 4 AZ). Jde tedy o povinně kolektivně spravované práva podle písm. A) výše.

Vedle povinně kolektivně spravovaných práv je DILIA oprávněna spravovat některá majetková práva dobrovolně, tzn. na základě smluv o zastupování uzavřenými s nositeli majetkových práv. Ministerstvo udělilo společnosti DILIA oprávnění k výkonu kolektivní správy v rozsahu zejména k těmto dobrovolně spravovaným majetkovým právům:

- a) právo na provozování díla literárního, dramatického, hudebně dramatického, choreografického, pantomimického a scénické hudby ze záznamu a přenos takového provozování (§20AZ),
- b) právo na vysílání díla literárního, dramatického, hudebně dramatického, choreografického, pantomimického, audiovizuálního, děl výtvarných autorů AVD, scénické hudby a dabingového díla rozhlasem či televizí (§ 21 AZ),
- c) právo na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla literárního, dramatického, hudebně dramatického, choreografického, pantomimického, audiovizuálního, děl výtvarných autorů AVD, scénické hudby a dabingového díla (§23AZ),
- d) právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla literárního, dramatického, hudebně dramatického a vědeckého zaznamenaného na zvukový záznam (§ 16 AZ),
- e) provozování děl dabingových režisérů, jsou-li zároveň (spolu)autory mluvené složky audiovizuálních děl v jiném jazyce, ze zvukového záznamu a práva na přenos takového záznamu,
- f) právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny děl literárních, dramatických, hudebně dramatických, choreografických a pantomimických, jakož i dalších uvedených ve výše zmíněných rozhodnutích Ministerstva kultury ČR.

Oblast dobrovolné kolektivní správy nemá jednotlivé sazby autorských odměn upraveny ustanovením zákona ani prováděcím předpisem. Záleží tedy na samotném kolektivním správci, jak si upraví výši a způsob výpočtu sazeb za takovéto užití. Odměny za vysílání díla literárního, dramatického, hudebně dramatického, audiovizuálního apod. jsou hrazeny jednotlivými televizními a rozhlasovými stanicemi přímo DILIA. Ta je potom přímo rozdělí nositelům práv. Výše autorských odměn je stanovena hromadnou smlouvou, uzavřenou mezi DILIA a rozhlasovou nebo televizní stanicí a v souvislosti se sazebníkem, který zpravidla tvoří nedílnou součást příslušné hromadné smlouvy. Právě u vyjednávání ohledně sazebníků odměn dochází k nejčastějším rozporům mezi kolektivními správci a televizními nebo rozhlasovými stanicemi.

§ 3 GESTOR

Asi nejméně známým a významným kolektivním správcem na našem území je občanské sdružení GESTOR – ochranný svaz autorský se sídlem : Štítkova 1/233, Praha 1. Tento kolektivní správce má v podstatě omezen rozsah své činnosti pouze na výkon kolektivní správy pro výtvarný obor, a to pouze pro jedno právo. Zajišťuje finanční vypořádání, tedy právo autorů při opětném prodeji originálu jejich děl ve smyslu ustanovení § 24 Autorského zákona. Právní forma kolektivního správce Gestor je občanské sdružení registrované u Ministerstva vnitra ČR a k výkonu kolektivní správy je oprávněn na základě vydaného rozhodnutí Ministerstva kultury ČR z roku 2002, č.j. 5106/2001. Toto právo Gestor spravuje jako povinně spravované, tudíž ani autoři výtvarníci ani jiný kolektivní správce nemůže toto právo na území ČR spravovat.

Pro účely uplatnění práva podle odstavce 1 § 24 Autorského zákona se originálem díla uměleckého rozumí zejména originální obraz, kresba, malba, koláž, tapiserie, rytina, litografie či jiná grafika, socha, keramika, autorský šperk, fotografie nebo autorská rozmnoženina, která je podle zvyklostí považována za originál¹⁰⁹. Právo na odměnu se nevztahuje na díla architektonická, díla užitého umění a na rukopisy spisovatelů a skladatelů.

¹⁰⁹ Viz www.gestor.cz

Podmínkou je, že prodávající vykonává svou činnost jako podnikání. Výše odměny pro autora originálu je stanovena v sazebníku odměn v bodě 1 v příloze k Autorskému zákonu¹¹⁰. Autor originálu díla uměleckého nemá nárok na odměnu v případě soukromých zcizení.

Autorský zákon ukládá prodávajícímu povinnost odvádět odměny dvakrát ročně kolektivnímu správci GESTOR. V oznámení podávanému kolektivnímu správci GESTOR musí prodávající označit a konkretizovat originál a uvést skutečnou prodejní cenu. Prodávající je rovněž ze zákona povinen umožnit příslušnému kolektivnímu správci nahlížet v nezbytném rozsahu do účetních knih a jiných dokumentů prodávajícího.

V tomto případě se jedná o povinně kolektivně spravované právo autora na odměnu z opětovného prodeje originálu uměleckého díla tzv. „droit de suite“, neboli slušné vypořádání.

§ 4 OOA-S

OOA-S, Ochranná organizace autorská - Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl, je posledním z kolektivních správců, které disponuje s oprávněním Ministerstva kultury ČR. Sdružení OOA-S sídlí na Masarykově nábřeží 250.

Členem OOA-S se může stát každý autor výtvarných či architektonických děl či jeho dědicové, a to na základě smlouvy o zastupování. Za autory děl výtvarného umění jsou považováni např. malíři, sochaři, grafici, fotografové, ilustrátoři, ale také tvůrci audiovizuálních děl jako jsou střihači, kameramani, scénografové a jiní. OOA-S vykonává jak povinnou tak dobrovolnou správu majetkových práv.

¹¹⁰ Nově se výše odměny dle sazebníku v příloze AZ stanoví pevně procentní sazbou v závislosti na prodejní ceně originálu díla uměleckého.

Na internetových stránkách je stručně vyjádřen způsob uplatnění autorských práv ve vztahu k OOA-S následovně:

Způsob uplatnění autorských práv	výkon provádí	týká se práv	právní titul zastoupení	nositel práv je
kolektivní správa práv	kolektivní správce	pouze práva povinně kolektivně spravovaná	na základě pouhé přihlášky k evidenci	Nečlen OOA-S
kolektivní správa práv	kolektivní správce	pouze práva povinně kolektivně spravovaná	na základě smlouvy	člen, má právo zasahovat do chodu OOA-S
smluvní zastoupení nad rámec povinné kolektivní správy	kolektivní správce	výlučná autorova práva dle sjednaného rozsahu	dobrovolně, na základě zvláštní smlouvy	člen, má právo zasahovat do chodu OOA-S
samostatný výkon práv autorem	autor	výlučná autorova práva		

OOA-S vykonává svou činnost kolektivního správce na základě uděleného oprávnění Ministerstvem kultury ČR ze dne 3.3.2005, č.j. 7751/2003.

§ 5 OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním

1. Úvod

Posledním, nejznámějším a největším kolektivním správcem na území ČR je OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním. Ze všech pěti kolektivních správců má Ochranný svaz autorský nejširší okruh činnosti a dokonce svou činností působí také vůči uživatelům jiných předmětů ochrany, než jsou díla hudební. Působí tedy do značné míry univerzálně (především v oblasti vybírání odměn).

Nového oprávnění dle AZ OSA získal dne 28.2.2001 rozhodnutím č. 4449/2001. Toto rozhodnutí pak následně nabylo právní moci dne 1. 3. 2001. Rozhodnutím Ministerstva kultury ČR č.j. 1306/2003 ze dne 30.1.2003 bylo OSA - Ochrannému svazu autorskému pro práva k dílům hudebním rozšířeno toto oprávnění k výkonu kolektivní správy o další dvě práva.

Ve svých stanovách se OSA hlásí k ochrannému svazu autorskému k dílům hudebním, který byl založen v roce 1919, který byl jedním ze zakládajících členů

Mezinárodní konfederace autorských ochranných společností CISAC a Mezinárodní organizace pro ochranu práv k mechanickým záznamům děl BIEM. Samotný začátek OSA byl typicky český. Dne 9. října 1919 deset hudebních autorů a nakladatelů zvolilo devět funkcionářů a z desátého se stal - řečeno dnešními slovy - výkonný ředitel. Z tak malého množství členů se dnes OSA rozšířil a je největším kolektivním správcem u nás, který zastupuje několik tisíc tuzemských a zahraničních autorů. Po celou dobu své existence OSA prošel několika právními formami (lidové družstvo, s.r.o.) a mnohokrát musel dokazovat svou právní subjektivitu. Vždy hlavně záleželo na politické moci ve státě, jakým směrem se bude OSA ubírat, a bude-li vykonavatelem státní moci ve veřejném zájmu¹¹¹.

OSA - Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním je občanským sdružením ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, registrovaným u Ministerstva vnitra ČR pod č.j. II/s-OS/1-29 038/96-R.

Jako právnická osoba má přiděleno IČ: 63839997 a působí jako nezisková organizace. OSA však nevyvíjí svou činnost ve veřejném zájmu, jak by se mohlo na první pohled zdát. Je soukromou organizací, kterou si založili sami autoři, aby byli schopni lépe a efektivněji kontrolovat užití svých děl, za která jim ze zákona náleží odměna. Celá činnost OSA je tedy hlavně naplňováním zájmů soukromých osob.

To, že svou činností přispívá také k naplňování veřejného zájmu, je dáno povahou své činnosti, kdy OSA legálně umožňuje uživatelům těžit se z plodů umění. Stát si tak ponechal vliv jen ve formě ministerského dohledu, při kterém dbá hlavně o to, aby bylo chráněno autorské právo jako jedno ze základních lidských práv. OSA je tedy plně soukromoprávním subjektem, a proto za své závazky odpovídá celým svým majetkem, přičemž jeho členové ani zastupovaní za splnění jakýchkoli závazků OSA vůči třetím osobám neručí¹¹².

¹¹¹ Viz kapitola I., 2. oddíl této práce

¹¹² čl 11 Stanov OSA

2. Předmět činnosti

Oprávnění k činnosti je základní a nutnou podmínkou k tomu, aby OSA mohl vykonávat svou činnost v daném rozsahu. Neexistuje však žádná sankce pro případ, že svou působnost OSA překročil

Na základě § 106 odst. 7 AZ vydalo Ministerstvo kultury ČR rozhodnutí, ve kterém nově uděluje OSA oprávnění k výkonu kolektivní správy majetkových práv autorů a jiných nositelů práv dle § 95 AZ k dílům hudebním s textem či bez textu a jiným autorským dílům podle Autorského zákona. Jak jsem již uvedl, toto rozhodnutí je vedeno po číslem 4449/2001 a je ze dne 28.2.2001. Ministerstvo ve svém rozhodnutí o udělení oprávnění takto obecně vymezenou oblast dále specifikuje a rozděluje na povinně kolektivně spravovaná práva a dobrovolně kolektivně spravovaná práva.

I. Práva povinně kolektivně spravovaná podle § 96 Autorského zákona:

- právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu přenesením jeho obsahu pomocí přístroje na nenahraný nosič takového záznamu. Zjednodušeně jde o práva na odměnu za kopírování hudby pro osobní potřebu na nenahraný nosič záznamu např. CD-R,
- právo na přiměřenou odměnu za pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam,
- právo na užití kabelovým přenosem děl hudebních s textem či bez textu s výjimkou děl hudebně dramatických (viz DILIA).

II Práva dobrovolně kolektivně spravovaná podle autorského zákona:

- právo na rozmnožování a rozšiřování zvukových záznamů hudebních děl s textem či bez textu a zvukově obrazových záznamů, pokud jde o jejich hudební složku, podle § 13 a 14 AZ,
- právo na zpřístupňování hudebních děl s textem či bez textu způsobem, že kdokoliv k nim může mít přístup v místě a čase podle své vlastní volby, zejména počítačovou sítí dle § 18 odst. 2 AZ,

- tzv. provozovací práva k dílům (právo na nedivadelní provozování a přenos provozování hudebních děl s textem či bez textu, živě či ze zvukového záznamu, a ze zvukově obrazového záznamu dle § 19 a 20 AZ,
- vysílací práva k dílům (práva na vysílání hudebních děl s textem či bez textu rozhlasem či televizí dle § 21 AZ,
- práva na provozování rozhlasového či televizního vysílání hudebních děl s textem či bez textu podle § 23 AZ.

Rozsah oprávnění k výkonu dobrovolně kolektivně spravovaných práv byl rozšířen z popudu OSA rozhodnutím č.j. 1306/2003 ze dne 30. 1. 2003 o další práva, tj. o

- právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny hudebního díla s textem či bez textu zaznamenaného na zvukový či zvukově obrazový záznam dle § 15 AZ,
- právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny hudebního díla s textem či bez textu zaznamenaného na zvukový či zvukově obrazový záznam dle ustanovení § 16 AZ.

Poslední dvě jmenovaná práva nebyla obsažena v oprávnění ze dne 28. 2. 2001, avšak OSA tyto práva vykonával. Výkon těchto práv svěřili zastupování nositelé OSA smlouvou o zastupování. Rozšířením oprávnění byly ujasněny vztahy OSA zejména s veřejnými knihovnami.

Tato dobrovolně spravovaná práva jsou spravována smluvně, lhostejno zda hromadnou, kolektivní, či individuální smlouvou. V případě dobrovolné správy práv zahraničních autorů se tak děje na základě recipročních smluv.

S poukazem na institut automatického účinku hromadné smlouvy na smluvně nezastupované autory je třeba zdůraznit, že takto nově získané licence se na takováto ustanovení nevztahovala, avšak novelou Autorského zákona č. 216/2006 Sb. byl institut automatického účinku hromadné smlouvy rozšířen i na licence k půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla a k půjčování takových záznamů a dále k zpřístupňování díla zahrnujícímu i zhotovení rozmnoženiny zveřejněného díla knihovnou jednotlivcům ze strany veřejnosti na požádání podle § 18 odst. 2 Autorského zákona pro účely výzkumu a soukromého studia. Licence odpovídající právu na pronájem originálu nebo rozmnožení hudebního díla však ve výčtu § 101 odst. 9 Autorského zákona obsažena není.

Seznam práv, na která se vztahuje automatický účinek hromadné smlouvy je obsažen v § 101 odst. 9 a je vymezen taxativně. Před účinností novely č. 216/2006 Sb. se nedalo ani extenzivním výkladem dospět k závěru, že se hromadné smlouvy na pronájem či půjčování hudebních děl vztahovaly automaticky i na nezastupované autory. To ve svém důsledku vytvářelo stav, kdy byli sami pronajímatelé a půjčovatelé nuceni stále rozlišovat mezi zastupovanými a nezastupovanými nositeli práv. Provozovatelé knihoven, archívů a podobných zařízení byli proto nuceni uzavírat s nezastoupenými nositeli práv licenční smlouvy individuálně. Novelou tak byly vyslyšeny požadavky knihoven a odborné veřejnosti, když došlo k rozšíření práv rozsahu práv paragrafu 101 odst.9 o práva k půjčování a zpřístupňování děl jednotlivcům.

Jak vyplývá z povahy kolektivní správy, hlavním předmětem činnosti OSA je v souladu s Autorským zákonem vybírat odměny za užití autorských děl a příjmy z vydání bezdůvodného obohacení svým jménem na účet zastupovaných¹¹³. Tyto jsou následně rozděleny dle rozúčtovacího řádu nositelům majetkových práv. Z vybraných příjmů jsou však strženy režijní částky na úhradu účelně vynaložených nákladů na chod sdružení. – tzv. provozní náklady. Výši režijní srážky částky stanoví dozorčí rada a její aktuální výše pro konkrétní užití je pravidelně zveřejňována v informačním Zpravodaji OSA. Část těchto stržených prostředků putuje do tzv. rezervního fondu, který slouží jako zdroj peněžních prostředků pro případné reklamace vyúčtování. Pokud by se totiž zastupovanému nositeli práv nezdálo vyúčtování správné, má právo podat námitky v co nejkratší době po obdržení tiskopisu o rozúčtování. Pokud by námitky nositele práv byly důvodnými, budou mu dodatečně vyplaceny odměny právě z rezervního fondu. Kolektivní správce je ze zákona povinen vytvářet rezervní fond z vybraných odměn a případných příjmů z bezdůvodného obohacení.

3. Vztahy nositelů majetkových práv autorských k OSA

Vztah nositelů majetkových práv k OSA je upraven ve stanovách tohoto sdružení a rozlišuje tři typy nositelů práv. Členové, smluvně zastoupení nositelé a smluvně nezastoupení nositelé práv, se kterými se je OSA nucen ze zákona

¹¹³ Stanovy OSA, čl.10.2

vypořádat, pokud se u něj přihlásili k evidenci. Přihlášení se k evidenci znamená prokázání právního nároku odevzdáním tzv. ohlášek na díla, kterých se nárok týká. Ohlášky musí splňovat veškeré náležitosti stanovené Ochranným svazem autorským¹¹⁴. V případě veřejného provozování je nositel práva povinen předložit také seznam uskutečněných produkcí s uvedením data, místa konání a pořadatele veřejné produkce. V seznamu musí být také uveden výčet užitých skladeb k jednotlivým produkcím.

Příslušný kolektivní správce přihlíží při rozdělování a vyplácení odměn či příjmů z vydaného bezdůvodného obohacení, které vybral při výkonu povinné kolektivní správy, pouze k takovým nositelům práv, jejichž jiná práva k týmž předmětům ochrany, popřípadě k týmž druhům děl kolektivně spravuje na základě smlouvy, nebo kteří se u něj za tímto účelem přihlásili k evidenci. Takto zákon stanoví nutnou podmínku nositele práva přihlásit se k evidenci, pokud se nechce nechat zastoupit kolektivním správcem a chtěl by získat odměny za užití svých děl. V případě práv povinně kolektivně spravovaných si odměny sám sjednat s uživateli nemůže. Dle § 100 odst. 1 písm.a) je kolektivní správce povinen s péčí řádného hospodáře, odborně a v rozsahu uděleného oprávnění zastupovat každého nositele práv při výkonu jeho práva, které ze zákona kolektivně spravuje, a k tomu navíc podle písmene d) zastupovat nositele práv za rovných podmínek.

Zákon u této povinnosti kolektivního správce nestanoví, kdy a za jakých podmínek má příslušného nositele majetkových práv zastupovat a o jakého nositele práv jde. Dle písmene a) § 100 AZ je kolektivní správce povinen zastupovat každého při výkonu práva, které ze zákona kolektivně spravuje.

Jde tedy o případ povinné kolektivní správy a na nositele majetkových práv, který neuzavřel s kolektivním správcem smlouvu o zastupování se v tomto případě hledí jako na zastupovaného. Kolektivní správce by tedy neměl při nakládání s právy, které ze zákona spravuje, rozlišovat mezi nositeli majetkových autorských práv. Jak ale vyplývá z rozúčtovacích řádů některých kolektivních správců (rozúčtovací řád OSA nevyjímaje), praxe je poněkud jiná. Při rozúčtovávání odměn kolektivní správci často rozlišují mezi nositeli práv zastoupenými a nezastoupenými. V případě OSA se nelze nezmínit o tzv. režijních srážkách, které slouží ke krytí nákladů na provoz sdružení. Čl. 11.4.

¹¹⁴ Viz příloha této diplomové práce

Rozúčtovacího řádu OSA stanoví srážky na krytí provozních nákladů u nezastupovaných nositelů práv ve výši dvojnásobku srážky autorů zastupovaných. Celkovou výši srážek si stanoví sami členové - autoři na valném shromáždění. Je tedy sporné, zda nerovná výše srážek stanovená pro nezastupované nositele práv je diskriminující či nikoli. OSA tyto rozdílné srážky vysvětluje rozdílnou náročností pro získávání údajů, kdy mnohdy o nezastupovaných autorech neví nic a je nucen pracně a poměrně nákladně potřebné informace získávat. Je otázkou, nač je nezastupovaný nositel práv – autor povinen vyplňovat poměrně rozsáhlou ohlášku, ve které je vše potřebné uvedeno.

Pokud chce být autor zastupován OSA, musí uzavřít s OSA smlouvu o zastupování. Zastupování tak vzniká uzavřením smlouvy s OSA a smlouvy s nositeli práv se liší podle profese, kterou vykonávají. Ve smlouvě o zastupování se rozlišuje, zda-li jde o autora hudby, zhudebněného textu či nakladatele. Dle zákona je OSA povinen převzít za obvyklých podmínek zastoupení každého nositele práv při výkonu jeho práva, pokud o to požádá.

Autor hudby, který by se chtěl nechat zastoupit, požádá o uzavření smlouvy na formuláři vydávaném OSA. Jde vlastně o návrh smlouvy ze strany autora, který je z praktických důvodů formulován pro všechny žadatele stejně. Při vyjednávání podmínek smlouvy o zastupování by však pozice žadatele neměla být nikterak snížena. Pokud chce být autor zastupován, nesmí již být v daném oboru zastoupen a to ani zahraničním kolektivním správcem. Podle našeho právního řádu by tato situace ani nebyla možná, neboť zde neexistuje konkurence. Muselo by se jednat jen o společnost zahraniční. Žadatel dále uvede krátký umělecký životopis a potvrzení o veřejném užití autorova díla.

Za veřejné užití se považuje např. vysílání v rozhlasě či televizi, přednesení skladby na koncertě, zveřejnění na internetu apod. Veřejné užití je třeba doložit : nahrávkou na CD nebo jiném nosiči kopií bukletu, na kterém je autor konkrétní skladby jmenovitě uveden. Musí jít o nosič, který je vydán a prodáván v obchodní síti, nestačí jen tzv. demonahrávka. Užití demonahrávky však může potvrdit např. rozhlasová stanice, která z něj některou skladbu odvysílá, totéž může učinit i pořadatel diskotéky. Nabízí-li autor své skladby k poslechu na své webové

stránce, pak do žádosti uvede přesnou webovou adresu a členské oddělení si ověření provede samo¹¹⁵.

Autor zhudebněného textu k žádosti přiloží na samostatném listu jeden svůj celý text, datovaný a podepsaný.

Pro zdárné uzavření smlouvy musí navíc autor vyplnit alespoň jednu ohlášku svého díla. Každá ohláška je v OSA archivována po celou dobu trvání majetkových práv autora, tj. po dobu 70 let od smrti autora. Ohlášky jsou předtištěny na tvrdém papíru. Do budoucna by stálo za uvážení archivovat ohlášky také v elektronické podobě, podobně jako je to u zaknihovaných cenných papírů. Taková ohláška by tak mohla obsahovat datové stopy např. ve formátu mp3, jež by obsahovaly úryvek nahrávky ohlašované skladby. Pro moderní hudební směry je totiž stále náročnější, ba dokonce nemožné, zapsat danou skladbu do notového zápisu, jak vyžaduje ohláška. Tyto skladby jsou mnohdy založeny více na zvucích, než-li na melodii.

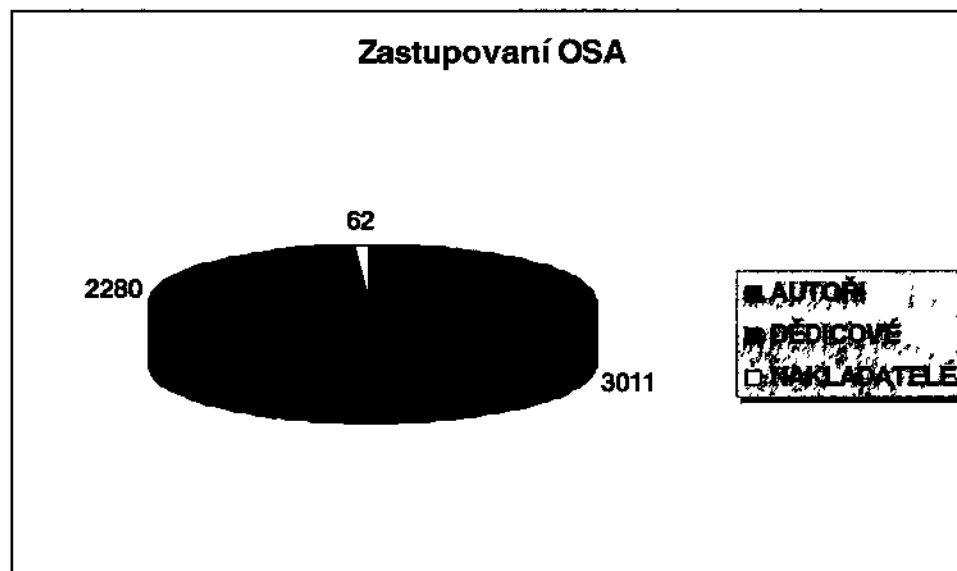
Pokud by se chtěl OSA nechat zastoupit zahraniční autor, musel by splňovat dvě podmínky. Jednak by musel prokázat trvalý pobyt v ČR a jednak by musel k žádosti přiložit písemný souhlas kolektivního správce svého státu se zastupováním OSA.

Autor je nakonec povinen zaplatit registrační poplatek, který v současné době činí 500,- Kč.

Vedle autorů a jejich dědiců se mohou nechat zastoupit také hudební nakladatelé. Nakladatel však musí k formuláři žádosti přiložit licenční smlouvu s nezastupovaným autorem, která potvrzuje, že nakladatel je v celém rozsahu nositelem majetkových autorských práv autora ve smyslu Autorského zákona, tzn., že na základě této licenční smlouvy od autora nabyl alespoň k jednomu dílu veškerá práva uvedená ve smlouvě o zastupování, a to výhradně, na celou dobu autorskoprávní ochrany s právem poskytnout podlicenci alespoň pro území České republiky (§95 odst. 2 písm.c) AZ). K tomuto je hudební nakladatel povinen doložit aktuálním výpisem z obchodního nebo živnostenského rejstříku (originálem nebo ověřenou kopií) sídlo na území České republiky, oprávnění k nakladatelské činnosti a statutární zástupce. I zde musí nakladatel zaplatit jednorázový registrační poplatek, avšak už ve výši 2000,- Kč.

¹¹⁵ www.osa.cz

Dle podané zprávy OSA, která je obsahem ročenky pro rok 2005 je skladba zastupovaných nositelů práv následující:

Zdroj: Ročenka OSA 2005

Je patrné, že největším počtem OSA zastupuje žijící autoři, kdy z celkového počtu zastupovaných ve výši 5353 je tvoří více než polovina, přesně 3011 autorů. Další neméně významnou složkou jsou dědicové po autorech, kteří zdědili majetková práva autorská svých předchůdců, kdy jim tato práva náleží až po dobu 70 let po smrti autora, jenž byl nositelem těchto majetkových práv¹¹⁶. Ani počet 62 nakladatelů není malý v porovnání s malým trhem ČR.

4. Členství v OSA

Zastupovaný autor se může stát členem OSA. Členství v OSA s sebou přináší řadu výhod a zastupovaný autor se může stát členem po splnění dvou podmínek. V první řadě musí zastupovaný autor o členství požádat. Ve stanovách OSA je podrobně popsáno, kdo a za jakých podmínek se může stát členem OSA. Je samozřejmé, že členem OSA se může stát pouze zastupovaný nositel majetkových práv, tj. hudební skladatel, textař, hudební nakladatel a dědic

¹¹⁶ Viz § 27 Aut. zákona

autorských práv. Pro všechny zastupované zájemce o členství platí stejná podmínka být zastupován OSA alespoň po dobu pěti let. Další podmínkou je dosažení určité minimální výše autorských odměn. Výše autorských odměn potřebná k nabytí členství je u skladatelů, textařů a hudebních nakladatelů různá.

U skladatelů je aktuálně stanovena na částku minimálně 60 000,- Kč po čtyři poslední za sebou následující roky vždy, nebo souhrnně 750 000 ,- Kč v období posledních pěti let.¹¹⁷ U hudebních nakladatelů je tato částka zdvojnásobena na 120 000,- Kč, resp. 1 500 000,- Kč. Dědic autorských práv se může stát členem OSA, avšak pod podmínkou vzdání se pasivního volebního práva ve sdružení. O přijetí za člena rozhoduje na návrh dozorčí rady valné shromáždění OSA a noví členové jsou přijímáni každoročně na valném shromáždění OSA s účinností od 1. ledna roku následujícího. Členství v OSA je vázáno ročními členskými příspěvky, jejichž výši stanovuje valné shromáždění a členům jsou strhávány z jejich autorských odměn.

Být členem OSA s sebou nese řadu výhod. Práva člena OSA jsou popsána ve stanovách OSA pod bodem 4.8..

Člen OSA se tak může aktivně podílet na chodu sdružení, účastnit se valného shromáždění, volit a být volen (s výjimkou dědiců autorských práv) do orgánu OSA. Členství zaručuje podílení se na vyúčtování autorských odměn a dalších příjmů v souladu s Autorským zákonem, stanovami, Rozúčtovacím řádem OSA a v souladu s rozhodnutími dozorčí rady přijatými k jejich provedení. Dalším neméně zanedbatelným právem členů (spíše privilegiem) je nárok na finanční kompenzaci hrazenou z fondů zřízených OSA.

Právě na nejrůznější podporu svých členů OSA zřídila Sociální a kulturní fond. Pravidla využívání peněžních prostředků ze Sociálního a kulturního fondu jsou obsažena ve Statutu sociálního a kulturního fondu, jenž je obsažen v příloze č.3 Rozúčtovacího řádu OSA. Účelem fondu je zejména finanční výpomoc členům OSA, kteří se ocitli v tíživé sociální či životní situaci – tzv. sociální fond. Fond slouží také jako výpomoc ve formě kompenzace poklesu příjmů u členů (autorů starších 60 let) – tzv. seniorský fond. Zajímavý účel má tzv. členský fond, jehož peněžní prostředky slouží k finanční kompenzaci všem členům jako vyrovnání

¹¹⁷ Za zmínku stojí, že ještě v roce 2004 byly finanční limity 40 tis., resp. 500 tis pro členství, tj. o 1/3 nižší. Původní limity však zůstávají u autorů vážné hudby, viz bod 4.1. Stanov OSA.

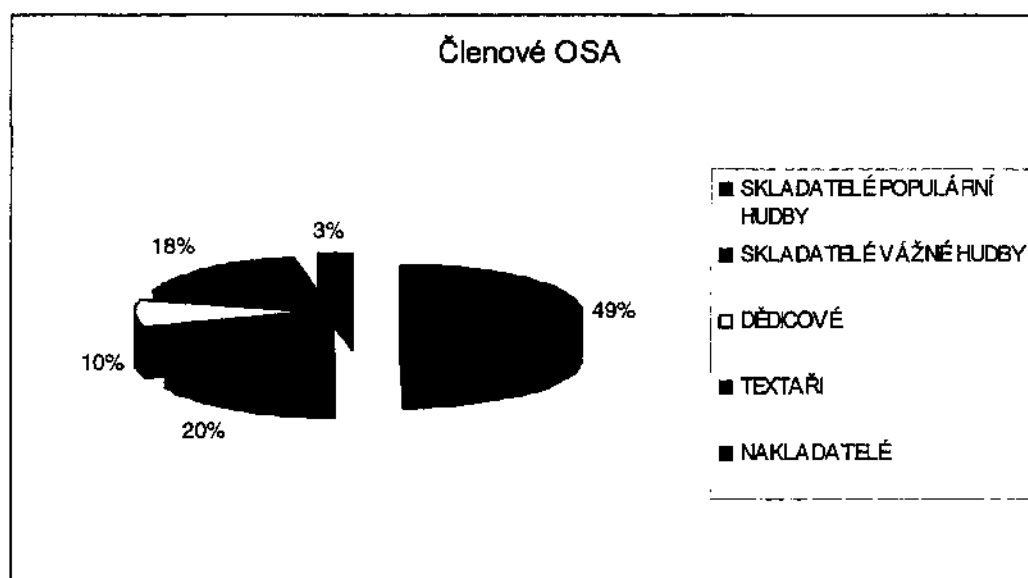
objektivních nepřesností při rozúčtování autorských odměn. Členský fond je také součástí Sociálního a kulturního fondu.

Na členském fondu se podílejí členové OSA – autoři a nakladatelé. Na příspěvek z členského a seniorského fondu je právní nárok. Finančním základem Sociálního a kulturního fondu jsou především příspěvky členů. Plynou však do něj také prostředky z výnosů získaných z vydání bezdůvodného obohacení, výnosy z pokut a také výnosy získané z neadresných příjmů. Na doplňování prostředků Sociálního a kulturního fondu nelze použít individuálně rozúčtovatelné neboli adresné odměny.

Stanovy OSA také upravují ukončení členství v OSA. Členství v OSA zaniká na základě písemného prohlášení člena ke dni v něm uvedeném nebo ke dni jeho doručení do OSA. Tento způsob zániku členství vyplývá ze zásady, že nikdo nemůže být proti své vůli nucen být členem jakéhokoli sdružení. Podle stanov členství také obligatorně zaniká v případě, když tři po sobě následující roky klesnou členům jejich autorské odměny pod hranici dvou třetin stanoveného limitu pro členství. Toto pravidlo neplatí pro členství trvající déle než deset let. Pokud je pro to závažný důvod, může členství ukončit valné shromáždění vyloučením.

Závažným důvodem je především hrubé porušování stanov, rozúčtovacího řádu, oprávněných zájmů OSA či Autorského zákona. Bude-li takové členství zastupovaného nositele práv ukončeno, neznamená to zánik vztahu na základě smlouvy o zastupování. Smlouva o zastupování zůstane nedotčena. V neposlední řadě členství zaniká smrtí člena, uplynutím doby trvání autorských majetkových práv stanovených českým autorským zákonem a konečně ukončením smlouvy o zastupování autorských majetkových práv.

Tabulka znázorňující skladbu členů OSA:

Zdroj: Ročenka OSA 2005

5. Vztahy uživatelů předmětů ochrany s OSA

Jak již bylo řečeno v části věnované kolektivním a hromadným smlouvám, jsou osoby, které z různých důvodů užívají předměty ochrany, povinny opatřit si k užití chráněných předmětů svolení neboli licenci a zaplatit za užití odměnu. České a zahraniční autory hudebních děl s textem či bez textu a další nositele práv při udělování tohoto souhlasu a vybírání autorské odměny zastupuje OSA přímo ze zákona (povinná kolektivní správa) nebo na základě smluv o zastupování autorských majetkových práv (dobrovolná kolektivní správa). U zahraničních autorů a jiných nositelů práv se kolektivní správa vykonává na základě recipročních smluv se zahraničními hudebními ochrannými organizacemi o vzájemném zastupování a ochraně autorských práv zahraničních autorů hudebních děl s textem či bez textu. Pokud chce uživatel užít dílo, jež je chráněno autorským právem a registrováno OSA, je povinen ještě před užitím požádat OSA o svolení k užití. Na základě této žádosti OSA uzavře s uživatelem licenční smlouvu (individuální, kolektivní, hromadnou) a vybere od něj odměnu za užití dle smlouvy. Výši autorské odměny za užití díla sjednává s uživatelem OSA podle sazebníku odměn přijatého dozorčí radou OSA. V sazebníku odměn jsou stanoveny jednotlivé výše odměn, které je uživatel povinen platit v závislosti na druhu užití.

Dle ustanovení § 100 odst. 1 písm. s) je každý kolektivní správce povinen vhodným způsobem umožňujícím i dálkový přístup pro jednotlivé způsoby užití předmětu ochrany zveřejnit návrh výše odměn nebo způsob jejich určení. Podle typu užití rozlišujeme různé uživatele. Všichni tito uživatelé mají společné veřejné užití, popř. zprostředkování veřejného užití děl z repertoáru OSA.

Pakliže provozovatel veřejné produkce bude užívat pouze díla nespadající do repertoáru OSA, nemusí s OSA uzavírat licenční smlouvu a o svolení požádá přímo autora, popř. agenturu zastupující autora.

Zákon přece jen stanoví jednu povinnost pro uživatele neregistrovaných děl. V případě živého hraní (koncert hudební skupiny, tělesa, sólisty) je provozovatel povinen oznámit vždy OSA program produkce s uvedením jmen autorů a názvů děl, která budou provedena. Tuto povinnost má provozovatel vždy splnit nejpozději do 10 dnů před konáním plánované produkce. Zákon nestanoví, jakým způsobem musí být dané oznámení učiněno. Může být provedeno i telefonicky, popřípadě elektronickou poštou, nově oznámením seznamu skladem na online formuláři, tzv. žádost OSA. Pro případ, že tak provozovatel neučiní, zákon stanoví nevyvratitelnou domněnku, že na produkci budou provozována pouze díla autorů, pro které OSA práva na živé provozování hudebních děl spravuje.

Pro samotné vybírání odměn a jejich vyúčtování stanoví OSA odlišné podmínky podle druhů užití děl. Obecně lze druhy užití autorských děl rozdělit do dvou velkých skupin, které jsou zvlášť rozepsány v sazebníku odměn, a na které se uplatňuje odlišný postup při výpočtu výše odměny.

První skupinu tvoří tzv. *veřejné provozování*.

Jedná se o veškeré veřejné užití provozováním živé hudby (koncerty, zábavy) nebo hudby reprodukované (diskotéky). Dále půjde o veřejné produkce, kdy jsou autorská díla zpřístupňována veřejnosti rozhlasovými nebo televizními přijímači vč. počítačů, satelitů, magnetofonů, gramofonů, přehrávačů CD nebo DVD, videorekordérů, videopřehrávačů a jiných podobných přístrojů v hostinských prostorách, obchodních domech, prodejnách, provozovnách k poskytování služeb, letištních a nádražních halách, hotelových halách, hotelových pokojích,

společenských místnostech, penzionech, motelech, ubytovnách, čítárnách, výstavních sálích, galeriích, muzeích, rekreačních střediscích, kempincích, koupalištích, plovárnách, termálních rehabilitačních střediscích, fitness centrech, při veřejném bruslení, v prostředcích hromadné dopravy a v jiných veřejně přístupných prostorách¹¹⁸. Do této kategorie bychom mohli zařadit také užití hudby prostřednictvím sítě internet a jiných obdobných sítí a vysílání hudebních děl televizí či rozhlasem. OSA je dle mého názoru oprávněna požadovat odměny za užití předmětů ochrany i v čekárnách ve zdravotnických zařízeních, jelikož tam nedochází k poskytování zdravotní péče pacientům. Je pravdou, že OSA za užití v čekárnách zdravotnických zařízeních skutečně vybírá odměny. Dle mého názoru by v tomto měla na základě dohody s provozovatelem zdravotnického zařízení ustoupit a žádné odměny nevybírat.

Postup výpočtu odměn je stanoven podrobně v Sazebníku OSA. Autorská odměna je vyjádřena procentní sazbou z hrubých příjmů uživatele spojených s vysíláním (u rozhlasových a televizních stanic) nebo paušální částkou dle druhu užití (např. rozhlas na internetu, kde autorská odměna pro již smluvně zavázaného vysílatele s OSA činí 12.000,- Kč za kalendářní rok). Pro tzv. druhotné veřejné užití typu provozování vysílání v restauracích, pouštění rádia na veřejnosti přístupných prostorách, kdy autorské poplatky za užití již byly jednou hrazeny příslušnou rozhlasovou nebo televizní stanicí, stanoví Sazebník různé výše paušálních částek. Pro televizor umístěný např. v restauraci je stanovena odměna 120 Kč,- na měsíc, pro rozhlasový přijímač nebo přehrávač nosičů je od provozovatele vybírána paušální částka 100 Kč,- za měsíc apod.¹¹⁹

Pro výpočet výše odměny za užití repertoárové hudby na koncertech (živé hraní) a diskotékách se vychází ze součinu kapacity sálu (prostranství) a průměrné výše vstupného. Tento součin tvoří vyměřovací základ, z něhož se procentuálně vypočítá výše autorské odměny.

OSA umožňuje provozovatelům uplatnit nárok na slevu, jestliže provozovatel řádně plní všechny zákonem stanovené povinnosti a povinnosti vyplývající z předchozích smluv s OSA (např. užití hudebních děl se souhlasem OSA, řádné a včasné placení autorské odměny, zasílání hlášení o užitých dílech atd.) Za těchto okolností bude v licenční smlouvě o veřejném provozování hudebních děl

¹¹⁸ Sazebník OSA (reprodukována hudba mimo diskotéky)

¹¹⁹ I zde ceny vzrostly oproti roku 2004 asi o 1/3.

poskytnuta provozovateli sleva podle velikosti obce, v níž se hudební produkce koná (sleva se nevztahuje na užití hudby na hotelovém pokoji). Např. u obcí do 1000 obyvatel bude poskytnuta sleva 20% ze sazebníku odměn. Po splnění podmínek je sleva nárokovatelná. S výjimkou živé veřejné produkce dochází při všech dalších užití k užití autorských děl ze záznamu. Z toho plyne, že vedle OSA mají provozovatelé těchto produkcí, povinnost uzavřít hromadnou licenční smlouvu také s INTERGRAM a platit tomuto kolektivnímu správci odměny dle jeho sazebníku.

Provozovatelé rozhlasového a televizního vysílání dle § 23 mají navíc povinnost uzavřít licenční smlouvu jen s OSA a INTERGRAM. Nově již tak nemusí uživatelé uzavírat smlouvy s DILIA ani OOA-S, jelikož ti pověřili k výkonu kolektivní správy práva na užití děl provozování televizního a rozhlasového vysílání právě OSA s účinností od 1.1.2006. OSA v takovém případě vybírá a rovněž stanoví odměny za DILIA i OOA-S a následně je tomuto kolektivnímu správci převádí.

Druhou velkou skupinou druhů užití tvoří tzv. *mechanická práva*.

Tato práva zahrnují odměny za rozmnožování a rozšiřování rozmnoženin hudebních děl, odměny za rozmnožování děl pro osobní potřebu a odměny za pronájem a půjčování hudebních děl. K tomu jsou s OSA povinni uzavřít smlouvy osoby povinné k platbě zvláštních odměn podle Autorského zákona (§ 25 odst. 2 AZ). Tyto odměny vybírá OSA v rámci výkonu povinné kolektivní správy. Osobami povinnými platit OSA autorské odměny podle zákona jsou:

1. výrobci nebo dovozci přístrojů k zhotovování rozmnoženin zvukových nebo zvukově obrazových záznamů (vypalovačky, audiosystémy, hi-fi komponenty, videorekordéry, DVD rekordéry, přístroje s nahráváním na HDD),
2. výrobce nebo dovozce nenahraných nosičů zvukových nebo zvukově obrazových záznamů (CD-R, CD-RW, DVD-R, VHS, MC, CDROM, HDD apod.) Jen pro ilustraci je současná výše odměny, kterou je výrobce či dovozce povinen platit OSA 2 % z první prodejní ceny bez DPH jednoho prázdného CD.

Tyto osoby dle bodů 1 a 2 jsou současně povinny platit odměny společnosti INTERGRAM. Ustanovení § 25 odst. 5 ukládá těmto osobám povinnost předkládat vždy souhrnně za kalendářní pololetí kolektivním správcům OSA a INTERGRAM statistické údaje rozhodné pro výši odměny.

6. *Struktura OSA*

Člen OSA má právo být volen do orgánů OSA. Orgány OSA jsou podle stanov valné shromáždění, dozorčí rada a představenstvo.

Valné shromáždění

Valné shromáždění je nejvyšším orgánem OSA. Valné shromáždění je oprávněno zejména volit a odvolávat členy orgánů a komisí OSA mimo představenstva, které je voleno dozorčí radou, schvalovat stanovy sdružení, rozhodovat o členských otázkách, schvalování textu vzorové smlouvy o zastupování a jeho změn, schvalování rozúčtovacího řádu a jeho změn. Valné shromáždění si může vyhradit projednání a rozhodnutí jakékoliv otázky patřící do kompetence kteréhokoliv orgánu OSA, považuje-li to za nutné či vhodné. Valného shromáždění se účastní členové OSA, popřípadě další osoby, jež jsou pozvány představenstvem. Řádné valné shromáždění se koná nejméně jednou ročně a je svoláváno představenstvem na návrh dozorčí rady. Na žádost představenstva, dozorčí rady nebo minimálně 20% členů OSA může být svoláno mimořádné valné shromáždění.

Valné shromáždění je usnášeníschopné, je-li přítomno 10% členů a zároveň 10% členů z každé profesní skupiny. Stanovy OSA umožňují, aby bylo valné shromáždění usnášeníschopné, i když se nesejde potřebný počet členů. Podmínkou však je, aby byla na valném shromáždění účastna každá profesní skupina. Toto pravidlo je ryze praktického rázu, neboť v praxi často docházelo tomu, že se na valné shromáždění nedostavovalo potřebné množství členů a rozhodování o zásadních otázkách tak bylo znemožněno. Každý člen disponuje jedním hlasem na valném shromáždění bez ohledu na to, že současně patří k více profesním skupinám. Tak např. skladatel, který je současně textařem bude mít pouze jeden hlas a musí si vybrat v jaké profesní skupině bude své hlasovací právo vykonávat.

Dozorčí rada

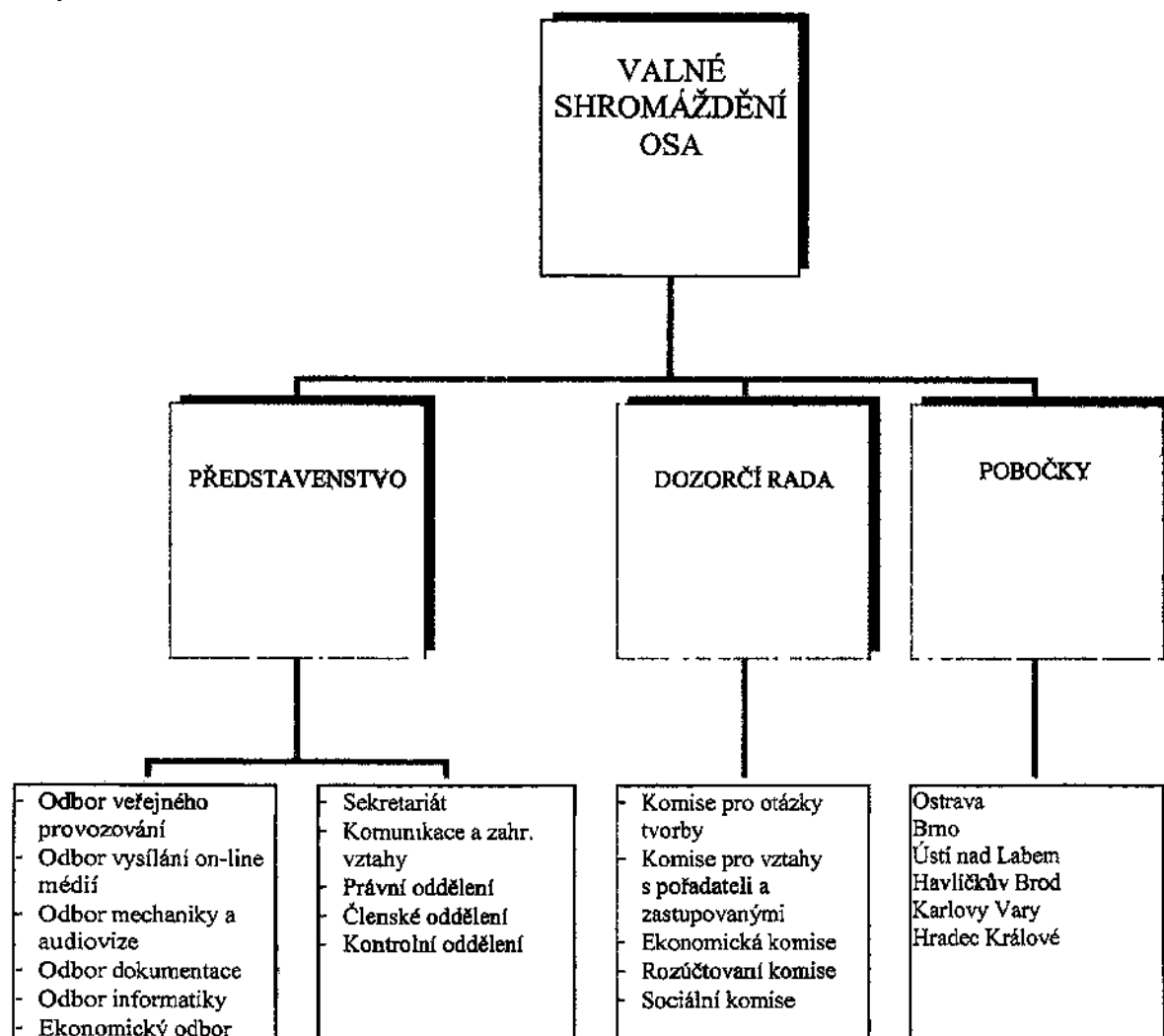
Druhým nejdůležitějším orgánem OSA je dozorčí rada. Ta je v období mezi zasedáními valného shromáždění řídicím a kontrolním orgánem OSA. Dozorčí rada sestává ze 13 členů, kteří jsou nejméně 3 roky členy OSA, z nichž musí být 6 skladatelů, 3 textaři a 4 nakladatelé. Dozorčí rada je oprávněna rozhodovat o všech otázkách, pokud nejsou vyhrazeny stanovami jinému orgánu nebo nevyhradí-li si je valné shromáždění. Dozorčí rada je oprávněna zřizovat a rušit komise podle potřeb OSA, jmenovat jejich členy, stanovovat náplň jejich práce a schvalovat jejich jednací řád. Dozorčí rada schvaluje sazebníky odměn apod. Dozorčí rada má také v kompetenci jmenovat členy představenstva a kontrolovat jeho činnost.

Představenstvo

Představenstvo je posledním z orgánů OSA. Je výkonným a statutárním orgánem. Je složeno z předsedy a dvou členů, přičemž za sdružení jedná jako statutární orgán vždy dvěma členy společně. Členem představenstva může být pouze fyzická osoba, která splňuje všeobecné podmínky provozování živnosti, dle zákona č. 455/1991 Sb. "živnostenského zákona", a u níž není dána překážka provozování živnosti tímto zákonem stanovená, bez ohledu na předmět činnosti.

Hlavní činností představenstva je řídit administrativní aparát OSA složený ze sekretariátu a odborů (viz tabulka str. 109). Představenstvo vykonává zaměstnanecká práva, zřizuje a ruší regionální pracoviště s předchozím souhlasem dozorčí rady. Organizační struktura OSA je znázorněna v následující tabulce:

Organizační struktura OSA:

Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním je poměrně organizačně rozsáhlé sdružení s velkým počtem zaměstnanců¹²⁰. Svou činnost vykonává po celém území České republiky pomocí oblastních pracovišť a centrálního pracoviště v Praze. V současné době má OSA zřízeno šest regionálních poboček ve městech Brno, Ostrava, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Havlíčkův Brod a Hradec Králové. V kompetencích oblastních poboček je pouze uzavírání smluv s provozovateli veřejných produkcí a styk s uživateli, kteří si v nich mohou vyzvednout potřebné formuláře žádosti o svolení k užití hudebních děl z repertoáru OSA. Autoři si mohou v oblastních pracovištích vyzvednout formuláře ohlášek, avšak vyplněné

¹²⁰ Ke dni 31.12.2005 mělo OSA 133 zaměstnanců a dalších 59 osob podepsalo s OSA dohody o pracovní činnosti.

ohlášky přebírá pouze centrální pracoviště v Praze, kde je možno tyto ohlášky osobně odevzdat v oddělení dokumentace OSA nebo je zaslat i poštou.

Kapitola V.: Kolektivní správa v USA

Exkurz : Úprava kolektivní správy k dílům hudebním v USA

V předchozích částech této práce jsem se snažil popsat a vyložit právní úpravu institutu kolektivní správy v ČR. Úprava kolektivní správy v ČR je do značné míry ovlivněna kontinentálním pojetím autorského práva a vychází z dlouholeté tradice. Pro srovnání s evropským pojetím kolektivní správy bych rád ve stručnosti přiblížil zcela odlišnou úpravu institutu kolektivní správy uplatňovanou ve Spojených státech amerických. Důvodů, které mě k tomuto vedou, je několik.

Předně, USA jsou bezesporu světovou velmocí v oblasti autorského práva a jeho ochrany. Tradičně je v USA na ochranu autorského práva hleděno spíše ze stránky majetkové (formální) a nikoli osobnostní (morální). Předměty autorského práva jsou chápány více jako předměty trhu a finanční stránka věci je ve všech směrech upřednostňována. Ve srovnání s ostatními zeměmi jsou Spojené státy zemí, kde autorům plynou zdaleka největší příjmy z autorských děl. Je to dáno velkým počtem obyvatel, kulturou, ale hlavně dobře fungujícím hudebním průmyslem, který velice pružně reaguje na poptávku posluchačů a technologický pokrok.

Domnívám se, že je na místě poznat, jak funguje odlišný systém kolektivního spravování autorských práv a v mnoha směrech se nechat inspirovat. V dnešní době stále větší globalizace se hranice států postupně ztrácejí a národní právní řády se harmonizují tak, aby nebyly rozdíly a na právní vztahy po celém vyspělém světě se mohly aplikovat stejné principy a právní normy. Nejinak je tomu i v oblasti autorského práva a kolektivní správy práv. V případě, kdy bude státní občanství bezvýznamné vzhledem k integrované Evropě a prvořadé bude občanství evropské, nebude již možno aplikovat princip občanství na zastupování kolektivním správcem. Ani v případě trvalého pobytu tomu nebude jinak. Mnoho autorů ani nebude tzv. trvalý pobyt mít. Teoreticky by mohla nastat situace, za níž budou autoři hudebních děl vydávat svá díla kdekoli v Evropě a o zastupování svých majetkových práv budou žádat kolektivního správce, který jim nabídne

nejvýhodnější služby a podmínky. Mezi kolektivními správci stejných předmětů ochrany by tak vzniklo zdravé konkurenční prostředí, jež by tyto správce motivovalo k profesionálnějšímu výkonu a do jisté míry by tak odpadla možnost zneužít monopolního postavení ze strany kolektivních správců. Vzor takového fungování kolektivní správy vidím právě v USA. Spojené státy jsou federací více států a tou by mohla být i Evropa.

Pro správu stejného druhu majetkových autorských práv existuje ve Spojených státech několik kolektivních správců, kteří si do jisté míry konkurují, anebo se úzce specializují na určitou činnost. Základním bohatstvím toho kterého kolektivního správce je velikost repertoáru, který spravuje. Podle toho je také rozpoznatelnost jeho konkurenceschopnosti a úspěšnosti.

Kolektivní správu tzv. malých provozovacích autorských práv k hudebním dílům vykonává několik kolektivních správců, z nichž nejvýznamnějšími jsou ASCAP (American Society of Composers, Authors and Publisher), BMI (Broadcast Music, Inc.) a SESAC (Society of European Stage Authors and Composers). Mezi těmito hlavními kolektivními správci se postupem času vytvořil model tzv. reálné konkurence, kdy se stát snaží pokud možno co nejméně zasahovat do jejich výkonu. V USA existuje ještě jeden kolektivní správce NMPA (National Music Publishers' Association) výlučně spravující práva nakladatelská. Tito kolektivní správci mají společné jedno: spravují malá provozovací práva k dílům hudebním (nedivadelní provozování). Jednotliví správci se však od sebe liší v mnoha směrech.

ASCAP

Nejvýznamnější a vůbec největší organizací vykonávající kolektivní správu je ASCAP. Ta vznikla v roce 1914 a podobně jako česká OSA byla založena autory k ochraně a výkonu jejich práv. Členem ASCAP se může stát autor hudby nebo textu, jehož dílo bylo vydáno či nahráno, popř. odvysíláno médiem, se kterým má ASCAP uzavřenu smlouvu o užívání spravovaných děl. Vedle autorů se členy ASCAP mohou stát také hudební nakladatelé, kteří jsou oprávněni k výkonu majetkových autorských práv z titulu licenční smlouvy uzavřené s autorem. V současné době má ASCAP okolo 175 000 členů z řad skladatelů, textařů a hudebních nakladatelů nejrůznějších hudebních žánrů. Podobně jako OSA také

ASCAP zastupuje mnoho (okolo 100 000) zahraničních autorů na základě recipročních smluv se zahraničními kolektivními správci k dílům hudebním.

ASCAP je jediným kolektivním správcem v USA, který byl založen, a je kontrolován přímo nositeli majetkových práv k dílům hudebním. Ti si ze svých řad volí řídicí orgány a podílejí se na chodu společnosti. Hlavním předmětem činnosti ASCAP je správa majetkových autorských práv svých členů, tj. poskytování licencí užití předmětů ochrany, vybírání odměn za užití registrovaných děl a následné rozdělování vybraných odměn zastupovaným autorům či nakladatelům. ASCAP spravuje výhradně tzv. malá provozovací práva k dílům hudebním (nedivadelní veřejné provozování hudebních děl). Na rozdíl od evropských organizací, ASCAP nespravuje žádná mechanická práva vyplývající z výroby a rozmnožování zvukových záznamů hudebních děl¹²¹. Tím se ASCAP liší od ostatních kolektivních správců v USA i ve světě. ASCAP dává souhlas k užití a vybírá odměny za nedivadelní provozování hudebních děl spadajících do repertoáru ASCAP.

ASCAP postupuje uživatelům, jako jsou provozovatelé celoplošných televizních stanic, rozhlasů, místní TV a rozhlasů, provozovatelům veřejných produkcí, koncertů, barů, hotelů a všude, kde je veřejně užíváno autorské dílo spadající do repertoáru ASCAP, oprávnění k užití spravovaných děl hromadnými smlouvami. Těmito hromadnými smlouvami dává ASCAP souhlas k určitému užití celého svého repertoáru. Zajímavostí je, že ASCAP poskytuje dva různé druhy hromadných smluv. První je podobná hromadné smlouvě OSA s televizními stanicemi, kdy jsou odměny určeny procentuální částkou z příjmů stanice za určité období.

Druhý typ smlouvy stanoví procentuální výši odměn z příjmu, který stanice dosáhla v době vysílání chráněného repertoáru. V tomto případě je procentní částka vyšší než v prvním případě. První případ je výhodný pro stanice vysílající větší množství hudby a druhý pro stanice, jenž vysílají hudby jen občas. Je zde tedy uplatněna jakási množstevní sleva za užití chráněných hudebních děl. Čím více daná stanice hraje hudbu, poměrně méně za takové užití platí.

V souvislosti s vybíráním odměn pro zastupované autory a nakladatele je na místě zmínit systém rozúčtování (payment system). ASCAP nakládá

¹²¹ P. Tůma, Základní charakteristika kolektivní správy autorských práv k dílům hudebním v USA, Právník 11/2002

s vybranými finančními prostředky podobně jako OSA. Z vybraných odměn si odečte částku nutnou ke krytí provozních nákladů společnosti a zbytek přerozděluje svým zastupovaným autorům a nakladatelům.

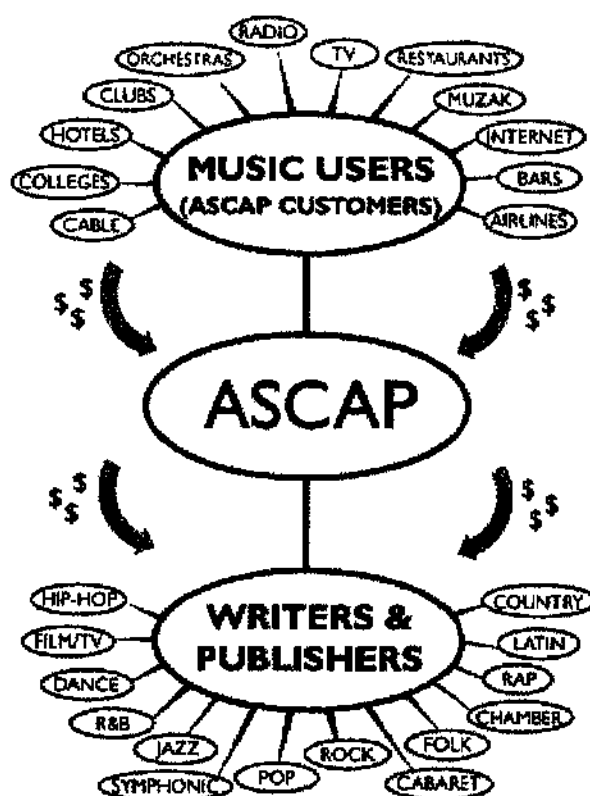
Veškerá pravidla rozúčtování jsou obsažena v rozúčtovacích pravidlech ASCAP (*ASCAP distribution resource documents*). Tato pravidla jsou volně přístupná na webových stránkách společnosti ASCAP. Základním principem pro rozdělování odměn je tzv. „Follow-the-dollar“ pravidlo. Toto pravidlo zaručuje spravedlivé rozdělení vybraných odměn. Uživatel zaplatí za užití odměnu a ta je potom rozdělena pouze těm autorům, jejichž díla byla v tom konkrétním užití zahrnuta. Rozhlasové a televizní stanice jsou povinny poskytovat ASCAP přesné informace, jaká díla byla hrána. Základem tohoto principu je přesné monitorování užití konkrétních děl. Dalším kritériem pro určení výše odměny je jeho ekonomická hodnota. V zásadě je zaručena rovnost zacházení s díly při stejných typech užití.

Rozúčtování řád rozlišuje několik užití podle různých kritérií. Každé užití má svou hodnotu, jež je ohodnocena body (*The Weighting Rules*). Pokud by bylo dílo plně ohodnoceno a dosáhlo by tak maxima bodů, bude následně plnohodnotně odměněno. Ne každé užití je stejně ohodnoceno, byť se týká stejného způsobu užití. Např. píseň hraná v rádiu v odpolední špičce je mnohokrát ekonomicky hodnotnější a je proto také mnohem více ohodnocena, než ta stejná píseň hraná v nočním proudu. Dalšími kritérii jsou dny, ve kterých je dílo užitó. Rozlišují se dny volna, svátku, pracovní dny apod.. Je rozhodné, zda-li je dílo hráno jako hlavní program, nebo je pouze doplňkem k programu (kulisa, znělka apod.) Rozlišuje se dílo vokální, instrumentální, audiovizuální (videoklip). V případě veřejných produkcí se sleduje délka takové produkce a dosažené příjmy¹²².

Domnívám se, že systém rozdělování autorských odměn je v mnoha směrech inspirativní i pro tuzemské kolektivní správce. Podrobnější systém rozdělování tak zajistí přesnější distribuce mezi zastupované nositele majetkových práv.

¹²² ASCAP Distribution Resource Documents, VI.-The Weighting Rules

Základní předmět činnosti ASCAP je znázorněn v následujícím přehledu:

ASCAP vybírá od svých klientů(uživatelů) odměny za užití registrovaných děl a následně je přerozděluje a vyplácí zastoupeným autorům a hudebním nakladatelům

zdroj:

www.ascap.com

BMI

Druhým největším kolektivním správcem v USA je BMI (Broadcast Music, Inc.) Historicky je BMI nejmladším kolektivním správcem (vznik v roce 1940). Co do svého obsahu registrovaných děl je největším konkurentem ASCAP, i když nedosahuje takového rozsahu. Zvláštností tohoto kolektivní správce je, že je plně vlastněn provozovateli televizního a rozhlasového vysílání. Znamená to tedy, že tento kolektivní správce je plně spravován a řízen uživateli předmětů ochrany. Má však do značné míry zajištěnou nezávislost a plně chrání a vykonává práva autorů. Sám BMI tak může žalovat své zřizovatele a naopak vysílatelé mohou žalovat

„svou“ BMI z důvodů ochrany hospodářské soutěže¹²³. Na rozdíl od ASCAP jde tedy o společnost spravovanou uživateli aut. děl.

SESAC

Pro úplnost je třeba zmínit se o třetím významném kolektivním správci v USA. SESAC je organizací nejmenší, která je spíše úzce specializována na určité hudební žánry. Název této organizace by se dal doslova přeložit jako „Společnost evropských jevištních autorů a skladatelů“. Tento název je dán okolnostmi vznik

Společnost SESAC byla založena v roce 1930 jako kolektivní správce zastupující evropské autory, kteří nebyli v USA zastoupeni. Postupem času a vzhledem k politické situaci ovlivněné druhou světovou válkou se však SESAC musel přeorientovat a dnes již zastupuje výhradně americké autory žánrů, které ještě nebyly zastoupeny. SESAC je hlavním kolektivním správcem v oblasti žánru „country music“, „folk“ a „gospel“. Svou velikostí nemůže nikterak konkurovat výše zmiňovaným dvěma kolektivním správcům, což má však i své výhody. Především úzká specializace a relativně nízký počet zastupovaných autorů umožňuje SESAC efektivně a nejrychleji ze všech ostatních kolektivních správců vyplácet honoráře.

Tento stav vnáší do oblasti kolektivní správy přirozenou konkurenci. Více kolektivních správců tak láká nové autory a konkurenční prostředí je nutí nabídnout co nejlepší podmínky. V USA se tak do oblasti kolektivního spravování vnáší tržní principy boje o potenciálního zákazníka. Bylo by však nesprávné domnívat se, že stát zde řádně dodržování zásad hospodářské soutěže nekontroluje. V USA se koncem 19. století prosadilo zcela odlišné hledisko přístupu k monopolům. V roce 1890 byl schválen Shermanův antitrustový zákon, který reprobval již samotnou existenci monopolu. (V evropském pojetí je reprobace zaměřena na zneužívání monopolního postavení). Otázky ochrany hospodářské soutěže v USA ve vztahu ke zneužívání monopolního postavení kolektivními správci by však překročily rámec této diplomové práce.

¹²³ P. Tůma, Základní charakteristika kolektivní správy autorských práv k dílům hudebním v USA, Právník 11/2002

HARRY FOX AGENCY - HFA

Harry Fox Agentura je největší agenturou pro správu mechanických práv amerických hudebních nakladatelů. Často bývá spojována či zaměňována s kolektivním správcí, ASCAP, BMI a SESAC. HFA však vykonává pouze tzv. mechanická práva, která jsou však dle amerických právních předpisů oddělené od povinně spravovaných práv tzv. performing rights¹²⁴.

Byla založena v roce 1927 Asociací hudebních nakladatelů jakožto agentura pro účtování, správu, rozúčtování a monitorování autorských práv hudebních nakladatelů, jak jsem již zmínil výhradně mechanických práv, jakožto majetkových práv na rozmnožování autorského díla na nenahraný nosič záznamu.)

Harry Fox Agentura poskytuje služby pro své sdružené hudební nakladatele a další nositele práv na vydání díla a na druhé straně rovněž poskytuje služby pro nejrůznější uživatele.

HFA poskytuje licence (oprávnění) v největším rozsahu na rozmnožování a digitální užití (tzv. downloading) hudby ve Spojených Státech Amerických, a to na CD, digitálních nosičích, páskách apod. HFA však již od roku 2002 nevykonává správu pro majetková práva nakladatelů v oblasti filmového užití vydané hudby jako hudby k filmům, videoklipy, TV programy.

¹²⁴ Viz www.harryfox.com

Závěr

Kolektivní správa majetkových práv autorských a práv souvisejících s právem autorským je stále velmi diskutovaným tématem jak u laické veřejnosti, tak u odporníků. Důkazem toho je i fakt, že v mezidobí od vydání nového Autorského zákona č. 121/2000 Sb. do dnešního dne došlo již ke dvěma rozsáhlejšími novelám, které značně institut kolektivní správy zasáhly. Ve své práci jsem se snažil obecně vyložit a vysvětlit pojem kolektivní správy tak, jak je upraven v našem právním řádu. Vedlo mě k tomu několik důvodů.

Po své téměř šestileté existenci se český Autorský zákon jeví jako plně srovnatelný s evropským právem /snad až na výjimku obsaženou § 23 Autorského zákona/. Za jeho existence jsem však byl svědkem mnoha až výbušných názorů kritizujících vybírání odměn a povinnost hradit odměny. Zákon přináší jistou finanční zátěž pro uživatele, nicméně ta je plně v souladu s principy práva na odměnu pro tvůrce uměleckých děl a autorských děl vůbec. Mnohdy jsou tyto kritické projevy činěny bez znalosti dikce zákona. Předmětem těchto nedorozumění je zejména oblast kolektivní správy autorských práv a postavení kolektivních správců.

Je velice důležité interpretovat ustanovení Autorského zákona zcela přesně a v úplném znění se všemi souvislostmi. Z dlouhodobých poznatků a zkušeností se ukázalo, že kolektivní správa je jediná cesta, jež je schopna zabezpečit práva autorům a jiným nositelům práv, kteří se podílejí na tvorbě kulturních hodnot a rozvoji lidské společnosti. Je to jediné funkční řešení, jak v době vývoje technických prostředků a možností ocenit a odměnit tvůrčí činnost autorů. Autorský zákon v některých směrech dokonce předstihuje EU a přiznává taková práva (např. výkonným umělcům), která nejsou mezinárodně přiznávána. Zcela určitě lze v budoucnosti očekávat další změny a novely Autorského zákona. Ty budou vyplývat jednak z povinnosti harmonizovat právo s evropskou legislativou a jednak budou reagovat na stále rostoucí technologický vývoj. Budou vznikat nové způsoby užití a dnes již zažitě budou na ústupu. Na to vše bude muset naše legislativa průběžně reagovat.

Úprava institutu kolektivní správy se vyznačuje svou oboustranností. Na jedné straně chrání nositele majetkových autorských práv a na druhé straně plně poskytuje možnosti užití uživatelům předmětů ochrany. Případné zneužití monopolního postavení kolektivního správce je do jisté míry ošetřeno. Efektivní státní dozor, přesněji řečeno dohled, nad výkonem kolektivní správy je zárukou, že kolektivním správcem může být pouze osoba, která splňuje právní, odborné a materiální podmínky pro efektivní správu práv včetně rovného zacházení s nositeli různých práv.

Existuje však řada možností, které by se pro lepší fungování kolektivní správy daly zohlednit. Domnívám se, že většina kritických názorů na kolektivní správu pramení ze zkušeností samotných uživatelů předmětů ochrany. Ti se při své podnikatelské praxi setkávají se zaměstnanci jednotlivých kolektivních správců. Bude tedy do značné míry záležet na nich samotných, zda-li dokážou uspokojivě vysvětlit celou problematiku, zejména placení autorských odměn. Právní vědomí v oblasti autorského práva není na dobré úrovni. (Je to dáno také značnou absencí odborné literatury věnované kolektivní správě). Kontroloři a jiní zaměstnanci kolektivních správců by měli svým přístupem právní vědomí u laické veřejnosti posilovat. Je to tedy otázka aplikace práva a samotného vykonávání činnosti kolektivní správy a ne tak právní úpravy samotné.

Má práce je zaměřena spíše na obecnější výklad institutu kolektivní správy a snažil se popsat model fungování v našem státě. S poukazem na konkrétní problémy z praxe jsem se pokusil nastínit náměty zlepšení stávající úpravy de lege ferenda. Inspirativním se mi jeví model kolektivní správy v USA, který by se mohl v budoucnu uplatnit také v integrované Evropě možná v podobě připravované směrnice ES o Kolektivní správě práv autorských a práv souvisejících. Ve svém vlastním zájmu budu pečlivě věnovat pozornost vývoji na poli kolektivní správy v dnešním informačním světě.

Na závěr mé práce si dovoluji citovat myslím velmi výstižné motto uvedené v Ročence OSA.

„Lidé, kteří skládají hudbu nebo píší texty, jsou prvním a nezbytným článkem v řetězci produkce koncertů, rozhlasového a televizního vysílání, výroby CD, DVD a dalších forem hudebního světa, bez kterého si dnešní život těžko dokážeme představit. Jak by mohl někdo žít bez hudby!“

PŘÍLOHA: Vzor ohlášky díla

plně přesně a pečlivě hůlkovým písmem (silně orámované části nevyplňujte)

Doba trvá

NÁZEV DÍLA

event. u cykl.

obozvy jednotl.

min

se

v

azyce

adatel-é (pseudonym)

Zpracovatel

rautoři textu

(pseudonym)

Překladael

ize

Forma, žánr

	R/TV- celek	Nakladatel		SE:
	Datum	Č.sml.	Pozn.	SE:
část	R/TV- část	Nakladatel		SE:
	Datum	Č.sml.	Pozn.	SE:
část	R/TV-část	Nakladatel		SE:
	Datum	Č.sml.	Pozn.	SE:

DATEL uveďte nejméně 8 taktů díla (u populární hudby 8 taktů refrénu) tak, aby byl vystižen charakter a struktura díla.

TEXTU uveďte začátek textu i refrénu mezi notové osnovy.

prohlašuje, že veškeré údaje jsou správné, a že odpovídá za všechny škody vzniklé nesprávným vyplněním

Ohláška došla

dne

podpis autora (dědice) - pravým
jménem

Seznam použité literatury

- Hartmanová Dagmar – Kolektivní správa autorských práv a práv souvisejících s právem autorským, Linde Praha a. s. 2000,
- Kříž, Holcová, Korda, Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související, komentář, Linde Praha a. s. 2001,
- Popelková Věra – Ochrana práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů, Grada 1998,
- Kříž Jan - Ochrana autorských práv v informační společnosti, Linde Praha a. s. 1999
- Telec Ivo - Přehled práva duševního vlastnictví- Lidsko právní základy, Licenční smlouva, nakladatelství Doplněk, Brno 2002
- Telec Ivo - Tvůrčí práva duševního vlastnictví, nakladatelství Doplněk, Brno 1994,
- Telec Ivo – Smluvní sazebníky odměn při kolektivní správě práv podle autorského zákona, Bulletin advokacie č. 5/2002
- Knapp Karel – Smluvní vztahy v právu autorském, Orbis, Praha 1967,
- Knapp Karel - Autorský zákon a předpisy související, komentář, 6. upravené vydání, autoři zpracování a uspořádání Kříž, Korda, Holcová,
- Knapp Karel – Autorské právo, Orbis 1960
- Nerudová, Linde Praha a. s. 1998
- Karel Eliáš – Kurs obchodního práva – Úvodní a obecná část – Soutěžní právo, 2. vyd., C. H. Beck 1997,
- Holub, Fiala, Borovský - Občanský zákoník, poznámkové vydání s judikaturou, 7. aktualizované a doplněné vydání, Linde Praha a. s. 2000
- Boguszak, J., Čapek, J. Teorie práva. Praha: Kodex Bohemia 1997
- Tůma Pavel - Základní charakteristika kolektivní správy autorských práv k dílům hudebním v USA, Právník č. 11/2002,
- Důvodová práva k návrhu zákona č. 81/2005 Sb.,
- Vládní návrh novely Autorského zákona č. 216/2006 Sb., sněmovní tisk 1111/2006;
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 216/2006 Sb.
- Tůma Pavel, kriticky k novele autorského zákona, Právní rádce č. 1/2004

- Tůma Pavel, výzvy a úskalí připravované směrnice ES o kolektivní správě autorských práv a práv s autorským právem souvisejících, EMP Jurisprudence č. 3/2005
- J. Hladký, J. Kratochvíl, K první novele Autorského zákona, Právní rozhledy č. 5/2005,
- Telec Ivo, stanovisko pro OSA, Věc: Právo autorské na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla, Brno 3.června 2005,
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 6 A 136/2001-80
- Tůma Pavel, Harmonizační novela autorského zákona si nechala prostor pro další novelu, Právní zpravodaj č. 8/2006.
- Stanovisko SOCR ČR k návrhu Autorského zákona ze dne 29.6.2005
- Výzva Komise Evropských společenství ze dne 18.10.2005 ve věci porušení Smlouvy č. 2005/4430
- Tichý, Arnold, Svoboda, Zemánek, Král – Evropské právo, 2. vydání
- Ročenka OSA 2005
- Kříž, Křesťanová, Žikovská, Odborné vyjádření Ústavu práva autorského práv průmyslových a práva soutěžního Právnické fakulty Univerzity Karlovy
- Nález Ústavního soudu ČR č. 1 ÚS 69/06